

Lietuvos Respublikos
FINANSŲ MINISTERIJA

LIETUVOS STABILUMO 2021 METŲ PROGRAMA

2021 m. balandžio 28 d.

TURINYS

SANTRAUKA	6
I DALIS ĮVADAS	7
II DALIS EKONOMIKOS PERSPEKTYVOS	9
1 SKYRIUS ERS PRIELAI DOS	9
2 SKYRIUS VIDUTINIO LAIKOTARPIO ERS	9
3 SKYRIUS LIETUVOS MOKĖJIMŲ BALANSAS	14
4 SKYRIUS ŪKIO CIKLO ĮVERTINIMAS	16
III DALIS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ PADĖTIS IR PERSPEKTYVOS	18
1 SKYRIUS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSAI 2020–2021 METAIS.....	18
2 SKYRIUS VIDUTINIO LAIKOTARPIO FISKALINĖS POLITIKOS GAIRĖS	21
3 SKYRIUS 2020–2024 METŲ STRUKTŪRINIS BALANSAS.....	24
4 SKYRIUS VIDUTINIO LAIKOTARPIO PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ POLITIKOS PRIORITETAIR IR JŲ ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS	25
5 SKYRIUS VALDŽIOS SEKTORIAUS SKOLA IR JOS PROJEKCIJOS.....	31
IV DALIS VIEŠŲJŲ FINANSŲ KOKYBĖ	34
V DALIS ILGALAIKIS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ TVARUMAS	39
VI DALIS MAKROEKONOMINIŲ IR FISKALINIŲ PROJEKCIJŲ PALYGINIMAS, RIZIKOS IR JAUTRUMO ANALIZĖ	41
1 SKYRIUS PROJEKCIJŲ PALYGINIMAS	41
2 SKYRIUS JAUTRUMO ANALIZĖ	44
3 SKYRIUS RIZIKOS VERTINIMAS.....	45
VII DALIS LIETUVOS BANKO TAIKOMOS SU COVID-19 SUSIJUSIOS PRIEMONĖS	50
VIII DALIS VALSTYBĖS FINANSŲ DUOMENYS	52
IX DALIS INSTITUCINĖ VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ SĄRANGA.....	63

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Pagrindinės prielaidos	9
2 lentelė. Makroekonominiai rodikliai	11
3 lentelė. Kainų rodikliai	12
4 lentelė. Darbo rinkos rodikliai	13
5 lentelė. Sektorių balansai	16
6 lentelė. Numatomas EGADP lėšų paskirstymas vidutiniu laikotarpiu	19
7 lentelė. Su COVID-19 susijusios valdžios sektoriaus išlaidų priemonės, veikiančios valdžios sektoriaus balansą, pagal ekonominę klasifikaciją	19
8 lentelė. Ekonomikos ciklai	25
9 lentelė. Ilgalaikių valdžios sektoriaus išlaidų projekcijos	40
10 lentelė. BVP projekcijų palyginimas su ankstesnių ekonominės raidos scenarijų projekcijomis (taip pat SP2020 pateiktomis projekcijomis)	41
11 lentelė. Programoje pateiktų valdžios sektoriaus balanso projekcijų palyginimas su SP2020 pateiktomis projekcijomis	42
12 lentelė. Valdžios sektoriaus skolos projekcijų palyginimas su SP2020 pateiktomis projekcijomis	43
13 lentelė. Finansų ministerijos ir EK projekcijų palyginimas	43
14 lentelė. Alternatyvūs scenarijai	44
15 lentelė. Pajamų ir centrinės valdžios mokėtinų palūkanų jautrumo analizė	45
16 lentelė. Valstybės garantijos 2021 metais	49
17 lentelė. Valdžios sektoriaus rodikliai 2020–2024 metais	52
18 lentelė. Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas	53
19 lentelė. Valdžios sektoriaus pajamos ir išlaidos pagal nesikeičiančios politikos scenarijų	53
20 lentelė. Valdžios sektoriaus skolos projekcijos	53
21 lentelė. Išlaidos, į kurias atsižvelgiama, vertinant valdžios sektoriaus išlaidų atitiktį SAP išlaidų augimo ribojimo taisyklei	54
22 lentelė. EGADP subsidijų poveikis valdžios sektoriaus finansų projekcijoms, procentai BVP	54
23 lentelė. Diskrecinės pajamų priemonės, mln. eurų	55
24 lentelė. Diskrecinės išlaidų priemonės, mln. eurų	58
25 lentelė. Valstybės garantijos 2021 metais	62

SANTRUMPOS

2020 metų biudžeto įstatymas	Lietuvos Respublikos 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas
2021 metų biudžeto įstatymas	Lietuvos Respublikos 2021 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas
AVNT	administracinės paskirties valstybės nekilnojamas turtas
Biudžeto sistemos pertvarka	Lietuvoje vykdoma biudžeto formavimo ir strateginio planavimo sistemos pertvarka
BVP	bendrasis vidaus produktas. Programoje naudojama 2020 metų BVP to meto kainomis 48 794,2 mln. eurų reikšmė.
COVID-19	COVID-19 liga (koronaviruso infekcija)
EGADP	Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (angl. <i>Recovery and Resilience Facility</i>) – nauja Europos Sąjungos dotacijų ir paskolų Europos Sąjungos valstybėms narėms priemonė, skirta struktūrinėms reformoms ir susijusioms investicijoms bei žaliajai ir skaitmeninei transformacijai įgyvendinti ¹
EK	Europos Komisija
ERS	Finansų ministerijos parengtas ekonominės raidos scenarijus, 2021 m. kovo 19 d. paskelbtas Finansų ministerijos interneto svetainėje ² , patvirtintas fiskalinės institucijos ³
ES	Europos Sąjunga
ES lėšos	ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos (išskyrus EGADP lėšas)
ESS	2010 metų Europos sąskaitų sistema
Fiskalinė institucija	Lietuvos nepriklausoma fiskalinė institucija, kurios funkcijas vykdo Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Biudžeto politikos stebėsenos departamentas
GPM	gyventojų pajamų mokestis
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
Konstitucinis įstatymas	Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinis įstatymas
Lietuvos EGADP planas	Lietuvos struktūrinių reformų ir susijusių investicijų bei žaliajai ir skaitmeninei transformacijai įgyvendinti numatytų priemonių planas, kurį 2021–2026 metais numatoma įgyvendinti priemonės „Kitos kartos ES“ (angl. <i>Next Generation EU</i>) lėšomis
MMA	minimalioji mėnesinė alga

¹ Šiuo metu ES valstybėms yra paskirstyta 70 procentų priemonės dotacijų dalies lėšų. Einamosiomis kainomis Lietuvai tai sudaro apie 2,092 mlrd. eurų. Likusi 30 procentų lėšų dalis tarp valstybių narių bus paskirstyta 2022 metais, atsižvelgiant į naujausius BVP duomenis. Remiantis prognozėmis, Lietuva iš šios priemonės gali gauti iš viso apie 2,225 mlrd. eurų negrąžintinių dotacijų. Esant poreikiui, Lietuva galėtų kreiptis dėl ne didesnės kaip 6,8 procento 2019 metų bendrojo nacionalinio produkto dydžio paskolos (apie 3 mlrd. eurų).

² ERS, <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonominės-raidos-scenarijus>.

³ Fiskalinės institucijos išvada dėl ERS tvirtinimo, <https://www.ifi.lt/isvados.aspx>.

NPP	2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas ⁴
Programa	Lietuvos stabilumo 2021 metų programa
PSDF	Privalomojo sveikatos draudimo fondas
PVM	pridėtinės vertės mokestis
Rekomendacija Lietuvai	2020 m. gegužės 20 d. Tarybos rekomendacija dėl 2020 m. Lietuvos nacionalinės reformų darbotvarkės su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Lietuvos stabilumo programos
SAP	Stabilumo ir augimo paktas ⁵
SODRA	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
SP2020	Lietuvos stabilumo 2020 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 433 „Dėl Lietuvos stabilumo 2020 metų programos“
Struktūrinis balansas	valdžios sektoriaus struktūrinis balanso rodiklis
Su COVID-19 susijusios priemonės	su COVID-19 pandemijos valdymu ir jos neigiamų padarinių švelninimu susijusios priemonės
SVKI	vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal su kitomis ES valstybėmis narėmis metodiškai suderintą vartotojų kainų indeksą
Vyriausybės programos įgyvendinimo planas	Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas ⁶
VMI	Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos
VNT	valstybės nekilnojamasis turtas
VSDF	Valstybinio socialinio draudimo fondas

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, <https://lr.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/2021-2030-m-nacionalinis-pazangos-planas>.

⁵ 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2011 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1175/2011; 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1177/2011.

⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 155 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bef7d43286fe11eb998483d0ae31615c?positionInSearchResults=6&searchModelUUID=98674a8c-8953-4d90-8c3a-93d9e4a41b6a>.

SANTRAUKA

Programoje pateiktos valdžios sektoriaus finansų projekcijos parengtos vyraujant didelio neapibrėžtumo sąlygoms. COVID-19 pandemijos sukeltas neapibrėžtumas ir poreikis pandemiją valdyti nustatant karantino sąlygas ir ekonominių veiklų ribojimą, turi neigiamą įtaką ekonomikai. Šiai neigiamai įtakai sušvelninti taikomos fiskalinės paramos verslui ir žmonėms priemonės.

2021–2024 metais numatoma vykdyti į ekonomikos atsigavimą orientuotą fiskalinę politiką, kartu rūpinantis valdžios sektoriaus finansų tvarumu. Numatoma, kad ekonomikos augimą turėtų sustiprinti laiku ir efektyviai panaudotos EGADP ir kitos ES paramos lėšos, jas investuojant į ekonomikos potencialą galinčias didinti sritis ir struktūrinių reformų įgyvendinimą. Lietuvoje valdant COVID-19 pandemiją ir atšaukiant ekonominės veiklos apribojimus, valdžios sektoriaus lėšų sumos, skirtos pagalbos priemonėms įgyvendinti, palaipsniui bus mažinamos.

2020 metais taikytos finansinės pagalbos priemonės prisidėjo prie to, kad Lietuvos ekonomika traukėsi tik 0,8 procento. Nors Lietuvos 2020 metų BVP pokytis, palyginti su 2019 metų BVP, buvo neigiamas, tačiau šis rodiklis buvo vienas geriausių tarp ES valstybių. 2021 metais tikimasi 2,6 procento ekonomikos augimo, o vėlesniais vidutinio laikotarpio metais tikėtinas ekonomikos atsigavimo paspartėjimas – BVP galėtų augti vidutiniškai po 3,2 procento per metus. 2021 ir kitais vidutinio laikotarpio metais ekonomikos raida priklausys nuo to, ar Lietuvoje, ES ir kitose pasaulio valstybėse sėkmingai vyks gyventojų vakcinacijos kampanija, kaip seksis atsigauti po COVID-19 pandemijos krizės pagrindiniams Lietuvos prekybos partneriams ir koks stiprus bus liekamųjų šios krizės reiškinių poveikis.

Numatoma, kad 2021 metais išlaidų priemonėms, skirtoms kovai su neigiamais COVID-19 pandemijos padariniais, vertė sudarys 3,3 procento BVP, o valdžios sektoriaus deficitas, įvertinus numatomo 2021 metų biudžeto įstatymo pakeitimo poveikį valdžios sektoriaus finansams – 8,1 procento BVP. Šiuo metu numatoma, kad 2022–2024 metais valdžios sektorius taip pat bus deficitinis.

Lietuvos vidutinio laikotarpio tikslas nustatomas vadovaujantis SAP ir Konstituciniu įstatymu. Lietuvos Respublikos Seimo nustatytas⁷ 2019–2022 metų vidutinio laikotarpio tikslas – ne didesnis kaip –1 procentas BVP to meto kainomis struktūrinis balansas. Seimas vidutinio laikotarpio tikslą 2023–2025 metų laikotarpiui turėtų nustatyti 2022 metų pavasario sesijos metu.

Dėl neigiamo COVID-19 pandemijos poveikio valdžios sektoriaus finansams 2020 metais nuo vidutinio laikotarpio tikslo nukrypta. 2020 metais Lietuvoje paskelbus išskirtines aplinkybes ir EK taikant bendrąją SAP išimtį, laikinai nėra taikomos nacionalinės ir SAP fiskalinės drausmės taisyklės. Ekonomikos augimui sustiprėjus, kai nebebus poreikio

⁷ Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. kovo 22 d. nutarimas Nr. XIII-1058 „Dėl vidutinio laikotarpio tikslo nustatymo“ ir 2021 m. kovo 16 d. nutarimas Nr. XIV-193 „Dėl vidutinio laikotarpio tikslo nustatymo“, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d75b7f302e9611e8966487d6597e4308>, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a808550865311eb9fecb5ecd3bd711c>.

taikyti pagalbos ar ekonomikos atsigavimą skatinančių priemonių, struktūrinis balansas turėtų pagerėti.

Valdžios sektoriaus skola 2019 metais sudarė 35,9 procento BVP, 2020 metais padidėjo iki 47,3 procento BVP. Pagrindinė skolos didėjimo priežastis buvo skolinimasis pagalbos priemonėms, susijusioms su COVID-19, finansuoti ir ekonomikai skatinti. Taip pat skolos rodikliui poveikį darė 2020 metų pabaigoje sukaupotos 1 mlrd. eurų lėšos, skirtos euroobligacijoms 2021 metų pradžioje išpirkti. Numatoma, kad 2021 metų pabaigoje skola gali sudaryti 52,1 procento BVP.

I DALIS IVADAS

Programa – Lietuvos vidutinio laikotarpio fiskalinės politikos dokumentas, kuris apima 2020–2024 metų laikotarpį ir rengiamas kiekvienais metais, kaip tai numato SAP nustatyta ES valstybių narių biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos koordinavimo procedūra. Programoje pateikta informacija apie atnaujintą ERS, vidutinio laikotarpio fiskalinės politikos gaires ir valdžios sektoriaus finansų projekcijas.

Pagal 2013 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 473/2013 dėl euro zonos valstybių narių biudžeto planų projektų stebėsenos bei vertinimo ir perviršinio deficito padėties ištaisymo užtikrinimo bendrųjų nuostatų 4 straipsnio 1 dalį euro zonos valstybės narės turi viešai paskelbti savo nacionalinius vidutinės trukmės fiskalinius planus, atitinkančius jų vidutinės trukmės biudžeto sistemą. Programoje pateikiama visa ši informacija. Programoje taip pat pateikiama informacija apie institucinę valdžios sektoriaus finansų sąrangą ir naujausius jos pakeitimus.

Programa parengta vis dar tvyrant neapibrėžtumui dėl COVID-19 pandemijos raidos ir jos galimo poveikio Lietuvos ekonomikai, socialinei aplinkai, valdžios sektoriaus finansams, taip pat atsižvelgiant į 2020 m. gegužės 20 d. paskelbtą Europos Tarybos rekomendaciją Lietuvai⁸, EK 2021 m. kovo 3 d. ES valstybėms pateiktas fiskalinės politikos formavimo gaires⁹, vadovaujantis 2017 m. gegužės 18 d. Priimtinių veiksmų kodekso reikalavimais dėl stabilumo programos turinio ir pateikimo formato¹⁰. Programoje pateikta informacija apie Lietuvos EGADP plano¹¹ ir Vyriausybės numatomų siūlymų dėl 2021 metų biudžeto įstatymo pakeitimo poveikį viešiesiems finansams.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė paskelbė valstybės lygio ekstremaliąją situaciją visoje šalyje dėl COVID-19 plitimo grėsmės¹². Ekstremalioji situacija Programos rengimo

⁸ 2020 m. gegužės 20 d. Tarybos rekomendacija COM(2020) 515 „Dėl 2020 m. Lietuvos nacionalinės reformų darbotvarkės su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Lietuvos stabilumo programos“, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1591720698631&uri=CELEX%3A52020DC0515>.

⁹ 2021 m. kovo 3 d. EK dokumentas „One year since the outbreak of COVID-19: fiscal policy response“, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/1_en_act_part1_v9.pdf.

¹⁰ Priimtinių veiksmų kodeksas, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9344-2017-INIT/en/pdf>.

¹¹ Lietuvos EGADP plano projektas,

[https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/LEGADP%20projektas%202021-04-16\(2\).pdf](https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/LEGADP%20projektas%202021-04-16(2).pdf).

¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8feb1a7658a111eaac56f6e40072e018>.

metu Lietuvoje nėra atšaukta. Dėl nepalankios epideminės situacijos Vyriausybė Lietuvos Respublikos teritorijoje nustatė karantino režimą¹³, kuris nustojo galioti nuo 2020 m. birželio 17 d.¹⁴, tačiau epideminei situacijai ėmus sparčiai blogėti, Vyriausybė nuo 2020 m. lapkričio 7 d. vėl nustatė karantino režimą¹⁵, kuris Programos rengimo metu dar tebegalioja.

Įvertinusi tai, kad ekonominiam šalies gyvybingumui palaikyti, sveikatos apsaugai ir visuomenės saugumui užtikrinti taikomų priemonių įgyvendinimo išlaidos turės didelį poveikį valdžios sektoriaus finansams, Vyriausybė įgaliojo Finansų ministeriją inicijuoti išskirtinių aplinkybių nustatymą Lietuvos Respublikoje¹⁶. Išskirtinės aplinkybės nustatomos ir atšaukiamos vadovaujantis Konstitucinio įstatymo 7 straipsniu. Pagal Konstitucinį įstatymą ir SAP išskirtinės aplinkybės – nepaprastas įvykis, kurio valstybės valdžios institucijos negali kontroliuoti ir kuris daro didelį poveikį valdžios sektoriaus finansų būklei, arba didelis ekonomikos nuosmukis. 2020 m. kovo 27 d. fiskalinė institucija paskelbė išvadą, kad šalyje susidariusi neįprasta padėtis atitinka išskirtinių aplinkybių sąvoką¹⁷.

Nustačius išskirtines aplinkybes, vadovaudamasi Konstitucinio įstatymo 7 straipsnio 3 dalimi, Finansų ministerija kartą per ketvirtį atnauja ERS, skelbia ją viešai, o fiskalinė institucija Seimui teikia išvadą dėl šio scenarijaus tvirtinimo.

Dėl didelio neapibrėžtumo ir rizikų, susijusių su COVID-19 pandemijos raida ir jos poveikio valdžios sektoriaus finansams, išskirtinės aplinkybės 2021 metais neatšaukiamos.

Esant išskirtinėms aplinkybėms ir atsižvelgiant į tai, kad pagal ERS apskaičiuotas produkcijos atotrūkis nuo potencialo 2021–2024 metais bus neigiamas, Konstituciniame įstatyme nustatytos fiskalinės drausmės taisyklės valdžios sektoriui nėra taikomos.

2020 ir 2021 metais taikoma bendroji SAP išimtis¹⁸ – SAP lankstumo sąlyga, kurią EK taiko dėl COVID-19 pandemijos kilus ES, euro zonos ekonominei krizei, šalims patiriant ekonomikos nuosmukį ir dideles valdžios sektoriaus išlaidas. Galiojant lankstumo sąlygai, struktūrinio balanso nukrypimas nuo vidutinio laikotarpio tikslo, įgyvendinant kovos su COVID-19 pandemijos padariniais ekonomikai, sveikatos apsaugos sistemai ir socialinei aplinkai priemonės, nelaikomas neatitinkančiu SAP nustatytų fiskalinės drausmės taisyklių. EK nuomone, bendroji SAP išimtis, tikėtina, bus taikoma ir 2022 metais.

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/deaf8694663011eaa02cacf2a861120c/asr>.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. birželio 10 d. nutarimas Nr. 579 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pripažinimo netekusiu galios“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/99f1d6b6abcd11ea8aadde924aa85003?jfwid=-eiiqbfydh>.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimas Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9df56c401f4a11eb9604df942ee8e443?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=a5af4b52-a781-4b02-a60e-0ab797756a58>.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 18 d. nutarimas Nr. 230 „Dėl įgaliojimų Lietuvos Respublikos finansų ministerijai suteikimo“, https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/LRV_nutarimas_%20%C4%AFgaliojimas_FM.pdf.

¹⁷ Fiskalinės institucijos išvada, <https://www.vkontrole.lt/bp/isvada.aspx?id=10366>.

¹⁸ EK 2020 m. rugsėjo 19 d. laiškas finansų ministrui, <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/lt.pdf>.

Vyriausybė pritarė Programai 2021 m. balandžio 28 d.¹⁹ Įprastai Programa pristatoma Seimo Europos reikalų komiteto, Biudžeto ir finansų komiteto ir Audito komiteto nariams. Programoje pateiktų fiskalinių rodiklių vertinimą atlieka fiskalinė institucija. 2021 m. balandžio 30 d. Programa pateikiama EK ir Euro grupei.

II DALIS EKONOMIKOS PERSPEKTYVOS

1 SKYRIUS ERS PRIELAIIDOS

Pagrindinės išorinės aplinkos prielaidos (prekybos partnerių raida, naftos kainos, euro ir JAV dolerio kursas) atitinka EK 2021 metų žiemos prognozes. Lietuvos pagrindinių eksporto rinkų perspektyva – svarbiausia ERS prielaida.

1 lentelė. Pagrindinės prielaidos

Rodiklio pavadinimas	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
Lietuvos trumpalaikės palūkanų normos (vidutinės metinės)	–	–0,2	–0,1	0,1	0,3
Lietuvos ilgalaikės palūkanų normos (vidutinės metinės)	1,1	1,0	1,2	1,3	1,5
JAV dolerio ir euro keitimo kursas (vidutinis metinis)	1,14	1,21	1,21	1,21	1,21
Nominalusis efektyvus valiutų keitimo kursas	3,9	2,3	0,0	0,0	0,0
Valiutos keitimo kursas euro atžvilgiu (vidutinis metinis) (šalims, kurios nėra euro zonos arba VKM II* narės)	–	–	–	–	–
Pasaulio (be ES) BVP augimas, procentais	–3,4	5,2	3,8	3,8	3,8
ES BVP augimas, procentais	–6,3	3,7	3,9	3,9	3,9
Pagrindinių eksporto rinkų augimas, procentais	–5,8	3,6	3,9	3,9	3,9
Pasaulio (išskyrus ES) importo augimas, procentais	–9,4	7,5	4,9	4,9	4,9
Naftos kainos (Brent, JAV doleriais už barelį)	43,4	54,7	52,4	52,4	52,4

Šaltiniai: Finansų ministerija, EK (2021 metų žiemos prognozės).

*Antrasis valiutų kurso mechanizmas.

2 SKYRIUS VIDUTINIO LAIKOTARPIO ERS

Finansų ministerijos 2021 metų kovo mėnesį viešai paskelbtame ERS²⁰, kurį patvirtino²¹ fiskalinė institucija, numatoma, kad po pandemijos sukulto nuosmukio 2020 metais Lietuvos ekonomika 2021 metais turėtų atsigauti. Ketvirtąjį 2020 metų ketvirtį

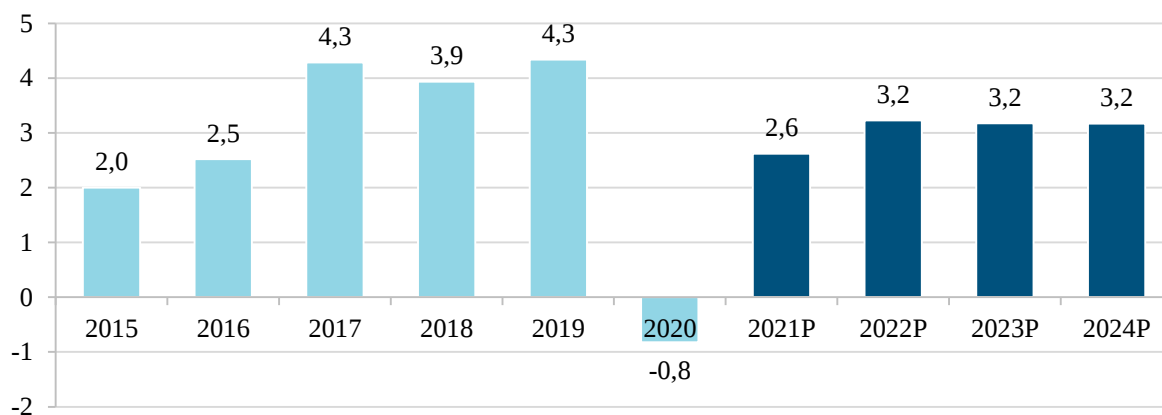
¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. nutarimas Nr. 279 „Dėl Lietuvos stabilumo 2021 metų programos“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7d9cadf0a8b111eb98ccb226c8a14d7>.

²⁰ **Išsami informacija apie ERS**, <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonomines-raidos-scenarijus>.

²¹ **Išvada dėl ERS tvirtinimo**, <https://www.ifi.lt/isvada.aspx?id=10447>.

pastebimai pablogėjus epideminei situacijai neigiamas COVID-19 pandemijos poveikis ekonomikai juntamas ir pirmąjį 2021 metų ketvirtį, o įsibėgėjant masiniam visuomenės vakcinavimui nuo antrojo metų ketvirčio, tikėtina, ekonominis aktyvumas didės. Per visus 2021 metus Lietuvos ekonomika galėtų augti 2,6 procento, o vėlesniais vidutinio laikotarpio metais tikėtinas ekonomikos atsigavimo paspartėjimas – BVP galėtų augti vidutiniškai po 3,2 procento per metus (1 paveikslas).

1 paveikslas. Realus BVP pokyčiai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

2020 metais COVID-19 pandemija visuomenėje kėlė nerimą, jos valdymo priemonėmis apribotos galimybės naudotis tam tikromis paslaugomis, laikinai sutrikusi dalis prekybos procesų pernai lėmė mažesnes gyventojų vartojimo išlaidas. Namų ūkių vartojimo išlaidos 2020 metais smuko 1,5 procento. 2021 metais namų ūkių vartojimo išlaidos galėtų augti 2,6 procento. Vidutiniu laikotarpiu gyventojų vartojimo išlaidų pokyčius šalyje daugiausia lems situacija darbo rinkoje, Vyriausybės įgyvendinama socialinė politika, demografiniai procesai. Namų ūkių vartojimo išlaidos Lietuvoje 2022–2024 metais galėtų vidutiniškai per metus augti po 3,3 procento.

Pandemijos sukeltas itin didelis neapibrėžtumas lėmė mažesnes išlaidas investicijų projektams įgyvendinti. Dėl COVID-19 pandemijos dauguma įmonių atidėjo investicinius planus. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos 2020 metais Lietuvoje smuko 0,2 procento. 2021 metais šios išlaidos galėtų augti 4,6 procento. Vidutiniu laikotarpiu Lietuvoje ir užsienyje augant ekonominiam aktyvumui, išnaudojant vis daugiau turimų gamybinių pajėgumų, efektyviai panaudojant iš ES gaunamas lėšas, investicijų augimas šalyje galėtų paspartėti ir 2022–2024 metais vidutiniškai augti po 5,6 procento per metus.

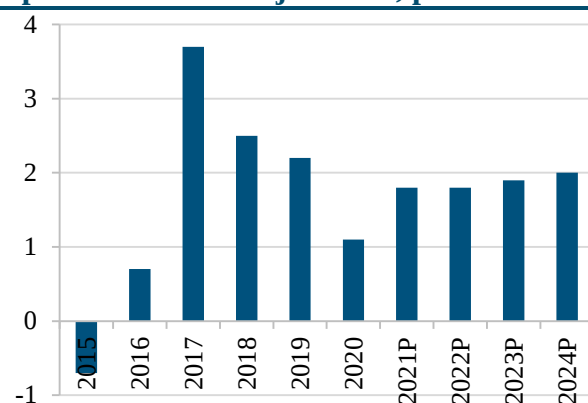
Dėl neigiamai pandemijos paveiktų užsienio prekybos rinkų 2020 metais Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas sumažėjo 1,3 procento. Remiantis prielaidomis dėl užsienio paklausos atsigavimo, 2021 metais tikėtinas 4,8 procento prekių ir paslaugų eksporto augimas. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais prekių ir paslaugų eksportas vidutiniškai galėtų augti apie 6,2 procento per metus (2 lentelė).

2 lentelė. Makroekonominiai rodikliai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	Rodiklio reikšmė 2020 metais, mln. eurų	Pokytis, procentais				
			2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
BVP, grandine susieta apimtis	B1g	42 942,2	-0,8	2,6	3,2	3,2	3,2
BVP to meto kainomis	B1g	48 794,2	0,0	4,5	5,1	5,1	5,2
BVP sudedamosios dalys (grandine susieta apimtis)							
Namų ūkių vartojimo išlaidos ir ne pelno institucijų, aptarnaujančių namų ūkius, vartojimo išlaidos (NPI)	P.3	26 572,2	-1,5	2,6	3,2	3,3	3,3
Valdžios sektoriaus galutinio vartojimo išlaidos	P.3	6 445,6	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	P.51	9 619,3	-0,2	4,6	5,3	5,7	5,7
Atsargų pokytis ir vertybių įsigijimas, atėmus netektį, BVP procentais	P.52 + P.53	–	–	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų eksportas	P.6	35 290,5	-1,3	4,8	6,7	6,0	6,0
Prekių ir paslaugų importas	P.7	31 919,9	-6,0	5,3	7,5	7,4	7,4
Įtaka realiam BVP pokyčiui, procentiniais punktais							
Galutinė vidaus paklausa		42 628,1	-0,9	2,6	3,1	3,3	3,3
Atsargų pokytis ir vertybių įsigijimas, atėmus netektį	P.52 + P.53	–	–	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų balansas	B.11	3 370,6	3,3	0,1	0,0	-0,5	-0,6

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

Infliacinis spaudimas Lietuvoje antrąjį 2020 metų pusmetį mažėjo dėl palankesnių importuojamų prekių kainų, kurias lėmė pandemijos sukeltas pasaulinis ekonomikos nuosmukis ir susilpnėjusi energijos ir maisto žaliavų paklausa tarptautinėse rinkose, taip pat dėl pandemijos neigiamo poveikio Lietuvos ekonomikai, ypač paslaugų sektoriui, lėmusio mažesnę dalies vartojimo paslaugų paklausą ir kainas. 2020 metais vidutinė metinė infliacija sumažėjo iki 1,1 procento, o 2019 metais ji siekė 2,2 procento (2 paveikslas). Įvertinus vartotojų kainų raidos tendencijas ir pasikeitusias technines prielaidas dėl naftos kainų, numatoma, kad 2021 ir 2022 metais vidutinė metinė infliacija sieks 1,8 procento, o vidutinio laikotarpio pabaigoje išliks tvari ir sudarys 2 procentus. Vidutiniu laikotarpiu didelę įtaką kainų raidai darys importuojamų prekių, ypač energijos, maisto prekių, paslaugų kainų raida, padėtis šalies darbo rinkoje ir sprendimai dėl administruojamų kainų (3 lentelė).

2 paveikslas. Infliacijos raida, procentai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

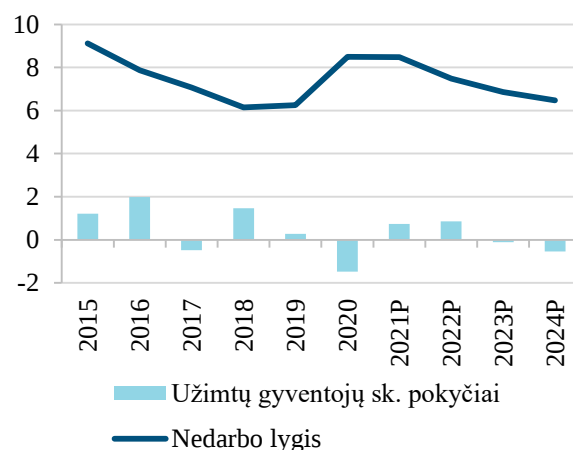
3 lentelė. Kainų rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė 2020 metais	Pokytis, procentais				
		2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
1. BVP defliatorius	113,6	0,8	1,8	1,8	1,9	2,0
2. Namų ūkių vartojimo išlaidų defliatorius	110,4	0,8	1,8	1,8	1,9	2,0
3. SVKI (vidutinis metinis)	110,6	1,1	1,8	1,8	1,9	2,0
4. Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidų defliatorius	135,6	6,6	4,0	2,0	2,0	2,0
5. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo defliatorius	110,0	1,7	2,0	2,0	2,0	2,0
6. Prekių ir paslaugų eksporto defliatorius	101,3	-4,1	2,8	0,5	1,5	1,5
7. Prekių ir paslaugų importo defliatorius	98,1	-5,5	4,0	0,0	1,3	1,3

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

2020 metais COVID-19 pandemija reikšmingai pablogino darbo rinkos būklę šalyje. Nedarbo lygis, apskaičiuotas pagal gyventojų užimtumo tyrimo metodiką, 2020 metais padidėjo 2,2 procentinio punkto iki 8,5 procento, o užimtų gyventojų sumažėjo 1,5 procento. Situaciją darbo rinkoje švelnino Vyriausybės taikomos subsidijos įmonėms už prastovas ir parama savarankiškai dirbantiems, kurios mažino nedarbo riziką ir švelnino krizės poveikį darbuotojams, padėjo išvengti masinių atleidimų iš darbo. Numatoma, kad 2021 metais užimtų gyventojų skaičius išaugs 0,7 procento, o nedarbo lygis, apskaičiuotas pagal gyventojų užimtumo tyrimo metodiką, išliks tokio paties lygio kaip 200 metais – sudarys 8,5 procento. 2022 metais sparčiau augant ekonominiam aktyvumui užimtų gyventojų skaičius didės 0,9 procento, o nedarbo lygis sumažės iki 7,5 procento. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais dėl visuomenės senėjimo ir darbingo amžiaus užimtų gyventojų skaičius po truputį ims mažėti, o nedarbo lygis dėl išlikiančio reikšmingo struktūrinio nedarbo dydžio mažės lėčiau ir vidutinio laikotarpio pabaigoje sudarys 6,5 procento (3 paveikslas).

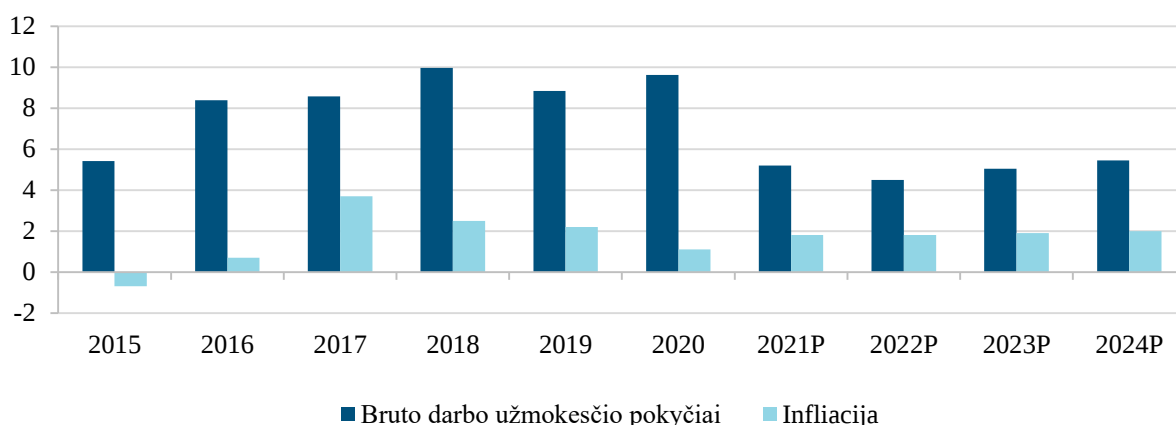
2020 metais vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalyje padidėjo 9,6 procento. Numatoma, kad išaugus nedarbo lygiui ir išliekant dideliame neapibrėžtumui dėl Lietuvos ir eksporto partnerių ekonominės raidos, 2021 metais, palyginti su 2020 metais, darbo užmokestis augs lėčiau tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuje, nors darbo užmokesčio

3 paveikslas. Nedarbo lygio ir užimtų gyventojų skaičiaus raida, procentai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

augimą šiek tiek skatins 5,8 procento didesnė MMA. 2021 metais vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio augimo tempas galėtų siekti 5,2 procento. 2022 metais darbo užmokesčio augimo tempas sulėtės iki 4,5 procento dėl numatomo lėtesnio atlyginimų augimo viešajame sektoriuje. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais mažėjant nedarbo lygiui darbo užmokesčio augimo tempas šalyje spartės daugiausia veikiamas darbo našumo augimo privačiajame sektoriuje ir laikotarpio pabaigoje priartės prie 5,5 procento. Numatoma, kad vidutiniu laikotarpiu darbo užmokesčio augimo tempas viršys infliaciją, todėl darbuotojų perkamoji galia stiprės (4 paveikslas ir 4 lentelė).

4 paveikslas. Darbo užmokesčio augimo tempas toliau viršys infliaciją

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

4 lentelė. Darbo rinkos rodikliai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	Rodiklio reikšmė 2020 metais	Pokytis, procentais				
			2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
1. Užimtų gyventojų skaičius, tūkst.*		1 358,1	-1,5	0,7	0,9	-0,1	-0,5
2. Užimtumas, dirbta valandų, tūkst.		2 467 484	-5,7	—	—	—	—
3. Nedarbo lygis, procentais**		8,5	8,5	8,5	7,5	6,9	6,5
4. Darbo našumas (bendroji pridėtinė vertė palyginamosiomis kainomis, tenkanti vienam užimtam gyventojui), tūkst. eurų		31,6	0,7	1,9	2,3	3,3	3,7
5. Darbo našumas, dirbta valandų (bendroji pridėtinė vertė palyginamosiomis kainomis, tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai), eurai		—	—	—	—	—	—
6. Atlygis darbuotojams, mln. eurų	D.1	24 016,5	6,4	7,9	5,5	5,5	5,2
7. Atlygis vienam darbuotojui, eurai		19 858,2	7,9	7,1	—	—	—

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Pagal gyventojų užimtumo tyrimo metodiką.

** Pateikiama rodiklio reikšmė.

3 SKYRIUS

LIETUVOS MOKĖJIMŲ BALANSAS

2020 metais Lietuvos einamosios sąskaitos balansas buvo teigiamas, o jos perteklius padidėjo daugiau nei du kartus (nuo 3,3 procento BVP 2019 metais iki 8,4 procento BVP 2020 metais). Tai daugiausia lėmė labai pagerėjęs prekybos balansas. Prekybos paslaugomis balanso perteklius tebebuvo beveik toks pat, koks buvo 2019 metais, tačiau prekybos prekėmis deficitas, dėl pandeminės situacijos importui kritus daugiau nei eksportas, gerokai sumažėjo. Pirminių pajamų balansas 2020 metais pagerėjo (buvo mažiau neigiamas), o antrinių pajamų balanso perteklius, anksčiau keitęsis nedaug, praėjusiais metais gerokai sumažėjo. Didžioji dalis šio pokyčio susijusi su asmeniniais pervedimais – asmeninių pervedimų srautas į Lietuvą krito daugiau nei šių pervedimų srautas iš šalies.

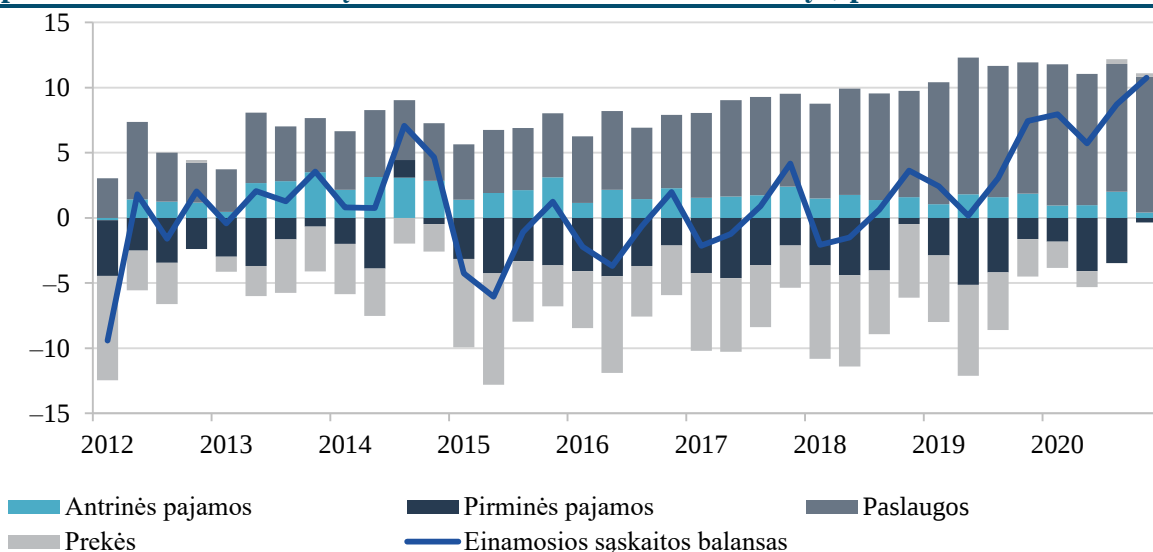
Paslaugų balanso perteklius iš esmės nesikeitė – 2020 metais jis sudarė 10,3 procento BVP, o įvairios šio balanso sudedamosios dalys keitėsi nevienodai. Labiausiai COVID-19 pandemijos metu nukentėjo ir bendrą prekybą paslaugomis labiausiai mažino kelionių paslaugos. Jų eksportas praėjusiais metais krito 69 procentais (tiek pat sumažėjo ir jų importas). Mažėjo tarptautinė prekyba ir kai kuriomis kitomis paslaugomis, pavyzdžiui, sumenko kultūros ir poilsio organizavimo, techninės priežiūros ir remonto, transporto paslaugų eksportas. Pastarosios paslaugos ir toliau sudaro didžiausią dalį viso paslaugų eksporto. Transporto sektorius praėjusiais metais susidūrė su įvairiais iššūkiais (buvo taikomi su COVID-19 pandemijos valdymu susiję judėjimo apribojimai, įsigaliojo ES Mobilumo paketas, vyravo neapibrėžtumas dėl tolesnės Jungtinės Karalystės „Brexit“ eigos), todėl, kaip buvo tikėtasi, šio sektoriaus plėtra stabtelėjo. Kai kurių paslaugų, pavyzdžiui, telekomunikacijos ir informacinių paslaugų, eksportas 2020 metais vis dėlto gerokai padidėjo. Tai galima sieti su pandemijos metu išaugusia nuotolinio darbo ir nuotolinio bendravimo apimtimi.

Prekių balanso deficitas stipriai sumažėjo – 2020 metais jis sudarė 0,6 procento BVP, o prieš metus siekė 4,8 procento BVP. Šį mažėjimą lėmė tiek susitraukusi vidaus paklausa, tiek palyginti sėkminga gamintojų, orientuotų į eksportą, veikla, tiek kiti veiksniai. Prekių importas stipriai krito pirmosios pandemijos bangos metu, o vėliau jis tebebuvo prislopęs. Importą mažino pasikeitusi galutinio vartojimo prekių paklausa, taip pat prie importo kryčio nominaliąja verte prisidėjo sumenkusios žaliavų, visų pirma, naftos, kainos. Prekių eksportą ypač palankiai veikė tik nedaug sumažėjusi būtinųjų prekių, kurias perka tiek galutiniai vartotojai, tiek kitų prekių gamintojai, paklausa. Eksportą taip pat didino geras praėjusių metų žemės ūkio produktų (pavyzdžiui, grūdų) derlius ir išaugusi prekių, susijusių su COVID-19 pandemijos valdymu (pavyzdžiui, reagentų), gamyba ir jų eksportas.

Artimiausiais metais užsienio prekybos balansas turėtų palaipsniui blogėti. Prie to prisidės atsigausianti vidaus paklausa, kuri lems didesnę importuojamų žaliavų, tarpinio ir galutinio vartojimo produktų poreikį. Gerėjant epideminei situacijai, eksporto apimtis turėtų toliau didėti, nors tam tikrų eksporto sudedamųjų dalių perspektyvoms, kaip įprasta, būdingas

santykinai didelis neapibrėžtumas, pavyzdžiui, žemės ūkio ir maisto produktų eksporto apimtis daugiausia priklausys nuo ateinančių metų derliaus.

5 paveikslas. Einamosios sąskaitos balanso sudedamosios dalys, proc. BVP

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Sumažėjo ir pirminių pajamų balanso deficitas – praėjusiais metais jis sudarė 2,4 procento BVP, o prieš metus deficitas siekė 3,5 procento BVP. Prie šio balanso pagerėjimo daugiausia prisidėjo investicijų pajamų raida – kritus ekonominiam aktyvumui, reikšmingai sumažėjo į užsienio šalis pervedamų investicijų (daugiausia tiesioginių investicijų) pajamos. Mažėjo į užsienį pervedamų ne tik investicijų, bet ir darbo pajamų, tačiau darbo pajamų balansas iš esmės nesikeitė, nes krito ir darbo pajamos, gaunamos iš kitų šalių. Pirminių pajamų balansą labiau teigiamai veikė kitos nei investicijų ir darbo pajamos, kurios labiausiai sietinos su ES subsidijomis žemės ūkiui. Kaip ir užsienio prekybos balanso, pirminių pajamų balanso raida ir toliau labai priklausys nuo ūkinės raidos pokyčių. Atsigaunant ūkiniam aktyvumui Lietuvoje, šalyje veikiančių užsienio įmonių pajamos pradės atsitiesti, o šių pajamų pervedimas į užsienį turėtų vis labiau neigiamai veikti pirminių pajamų balansą.

Kitaip nei kitos sudedamosios einamosios sąskaitos dalys, antrinių pajamų balansas pablogėjo – šių pajamų perteklius praėjusiais metais sudarė 1,1 procento BVP, o ankstesniais metais siekė 1,6 procento BVP. Didžiausias antrinių pajamų pokytis sietinas su asmeniniais pervedimais. Teigiamas šių pervedimų balansas stipriai sumažėjo dėl kritusio asmeninių pervedimų į šalį srauto. Valdžios sektoriaus antrinių pajamų balansas šiek tiek pagerėjo, tačiau tai darė tik nedidelę įtaką antrinių pajamų balansui. Artimiausiu metu tikėtina, kad antrinių pajamų balanso perteklius nepradės didėti, nes numatoma, kad Lietuvos ekonomikos padėtis palaipsniui gerės, o situacija darbo rinkoje keisis į gerąją pusę.

Kapitalo sąskaitos perteklius toliau didėjo. 2020 metais jis buvo dešimtadaliu didesnis nei 2019 metais ir sudarė 2 procentus BVP. Tai lėmė vis aktyvesnis ES lėšų naudojimas, finansuojant įvairius investicijų projektus šalyje.

Pokyčius finansinėje sąskaitoje lėmė tebebuvę teigiami tiesioginių užsienio investicijų srautai, Vyriausybės skolinimosi poreikiai ir finansinio turto pokyčiai. Nors ekonomikos aktyvumas buvo prislopęs, tiesioginių užsienio investicijų srautas 2020 metais tebebuvo teigiamas. Kaip įprasta, jį daugiausia lėmė anksčiau uždirbto pelno reinvestavimas. Teigiamai grynąjį finansinį srautą veikė ir portfelinės investicijos. Jas iš dalies didino Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių išplatšinimas užsienio rinkose. Grynąjį finansinį srautą priešinga kryptimi veikė finansinio turto pokyčiai. Susiformavus itin dideliu užsienio prekybos pertekliui, smarkiai augo grynasis finansinis turtas užsienyje.

5 lentelė. Sektorių balansai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	BVP procentas				
		2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
1. Grynasis šalies skolinimasis	B.9N	9,6	9,4	8,6	8,0	7,3
iš jo:						
prekių ir paslaugų balansas		9,2	8,3	8,4	7,8	7,1
pirminių ir antrinių pajamų balansas*		-1,7	-1,7	-2,4	-2,4	-2,4
kapitalo sąskaita*		2,1	2,8	2,6	2,6	2,6
2. Privataus sektoriaus grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (-)		17,0	17,5	14,6	12,0	9,5
3. Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (-)	B.9N	-7,4	-8,1	-6,0	-4,0	-2,2
4. Statistinis neatitikimas		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Šaltiniai: Finansų ministerija, * Lietuvos bankas.

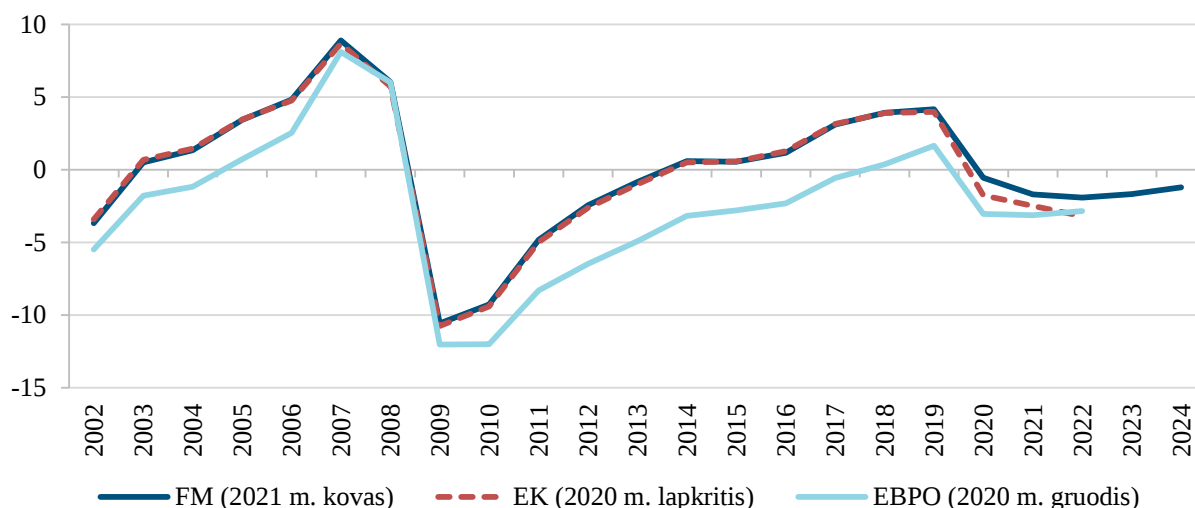
4 SKYRIUS ŪKIO CIKLO ĮVERTINIMAS

Ūkio ciklui įvertinti Finansų ministerija skaičiuoja potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčius. Potencialaus BVP sąvoka apibūdinamas teorinis ekonomikos produkcijos lygis, kuris būtų pasiektas, jeigu gamybos veiksniai – darbas ir kapitalas – būtų naudojami tiek, kiek leidžia šių veiksnių potencialas, neveikiant kainų ir darbo užmokesčio. Produkcijos atotrūkis nuo potencialo rodo realaus ir potencialaus ekonomikos produkcijos lygių skirtumą. Potencialus BVP ir produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra nestebimi rodikliai, jiems įvertinti taikomi įvairūs statistiniai ir ekonometriniai metodai, todėl jų įverčiai yra labai neapibrėžti. Taikant skirtingus metodus, parametrus ar prielaidas, gaunami reikšmingai skirtingi potencialaus BVP lygio įverčiai, lemiantys skirtingus produkcijos atotrūkio nuo potencialo vertinimus. Įverčių skirtumus taip pat lemia skirtingos rodiklių projekcijos (prognozės) ir jų laikotarpio ilgis, skirtingas skaičiavimams naudojamų duomenų laiko eilučių ilgis, skirtingos duomenų laiko eilučių glodinimo priemonės ir jų parametrai, skirtingi skaičiavimo metu žinomi rodiklių statistiniai duomenys, statistinių duomenų revizijos.

Siekdama sumažinti potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčių neapibrėžtumą bei išlaikyti jų palyginamumą su EK bei kitų ES valstybių narių skaičiuojamais įverčiais bei atitikti SAP nuostatas, Finansų ministerija šių rodiklių įverčius apskaičiuoja taikydama EK patvirtintą ir tobulinamą bei su kitomis valstybėmis narėmis suderintą potencialaus BVP skaičiavimo metodiką²², grįstą Kobo ir Daglaso (angl. *Cobb–Douglas*) gamybos funkcija. Nepaisant siekio išlaikyti palyginamumą, Finansų ministerijos ir EK apskaičiuoti įverčiai nėra tapatūs, skirtumus tarp jų iš esmės lemia skirtingos skaičiavimams naudojamų ekonominių rodiklių projekcijos (prognozės), skirtingas jų horizonto ilgis (Finansų ministerijos – iki $T + 3$ metų, EK – iki $T + 1$ metų pavasarį, iki $T + 2$ metų rudenį, kai T – einamieji metai); EK naudojama produkcijos atotrūkio nuo potencialo „uždarymo“ taisyklė $T + 5$ metais; planinės nacionalinių sąskaitų statistinių duomenų revizijos, kurių atlikimo terminai nesutampa su Finansų ministerijos ERS sudarymo ir potencialaus BVP apskaičiavimo terminais.

Pagal ERS duomenis ir projekcijas atliktų Finansų ministerijos skaičiavimų rezultatai rodo, kad vidutiniu laikotarpiu produkcijos atotrūkis nuo potencialo išliks neigiamas. 2021 metais jis sudarys –1,7 procento potencialaus BVP. Vidutinio laikotarpio pabaigoje, daugiausia dėl neigiamo demografinių veiksnių poveikio sulėtėjus potencialaus BVP augimui, neigiamas produkcijos atotrūkis sumažės iki –1,2 procento. Skaičiuojant potencialaus BVP įverčius buvo taikytos vėliausios žinomos, paskelbtos 2020 metų liepos mėnesį, Eurostato parengtos demografinės subalansuotos migracijos (angl. *no migration*) scenarijaus projekcijos.

6 paveikslas. Produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčiai, proc. potencialaus BVP

Šaltiniai: Finansų ministerija, EK, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

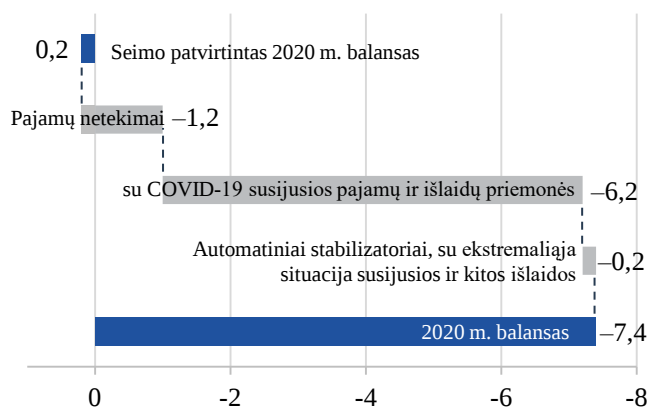
²² Detalus metodikos aprašymas paskelbtas EK leidinyje „The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps“, Economic Papers 535, 2014.

III DALIS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ PADĖTIS IR PERSPEKTYVOS

1 SKYRIUS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSAI 2020–2021 METAIS

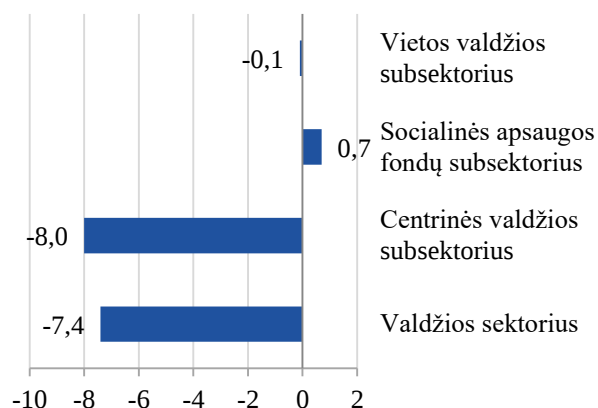
2020 metų biudžeto įstatyme suplanuotas 0,2 procento BVP valdžios sektoriaus perteklius nebuvo pasiektas. Dėl COVID-19 pandemijos sukeltų neigiamų padarinių ekonomikai, socialinei aplinkai, viešiesiems finansams, kurie pasireiškė ekonomikos nuosmikiu, mokesčių mokėjimo atidėjimu ir didesnėmis, nei planuota, valdžios sektoriaus išlaidomis dėl su COVID-19 susijusių pagalbos priemonių finansavimo, 2020 metais valdžios sektoriaus deficitas sudarė 7,4 procento BVP.

7 paveikslas. 2020 metų valdžios sektoriaus balanso pokytis, palyginti su patvirtintu 2021 metų biudžeto įstatyme, proc. BVP

Šaltinis – Statistikos departamentas.

8 paveikslas. 2020 metų valdžios sektoriaus ir subsektorių balansai, proc. BVP

Šaltinis – Statistikos departamentas.

2020 metais su COVID-19 susijusioms išlaidų priemonėms įgyvendinti skirta 3,3 mlrd. eurų, arba 6,7 procento BVP, iš jų veikiančioms balansą priemonėms – 2,7 mlrd. eurų, arba 5,5 procento BVP. Dėl taikytų su COVID-19 susijusių pajamų priemonių – mokesčių mokėjimo atidėjimo – 2020 metais, vertinant kaupiamuoju principu, buvo netekta 343 mln. eurų, arba 0,7 procento BVP valdžios sektoriaus pajamų.

2021 metų biudžeto įstatyme²³ suplanuotas 7 procento BVP valdžios sektoriaus deficitas. Atsižvelgiant į neapibrėžtumą dėl COVID-19 pandemijos raidos ir siekiant užtikrinti reikiamus išteklius efektyviai sveikatos ir visuomenės apsaugos sistemų veiklai, padėti išsaugoti darbo vietas ir palaikyti gyventojų pajamų lygį, padėti verslui išsaugoti likvidumą, skatinti ekonomiką, 2021 metų biudžeto įstatyme numatyta 1 mlrd. eurų (2 procentų BVP) suma pagalbos priemonėms finansuoti. Numatant konkrečias pagalbos priemones ir lėšų sumas šioms priemonėms įgyvendinti, priemonės vertinamos tikslingumo, trumpalaikiškumo, efektyvumo aspektais.

Vyriausybė rengia ir šių metų gegužės mėnesį Seimui numato pateikti 2021 metų

²³ Lietuvos Respublikos 2021 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/be3bd1c049e211eb8d9fe110e148c770>.

biudžeto įstatymo pakeitimo projektą, siekdama papildyti biudžetą Lietuvos EGADP plano priemonėmis ir 544 mln. eurų padidinti su COVID-19 susijusioms priemonėms finansuoti numatytą 1 mlrd. eurų sumą.

Keičiant 2021 metų biudžeto įstatymą, numatoma EGADP dotacijas, skirtas Lietuvai, numatyti 2021 metams. EGADP dotacijos paskirstymas 2021–2026 metams pateiktas Programos 6 lentelėje.

6 lentelė. Numatomas EGADP lėšų paskirstymas vidutiniu laikotarpiu*

Rodiklio pavadinimas	mln. eurų					
	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai	2025 metai	2026 metai
EGADP dotacijos	149,3	448,6	543,6	552,3	378,8	152,4

* Programoje pateikta informacija apie numatomą EGADP lėšų paskirstymą vidutiniu laikotarpiu atitinka rengiant Programą turėtą naujausią informaciją apie Lietuvos EGADP planą. Iki Lietuvos EGADP plano pateikimo EK informacija gali keistis.

Poreikis numatyti daugiau lėšų su COVID-19 susijusioms priemonėms finansuoti kyla dėl vis dar sudėtingos epideminės situacijos Lietuvoje, tęsiamos kai kurių ekonominių veiklų ribojimo ir būtinybės palaikyti ekonomikos atsigavimą. Papildomai lėšų numatoma sveikatos apsaugos sričiai – vakcinoms įsigyti ir kitoms su COVID-19 pandemijos valdymu susijusioms priemonėms įgyvendinti; socialinei apsaugai – savarankiškai dirbantiems asmenims paremti, laikinai darbo paieškos išmokai bedarbiams mokėti; ekonomikos sričiai – padėti verslui išsaugoti darbo vietas pandemijos metu ir jai pasibaigus, skatinti kurti naujas darbo vietas po pandemijos (7 lentelė). Išsami informacija apie priemones, skirtas kovai su neigiamais COVID-19 pandemijos padariniais, tarp jų – pajamų netekimą dėl atidėtų mokesčių mokėjimo, ir jų poveikį valdžios sektoriaus finansams pateikta Programos 23 ir 24 lentelėse. Lietuvos banko taikomos pagalbos priemonių aprašymas pateiktas Programos VII dalyje.

7 lentelė. Su COVID-19 susijusios valdžios sektoriaus išlaidų priemonės, veikiančios valdžios sektoriaus balansą, pagal ekonominę klasifikaciją

Valdžios sektoriaus išlaidos	mln. eurų		
	2020 metai (faktiniai duomenys)	2021 metai (pagal 2021 metų biudžeto įstatymą)	2021 metai (numatoma skirti papildomai, palyginti su 2021 metų biudžeto įstatymu)
Atlygis darbuotojams	97,1	45,0	48,5
Tarpinis vartojimas	231,1	156,7	108,2
Socialinės išmokos	571,8	210,5	74,1
Subsidijos	1 057,3	562,0	122,2
Kapitalo formavimas	529,9	0	0
Kapitalo pervedimai	122,1	0	0
Kitos	53,8	78,5	190,5
<i>Iš viso:</i>	2 663,1	1 052,7	543,5

Šaltinis – Finansų ministerija.

Didžioji dalis laikinų su COVID-19 susijusių priemonių bus finansuojama valstybės biudžeto lėšomis. Todėl didės centrinės valdžios išlaidos ir atitinkamai deficitas. Centrinės valdžios deficito didėjimas, palyginti su 2021 metų biudžeto įstatyme numatytu rodikliu, yra pagrindinė valdžios sektoriaus deficito didėjimo priežastis.

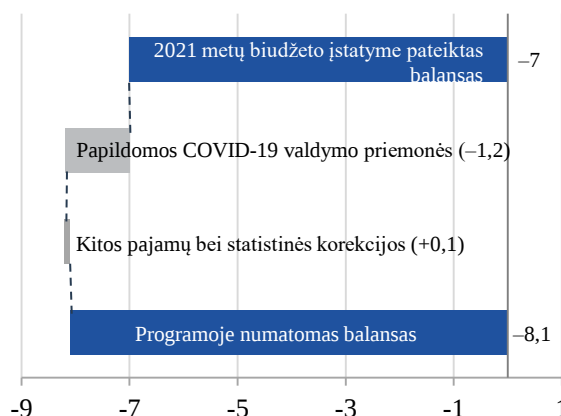
Numatoma, kad vietos valdžios subsektoriaus deficitas sudarys 0,1 procento BVP, o socialinio draudimo fondų subsektoriaus perteklius – 0,3 procento BVP.

Atsižvelgiant į tai, kad 2021 metais Lietuvos ekonomika augs lėčiau, nei potencialiai galėtų, ir produkcijos atotrūkis nuo potencialo bus neigiamas, savivaldybių ir PSDF biudžetų balansai iš esmės atitinka struktūrinio subalansavimo prielaidą. VSDF biudžeto projektuojamą perteklių lemia dėl darbo užmokesčio augimo didėjanti pajamų dalis ir tai, kad dauguma su COVID-19 susijusių pagalbos priemonių finansuojama ne VSDF, o valstybės biudžeto lėšomis.

Įvertinus iki 2021 m. balandžio 27 d. Finansų ministerijos gautus naujausius valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų vykdymo duomenis, ERS, produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčius ir atnaujintas valstybės, savivaldybių, socialinio draudimo fondų pajamų ir išlaidų projekcijas, vietos valdžios subsektoriaus balanso tendencijas, numatoma, kad 2021 metais valdžios sektoriaus deficitas sudarys 8,1 procento BVP. 2021 metų valdžios sektoriaus deficitas, palyginti su 2021 metų biudžeto įstatyme ir 2021 metų Lietuvos biudžeto projekte pateiktu rodikliu, didės 1,1 procentinio punkto BVP (9 paveikslas).

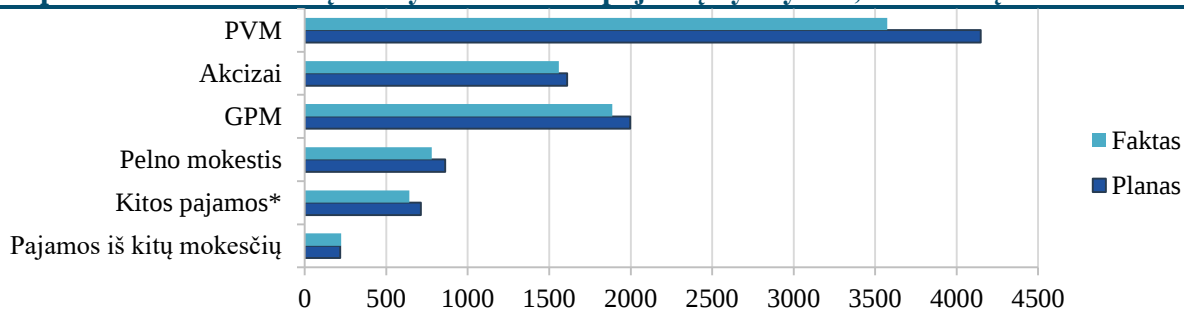
Paskelbus šalyje karantiną ir apribojus dalį ekonominių veiklų bei nuo COVID-19 pandemijos nukentėjusiam verslui suteikus galimybę atidėti mokesčių ir įmokų mokėjimą, 2020 metais į valstybės biudžetą buvo gauta 883,6 mln. eurų, arba 9,3 procento, mažiau pajamų, nei buvo numatyta 2020 metų biudžeto įstatyme. Nuo COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų nepriemoka, vertinant pinigų srautų principu, 2021 metų pradžioje siekė 801,9 mln. eurų. Galimybe atidėti mokesčius 2020 metais pasinaudojo 22,8 tūkstančio juridinių ir 26,2 tūkstančio fizinių asmenų. Įmonės 2020 metų kovo–gruodžio mėnesiais sumokėjo 79,9 procento atitinkamu laikotarpiu prieš metus sumokėtų mokesčių ir įmokų (10 paveikslas).

9 paveikslas. 2021 metų valdžios sektoriaus balanso, pateikto Programoje ir 2021 metų biudžeto įstatyme, palyginimas, proc. BVP

Šaltinis – Finansų ministerija.

10 paveikslas. 2020 metų valstybės biudžeto pajamų vykdymas, mln. eurų

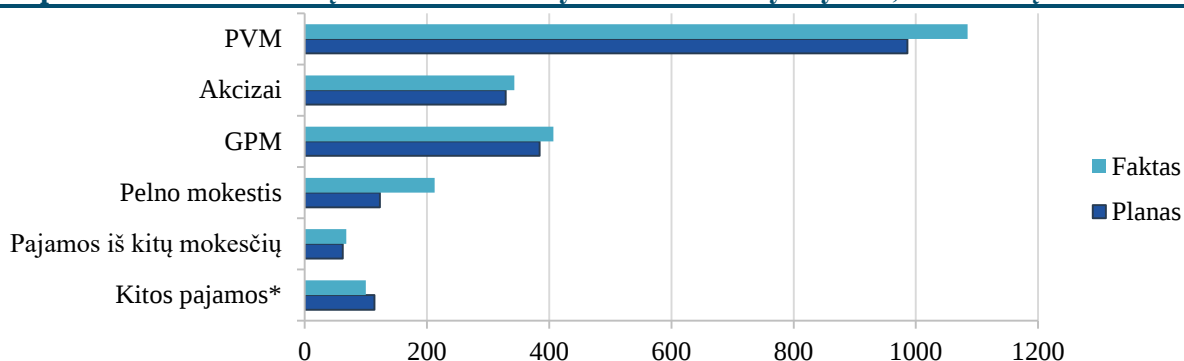
Šaltinis – Finansų ministerija.

* Dividendai, pajamos iš valstybinių gamtos išteklių, valstybinės žemės nuomos, turto pardavimo ir kt.

2021 metų biudžeto įstatyme suplanuota, kad 2021 metais į valstybės biudžetą bus gauta 8 988,6 mln. eurų, arba 3,7 procento, daugiau negu 2020 metais, neįskaitant ES lėšų. Rengiant 2021 metų biudžeto įstatymo projektą, buvo numatytas nuosaikus mokestinių prievolių vykdymo gerėjimas, darant prielaidą, kad antrąjį 2021 metų pusmetį mokesčių mokėtojams nebebus taikomos mokestinės pagalbos priemonės atidedant mokesčių mokėjimą. 2021 metais iš keturių pagrindinių mokesčių (PVM, GPM, akcizų ir pelno), sudarančių 91 procentą valstybės biudžeto pajamų (neįskaitant ES lėšų), suplanuota gauti 4,8 procento daugiau, negu gauta 2020 metais.

Per pirmąjį 2021 metų ketvirtį valstybės biudžeto pajamų planas, neįskaitant ES lėšų, buvo viršytas 10,8 procento, arba 216,7 mln. eurų, surinkta 8,2 procento, arba 167,4 mln. eurų, pajamų daugiau nei tuo pačiu laikotarpiu prieš metus (11 paveikslas). Viršytas visų pagrindinių mokesčių planas. Pajamų iš PVM gauta 98,4 mln. eurų, arba 10 procentų, daugiau, negu planuota, dėl sparčiau, nei planuota, grąžinamų 2020 metais atidėtų šio mokesčio mokėjimų. Nepaisant didelio neapibrėžtumo dėl COVID-19 pandemijos raidos, jos poveikio pajamų surinkimui ir iki 2021 m. rugpjūčio 31 d. pratęsto mokesčių atidėjimų priemonės taikymo, geresnis, nei buvo prognozuota, šių metų pirmojo ketvirčio pajamų surinkimas ir ERS leidžia numatyti apie 155 mln. eurų, arba 1,7 procento, didesnes nei 2021 metų biudžeto įstatyme suplanuotas 2021 metų valstybės biudžeto pajamas.

11 paveikslas. 2021 metų I ketvirčio valstybės biudžeto vykdymas, mln. eurų

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Dividendai, pajamos iš valstybinių gamtos išteklių, valstybinės žemės nuomos, turto pardavimo ir kt.

2 SKYRIUS

VIDUTINIO LAIKOTARPIO FISKALINĖS POLITIKOS GAIRĖS

Atsižvelgiant į EK rekomendaciją Europos Tarybos rekomendacijai dėl euro zonos ekonominės politikos²⁴, Rekomendaciją Lietuvai ir Lietuvos ekonomikos ciklo būklę, 2021–2024 metais bus vykdoma į ekonomikos atsigavimą orientuota ir fiskalinio tvarumo siekianti fiskalinė politika.

²⁴ EK rekomendacija Europos Tarybos rekomendacijai dėl euro zonos ekonominės politikos, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2021_recommendation_for_euro_area_recommendation.pdf.

Siekiant nepažeisti trapios ekonomikos atsigavimo ir vertinant COVID-19 pandemijos sukeltos krizės liekamuosius padarinius verslui, darbo rinkai, žmonių sveikatai ir sveikatos apsaugos sistemai, pagalbos priemonių apimtis bus mažinama palaipsniui.

Per COVID-19 pandemijos sukeltą krizę padidėjo valdžios sektoriaus skola ir 2020 metų pabaigoje siekė 47,3 procento BVP. Valdžios sektoriaus skolos didėjimo stabilizavimas yra būtinas siekiant užtikrinti ilgalaikį valdžios sektoriaus finansų tvarumą. Išliekant dideliame neapibrėžtumui dėl COVID-19 pandemijos suvaldymo, pandemijos poveikio Lietuvos, ES ekonomikai vidutiniu laikotarpiu, taip pat poreikiui spręsti su visuomenės senėjimu susijusias problemas, ilgalaikio valdžios sektoriaus finansų tvarumo išlaikymas yra iššūkis. Todėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plane numatyta, kad bus rengiama ir Lietuvos stabilumo 2022 metų programoje pateikiama valdžios sektoriaus skolos valdymo strategija, kurios įgyvendinimas ilguoju laikotarpiu užtikrintų tvarų skolos lygį.

Šias fiskalinės politikos gaires įgyvendinti padės mokestinės naštos netolygumų peržiūra, gerinama mokesčių ir socialinių išmokų struktūra, taip prisidedant prie pajamų nelygybės mažinimo, peržiūrimos mokesčių lengvatos, įskaitant tas, kurios svarbios įgyvendinant „Žaliosios reformos“ uždavinius, parengiant šešėlinę ekonomiką ir PVM atotrūkį mažinančių veiksmų planą. Daugiau informacijos apie pajamų politikos priemones pateikta Programos III dalies 4 skyriuje.

Ieškant vidinių finansinių išteklių ir siekiant padidinti viešųjų išlaidų efektyvumą, 2020 metais atlikta išlaidų peržiūra švietimo, socialinės apsaugos srityse. Numatoma peržiūrėti ir valstybės vykdomas funkcijas. Didinama biudžeto orientacija į rezultatus, stiprinamas vidutinės trukmės biudžeto planavimas, optimizuojamas valstybės turto valdymas ir kitomis priemonėmis gerinama viešųjų finansų kokybė taip pat prisidės prie vidinių išteklių kūrimo. Daugiau informacijos apie viešųjų finansų kokybės gerinimo priemones pateikta Programos IV dalyje.

Programoje pateiktos 2021–2024 metų valdžios sektoriaus finansų projekcijos rodo nuoseklaus, laipsniško valdžios sektoriaus deficito mažinimo scenarijų, kuris lemtų skolos lygio stabilizavimą 2023–2024 metais. Prie tokios politikos vykdymo ir kartu ekonomikos atsigavimo stiprinimo vidutiniu laikotarpiu bus prisidedama įgyvendinant Lietuvos EGADP plane numatytas ir kitomis ES lėšomis finansuojamas priemones.

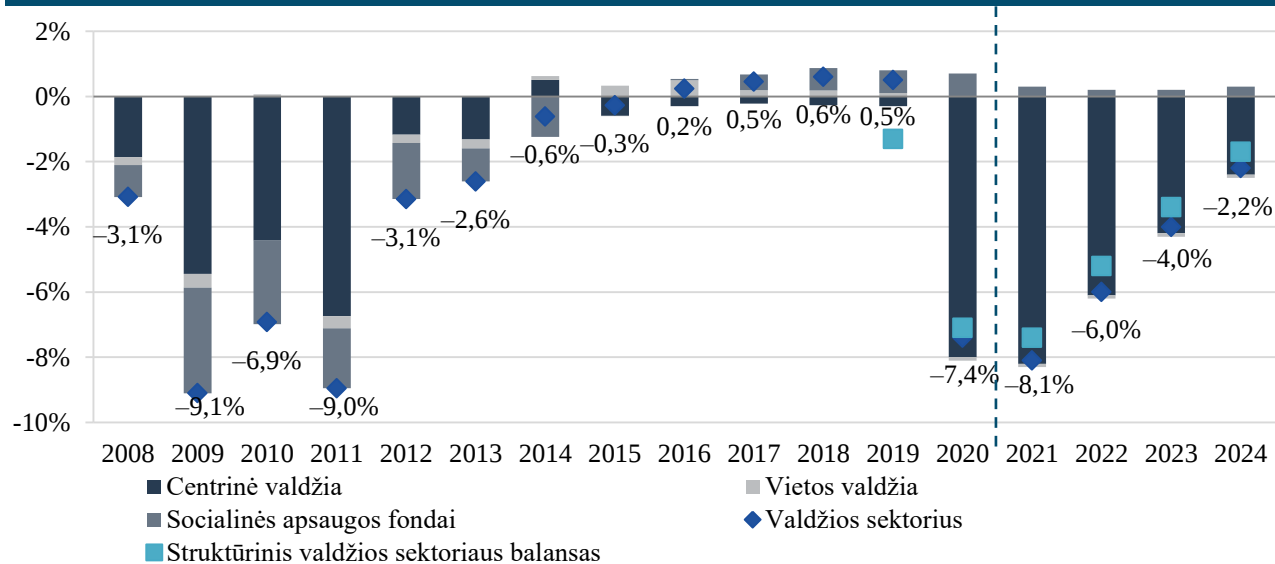
Įvertinant poreikį vidutiniu laikotarpiu palaipsniui mažinti valdžios sektoriaus deficitą ir atsižvelgiant į ekonomikos ciklo būklę, numatoma tuo laikotarpiu paspartinti ES lėšomis finansuojamų projektų rengimą ir įgyvendinimą, kad ES lėšos turėtų kuo stipresnį teigiamą, ekonomikos augimą palaikantį poveikį. Tuo tikslu ES lėšų panaudojimo paskirstymas 2022–2024 metais bus tikslinamas rengiant 2022 metų biudžeto įstatymo projektą, prieš tai peržiūrėjus NPP.

2021–2024 metais planuojama panaudoti 1,7 mlrd. eurų EGADP lėšų iš Lietuvai numatytų 2,2 mlrd. eurų. Ši suma Programoje pateiktose valdžios sektoriaus finansų projekcijose įvertinta kaip 2021–2024 metų pajamos ir atitinkamai kaip išlaidos, išlaikant ES lėšų neutralumo biudžeto balansui principą. Planuojamas EGADP lėšų paskirstymas vidutiniu

laikotarpiu pateiktas Programos 22 lentelėje. Likusių EGADP lėšų dalį planuojama panaudoti 2025–2026 metais.

Vidutinio laikotarpio valdžios sektoriaus finansų projekcijos parengtos vis dar didelio neapibrėžtumo aplinkybėmis, atsižvelgiant į ERS, teisės aktais priištus valstybės įsipareigojimus, įvertinant numatomą EGADP ir ES lėšų poveikį valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų lygiams (12 paveikslas ir 17 lentelė).

12 paveikslas. 2008–2024 metų valdžios sektoriaus ir subsektorių balansai, proc. BVP

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

Programoje pateiktos valdžios sektoriaus finansų projekcijos bus atnaujintos 2021 metų rudenį, rengiant 2022 metų Lietuvos biudžeto projektą. Projekcijų atnaujinimo metu bus vertinama tuometinė epideminė situacija, Lietuvos ekonomikos būklė ir vidutinio laikotarpio perspektyvos, fiskalinių rizikų pasitvirtinimas (informacija apie fiskalines rizikas pateikta Programos VI dalyje), taip pat poreikis ir galimybės 2022 metų biudžetą sudaryti pagal Programoje numatytas valdžios sektoriaus finansų projekcijas – gaires.

Dėl EK taikomos bendrosios SAP išimties ir pagal Konstitucinį įstatymą Lietuvoje nustatytų išskirtinių aplinkybių ES ir nacionalinės fiskalinės drausmės taisyklės 2021 metais netaikomos, tikėtina, ir 2022 metais nebus taikomos. Sumažėjus neapibrėžtumui dėl COVID-19 pandemijos raidos ir ekonomikai vėl pradėjus tvariai augti, fiskalinės drausmės taisyklės vėl bus pradėtos taikyti. Taisyklių taikymas gali koreguoti Programoje pateiktas vidutinio laikotarpio valdžios sektoriaus balanso projekcijas, atsižvelgiant į tai, kokia taisyklių taikymo atnaujinimo metu bus susidariusi valdžios sektoriaus finansų padėtis, kaip vertinama ekonomikos ciklo būklė.

3 SKYRIUS

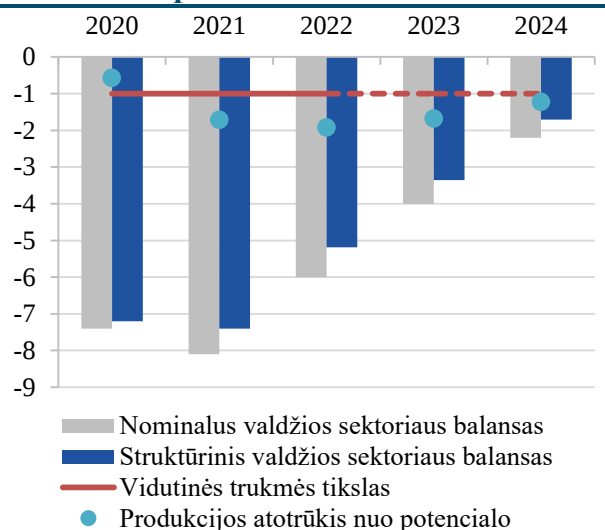
2020–2024 METŲ STRUKTŪRINIS BALANSAS

Dėl neigiamo COVID-19 pandemijos poveikio valdžios sektoriaus finansams ir valdžios sektoriaus išlaidų įgyvendinant su COVID-19 susijusias pagalbos priemones, 2020 metais nuo vidutinio laikotarpio tikslo nukrypta. 2020 metų struktūrinis deficitas sudaro 7,2 procento BVP. Vertinant struktūrinį balansą, taikoma bendroji SAP išimties sąlyga, kai COVID-19 plano priemonių, kaip vienkartinių, poveikis nėra eliminuojamas. 2020 metų pirminio struktūrinio balanso 6,1 procentinio punkto BVP neigiamas metinis pokytis, įvertinus ir neigiamą produkcijos atotrūkį nuo potencialo, rodo, kad 2020 metais vykdyta fiskalinė politika yra anticiklinė, skatinanti ekonomiką. Neįskaičius su COVID-19 susijusių pagalbos priemonių poveikio, 2020 metų struktūrinis balansas sudarytų 1 procento BVP deficitą, o pirminio struktūrinio balanso pokytis sudarytų 0,2 procento BVP (18 lentelė).

2021 metais numatomas –8,1 procento BVP valdžios sektoriaus balansas. Atitinkamai struktūrinis balansas sudarys –7,4 procento BVP, o pirminio struktūrinio balanso pokytis –0,5 procentinio punkto BVP. Neįskaičius trumpalaikių su COVID-19 susijusių pagalbos priemonių poveikio, 2021 metų struktūrinis balansas sudarytų –3,9 procento BVP.

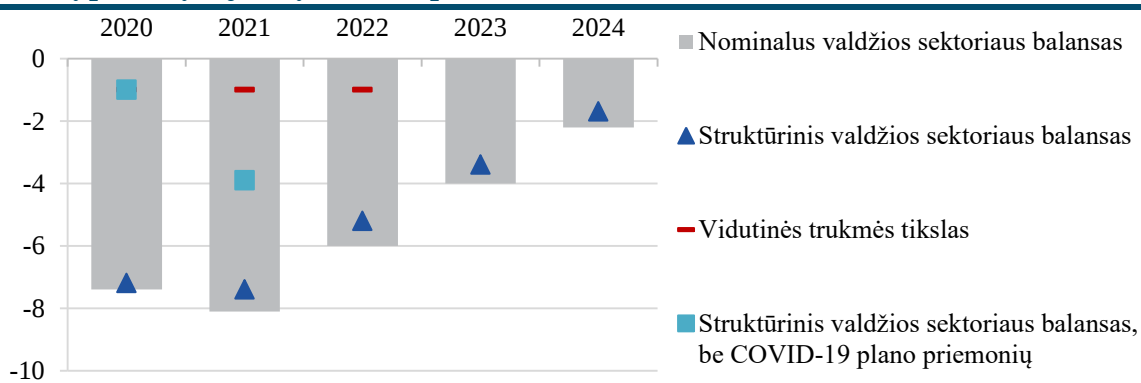
Ekonomikos raidos pokyčiai, palyginti su ERS numatyta raida, atnaujintas ekonomikos ciklo būklės vertinimas, fiskalinės drausmės taisyklių taikymo pradžios laikas gali koreguoti valdžios sektoriaus struktūrinio balanso įverčius.

13 paveikslas. 2020–2024 metų valdžios sektoriaus balanso rodikliai ir produkcijos atotrūkis nuo potencialo

Šaltinis – Finansų ministerija.

14 paveikslas. 2020–2024 metų struktūrinis balansas, įskaitant su COVID-19 susijusių priemonių poveikį ir jo neįskaitant, proc. BVP

Šaltinis – Finansų ministerija.

8 lentelė. Ekonomikos ciklai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	BVP procentas*				
		2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
1. BVP augimas / grandinė susietos apimtys augimas		-0,8	2,6	3,2	3,2	3,2
2. Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+) / skolinimasis (-)	B.9	-7,4	-8,1	-6,0	-4,0	-2,2
3. Palūkanos	D.41	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3
4. Vienkartinės ir kitos laikinosios priemonės		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
iš jų:						
vienkartinės priemonės – valdžios sektoriaus pajamos		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
vienkartinės priemonės – valdžios sektoriaus išlaidos		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Potencialaus BVP augimas, procentais		3,9	3,8	3,4	2,9	2,7
iš jo:						
darbo veiksnys		0,4	0,7	0,4	-0,1	-0,4
kapitalo veiksnys		1,6	1,6	1,6	1,7	1,7
bendrasis gamybos veiksnių našumas		1,9	1,5	1,4	1,4	1,4
6. Produkcijos atotrūkis nuo potencialo		-0,6	-1,7	-1,9	-1,7	-1,2
7. Ciklinė biudžeto dedamoji		-0,2	-0,7	-0,8	-0,7	-0,5
8. Balansas, pakoreguotas pagal ciklą (2 – 7)		-7,2	-7,4	-5,2	-3,4	-1,7
9. Pirminis balansas, pakoreguotas pagal ciklą (8 + 3)		-6,5	-6,9	-4,8	-3,0	-1,4
10. Struktūrinis balansas (8 – 4)		-7,2	-7,4	-5,2	-3,4	-1,7

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Kai kuriais metais dėl apvalinimo eilučių suma gali nesutapti su apskaičiuotų rodiklių reikšmėmis.

4 SKYRIUS**VIDUTINIO LAIKOTARPIO PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ POLITIKOS PRIORITETAIR JŲ ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS****Pajamų politikos prioritetai ir priemonės**

2020–2021 metais įgyvendinamos su COVID-19 susijusios pajamų priemonės. Nuo 2020 m. kovo 16 d. mokesčių mokėtojams taikomos mokestinės pagalbos priemonės:

- atleidimas nuo delspinigių ir baudų už laiku nesumokėtus mokesčius;
- nevykdomas priverstinis mokesčių išieškojimas;
- atleidimas nuo mokestinės paskolos palūkanų.

2020 metų rudenį dar nepaskelbus antrojo karantino, Vyriausybės lygiu buvo apsispręsta, kad pagalbos priemonės taikomos mokestinei nepriemokai, susidariusiai nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. 2020 metų pavasarį paskelbto karantino metu mokestinės priemonės buvo taikomos be atskiro prašymo visiems mokesčių mokėtojams, kurie buvo įtraukti į VMI sudarytą mokesčių mokėtojų, nukentėjusių dėl COVID-19 pandemijos, sąrašą. Į sąrašą buvo įtrauktos tos įmonės, kurių veikla dėl karantino buvo tiesiogiai nutraukta ar apribota, remiantis tuo metu galiojusiais Vyriausybės nutarimais.

Paskelbus karantiną 2020 metų rudenį, mokestinės pagalbos priemonės 2021 metų sausį buvo pratęstos iki 2021 m. balandžio 30 d., o 2021 metų balandžio mėnesį buvo priimtas sprendimas jas pratęsti dar keturiems mėnesiams. Taigi su COVID-19 susijusias pagalbos priemones šiuo metu numatyta taikyti mokestinei nepriemokai, susidariusiai iki 2021 m. rugpjūčio 31 d. Taip pat dar du mėnesius po nustatyto termino, t. y. iki 2021 m. spalio 31 d., tokiai nepriemokai nebus taikomi priverstinio išieškojimo veiksmai ir nebus skaičiuojami delspinigiai.

Mokestinės paskolos sutartyje nurodytus mokesčius be palūkanų reikės sumokėti iki 2022 metų pabaigos. Po šio termino už naudojimąsi paskola turės būti mokamos palūkanos.

2020 metų rudenį paskelbto karantino metu buvo peržiūrėti mokestinės pagalbos taikymo principai, sugriežtinti kriterijai, pagal kuriuos asmenys pripažįstami nukentėjusiais nuo pandemijos. VMI 2021 metais sudarė naują mokesčių mokėtojų, kuriems taikomos mokestinės pagalbos priemonės, sąrašą. Sudarant šį sąrašą buvo remiamasi karantino metu ribojamų ir netiesiogiai ribojamų ūkinių veiklų kodų sąrašu, patvirtintu bendru kelių ministrų įsakymu, taip pat buvo vertinami kiti kriterijai, pavyzdžiui, apyvartos sumažėjimas, mokesčių mokėtojų patikimumas, nemokumas.

Mokesčių mokėtojai, kurie nėra įtraukti į nukentėjusių nuo pandemijos įmonių sąrašą, tačiau dėl COVID-19 pandemijos taip pat patyrė finansinių sunkumų, dėl mokestinės pagalbos priemonių taikymo gali kreiptis į mokesčių administratorių, pateikdami prašymą pagal patvirtintą formą.

2021 metų balandį Seime palaikymo sulaukė iniciatyva laikinai, nuo 2021 metų liepos mėnesio iki 2022 metų pabaigos, taikyti mažesnę 9 procentų PVM tarifą maitinimo paslaugoms, kultūros ir sporto renginių veiklai. Diskutuojama ir apie kitas su mokesčiais susijusias paramos verslui priemones.

Kitos 2021 metais įgyvendinamos pajamų politikos priemonės

Siekiant pagerinti PVM mokėtojų padėtį, atsisakant jų apyvartinių lėšų įšaldymo, susidarančio dėl veiklos ypatumų, verslo ciklų, sezoniškumo ir kitų veiksnių, priėmus Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pataisas, nuo 2021 m. sausio 1 d. panaikinti PVM skirtumo grąžinimui taikomi apribojimai ir už atitinkamą mokestinį laikotarpį susidaręs PVM skirtumas tokiems PVM mokėtojams grąžinamas bendra Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka. Taip pat priimti Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimai, kuriais Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse narėse, nuo 2021 m. sausio 1 d. įgyvendinamos vadinamąjį e. komercijos paketą sudarančių ES direktyvų nuostatos, susijusios su nuotoline prekyba prekėmis, pardavimais per internetines prekyvietes ir smulkių siuntų importu.

Siekiant sudaryti papildomas sąlygas greičiau prisitaikyti prie kintančių darbo rinkos poreikių, priimtas Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimas, kuriuo įgyvendinta papildoma mokestinė paskata mokytis visą gyvenimą. Šiuo pakeitimu išplėsta mokesčio lengvata nuolatiniais Lietuvos gyventojams, kurie mokosi ar studijuoja, numatant galimybę sumažinti mokėtiną pajamų mokestį iš pajamų atskaitant patirtas išlaidas

už aukštojo mokslo ar profesines studijas, kurias baigus įgyjama atitinkama kvalifikacija ar kompetencija (jei buvo mokomasi pagal profesinio mokymo programos modulį), neatsižvelgiant į tai, kelinta kvalifikacija ar kompetencija įgyjama. Ši lengvata susijusi su rekomendacijos Lietuvai įgyvendinimu ir taikoma apskaičiuojant bei deklaruojant 2020 metų ir vėlesnių mokestinių laikotarpių pajamas.

Siekiant sumažinti administracinę naštą mokesčių mokėtojams, grindžiant mažos pridėtinės vertės paslaugų ir bet kokių vidaus sandorių (vykdomų tarp Lietuvos mokesčių mokėtojų) kainodaros atitiktį ištiestosios rankos principui, taip pat praplėsti mokesčių administratoriaus galimybes, vykdant sandorių, susijusių su sunkiai nustatomos vertės nematerialiuoju turtu, kainodaros kontrolę, finansų ministras patvirtino²⁵ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 40 straipsnio 2 dalies ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 15 straipsnio 2 dalies įgyvendinimo taisyklių pakeitimus.

2021–2024 metais mokesčių srityje prioritetu išlaikant valstybės finansų tvarumą, bus palaikoma stabili ir prognozuojama mokesčių aplinka, užtikrinama su viešųjų išlaidų poreikiu suderinta bei ekonomikos augimo nevaržanti mokesčių struktūra. Nuosekliai bus peržiūrimi mokestinės naštos netolygumai, gerinama mokesčių ir socialinių išmokų struktūra, taip kartu prisidedant prie pajamų nelygybės mažinimo, kaštų ir naudos aspektu peržiūrimos mokesčių lengvatos, įskaitant tas, kurios svarbios įgyvendinant „Žaliosios reformos“ uždavinius.

2021 ir 2022 metais numatoma atlikti neterminuotų mokesčių lengvatų ir specialiųjų apmokestinimo sąlygų kaštų ir naudos analizę, kartu parengiant teisės aktus, kuriais būtų atsisakoma neefektyvių, apmokestinimo teisingumą iškreipiančių neterminuotų lengvatų ir specialiųjų apmokestinimo sąlygų, taip pat nustatomi akcizai naujiems produktams. Numatoma, kad didžioji šių pakeitimų dalis įsigaliotų ne anksčiau kaip nuo 2023 metų. Taip pat numatoma pritaikyti EUROMOD²⁶ modelį administraciniais duomenimis, remiantis juo atlikti gyventojų pajamų apmokestinimo ir socialinių išmokų efektyvumo analizę, o jos pagrindu teikti pasiūlymus šiose srityse. Siekiant toliau plėsti ekonomikos augimo nestabdantių mokesčių bazę, numatoma nekilnojamojo turto mokesčio lengvatos dėl neapmokestinamos vertės nekomercinės paskirties turtui modelio keitimo, įskaitant sprendimus dėl mokesčio įskaitymo ir administravimo peržiūros, analizę. Kartu numatoma atlikti galimybės išplėsti galiojančią pelno mokesčio lengvatą reinvestuojamam pelnui vertinimą bei investavimo ir ilgalaikio taupymo priemonių modelio peržiūrą.

2022 metais numatoma tobulinti smulkiojo verslo apmokestinimą, atliekant vertinimą dėl galimybių panaikinti kliūtis smulkiąjam verslui augti, kartu siekiant administracinės naštos mažinimo.

²⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2020 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. 1K-338 „Dėl Finansų ministro 2004 m. balandžio 9 d. įsakymo Nr. 1K-123 „Dėl Lietuvos Respublikos mokesčio įstatymo 40 straipsnio 2 dalies ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 15 straipsnio 2 dalies įgyvendinimo taisyklių“ pakeitimo“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1cc3ed50149f11eb9604df942ee8e443?jfwid=14rb0wnwt4>.

²⁶ EUROMOD - atviros prieigos mikrosimuliacinis mokesčių ir socialinių išmokų modelis Europos Sąjungos šalims.

Numatoma mokesčių peržiūra bus atliekama remiantis atitinkamais penkiais principais: tikslingumo, efektyvumo, socialinio teisingumo, draugiškumo klimatui, atsižvelgiant į žaliuosius tikslus, ir administravimo paprastumo.

2020–2024 metais numatytos pajamų politikos diskrecinės priemonės ir jų kiekybinis įvertinimas pateikti Programos 23 lentelėje.

Pajamų projekcijos

Prognozuojant vidutinio laikotarpio valstybės biudžeto pajamas pinigų srautų principu, įvertintas atnaujintas ERS ir galiojantys mokesčių pakeitimai. Numatoma, kad valstybės biudžeto pajamos 2022 metais, palyginti su 2021 metais numatomomis gauti pajamomis, augs 11,5 procento, 2023 metais – 2,7 procento, o 2024 metais – 4,2 procento.

2021 metų balandį Seime palaikymo sulaukė iniciatyva laikinai, nuo 2021 metų liepos iki 2022 metų pabaigos, taikyti sumažintą 9 procentų PVM tarifą maitinimo paslaugoms, kultūros ir sporto renginių veiklai. Priėmus tokį sprendimą per 2021 ir 2022 metus valstybės biudžeto pajamos galėtų sumažėti iš viso apie 125 mln. eurų. Atsižvelgiant į tai, kad Seimo sprendimas dėl lengvatinio PVM tarifo taikymo dar nepriimtas, į Programoje pateiktas pajamų projekcijas galimas lengvatinio PVM tarifo taikymo poveikis nėra įtrauktas. Diskutuojama ir apie kitas su mokesčiais susijusias paramos verslui priemones – galimybę įmonėms 2020 metais patirtą nuostolį atskaityti iš 2019 metų deklaruoto pelno mokesčio. Valstybės biudžeto pajamoms toks sprendimas ilguoju laikotarpiu būtų neutralus, tačiau 2021 metų pajamos iš pelno mokesčio galėtų būti apie 66 mln. eurų mažesnės. Taip pat svarstoma dėl tolesnio akcizų tabako ir alkoholio produktams didinimo plano, siekiant nustatyti tarifus trejų metų laikotarpiui.

Prognozuojamos pajamos iš mokesčių

2022–2024 metais pajamos iš keturių pagrindinių mokesčių – PVM, GPM, akcizų ir pelno mokesčio – sudarys apie 92 procentus visų valstybės biudžeto pajamų.

Prognozuojant pajamas iš pagrindinių mokesčių įvertintos 2020 ir 2021 metais atidėtų mokesčių mokėjimų sumos, taip pat pajamų netekimas dėl galiojančių mokesčių lengvatų. 2020 metų pabaigoje atidėti mokesčių mokėjimai į valstybės ir savivaldybių biudžetus sudarė apie 800 mln. eurų. Per 2021 metų pirmąjį ketvirtį buvo grąžinta 127 mln. eurų 2020 metais susidariusių atidėtų sumų, tačiau formavosi ir nauji atidėjimai – nuo COVID-19 pandemijos nukentėję mokesčių mokėtojai atidėjo 82 mln. eurų mokesčių ir kitų įmokų.

Pajamos iš **GPM** prognozuojamos atsižvelgiant į įplaukų iš šio mokesčio santykio su darbo užmokesčio fondu dinamiką ir prognozuojamą metinį darbo užmokesčio fondo augimo rodiklį. Šios pajamos 2022–2024 metais augs atitinkamai 11,8 procento, 6 procentus ir 6,3 procento, t. y. sparčiau negu darbo užmokesčio fondas (2022 ir 2023 metais – po 5,5 procento ir 2024 metais – 5,2 procento), daugiausia dėl numatytų GPM atidėtų sumų mokėjimų (aktualiausia 2022 metais pajamų augimui) bei šiuo metu nenumatomo tolesnio neapmokestinamojo pajamų dydžio didinimo.

Pajamos iš **PVM** prognozuojamos įvertinus numatomą nominalių galutinio vartojimo išlaidų pokytį (2022 metais numatomas 4,4 procento, 2023 metais – 4,5 procento, o 2024

metais – 4,7 procento augimas) bei galutinio vartojimo išlaidų ir PVM mokesčio bazės procentinio santykio dinamiką. Prognozuojant pajamas iš PVM pagal įsipareigojimus, 75 procentų atitinkamais metais susiformavusių PVM atidėjimų laikomi tų metų pajamomis. Numatoma, kad 2022 metais PVM pagal įsipareigojimus augs 7,7 procento – tokį augimą lemia žema 2021 metų bazė, kurią mažina prielaida dėl 25 procentų pajamų iš PVM atidėjimų netekimo dalies įmonių nemokumo atveju ir vienkartinis neigiamas PVM grąžinimų tvarkos pasikeitimo poveikis. 2023 metais pajamų iš PVM augimas sudarys 4,5 procento, o 2024 metais – 5,1 procento. Prognozuojant 2022–2024 metų pajamas iš PVM pinigų srautų principu, naujai formuojami mokesčių atidėjimai turi neigiamą poveikį tais metais, kada jie susidaro, ir teigiamą – kada yra grąžinami. Dėl to pajamų iš PVM augimas 2022–2024 metais sieks atitinkamai 16,1 procento, 1,7 procento ir 4,1 procento.

Jeigu Seimo 2021 metų pavasario sesijos metu būtų priimtas sprendimas taikyti mažesnę 9 procentų PVM tarifą maitinimo paslaugoms, kultūros ir sporto renginių veiklai, valstybės biudžeto pajamos 2021 ir 2022 metais galėtų sumažėti apie 125 mln. eurų. Šis pajamas galintis sumažinti veiksnys į Programoje pateiktas projekcijas neįtrauktas.

Pajamų iš **akcizų** prognozė sudaryta atsižvelgiant į atskirų grupių akcizais apmokestinamų prekių prognozuojamus pardavimo rodiklius, remiantis daugiamečiais duomenimis apie akcizais apmokestinamų prekių pardavimo pasikeitimų ir namų ūkių vartojimo išlaidų ar galutinio vartojimo išlaidų bei akcizų tarifų pasikeitimų tarpusavio priklausomybę. Pajamų iš akcizų augimas 2022–2024 metais sieks atitinkamai 1,3 procento, 1,2 procento ir 1,3 procento.

Pajamos iš **pelno mokesčio** prognozuojamos įvertinus numatomą nominalaus BVP augimą (2022 ir 2023 metais – po 5,1 procento, o 2024 metais – 5,2 procento augimas), numatomus atidėto pelno mokesčio mokėjimus ir avansinio pelno mokesčio įmokų mokėjimo tendencijas. Prognozuojama, kad 2022 metais pajamos iš pelno mokesčio augs 20,1 procento, palyginti su 2021 metais numatomomis pajamomis. Tokį reikšmingą augimą kartu su grąžinamomis atidėto pelno mokesčio sumomis lėmė ir santykinai mažesni nei įprasta ekonomikos pakilimo sąlygomis avansinio pelno mokesčio mokėjimai. Dėl šios priežasties 2022 metais tikėtinas reikšmingas pajamų iš metinio pelno mokesčio augimas. 2023 metais pelno mokesčio pajamų augimas numatoma sieks 9,1 procento, o 2024 metais – 7,9 procento.

Prognozuojamos kitos pajamos

Prognozuojant kitas 2022–2024 metų valstybės biudžeto pajamas buvo įvertinta, kad nuo 2023 m. sausio 1 d. nebeliks kelių naudotojo mokesčio, kurį, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo Nr. VIII-2032 2, 6, 9 straipsnių ir 2, 5 priedų pakeitimo įstatymą (2020 m. lapkričio 10 d. įstatymo Nr. XIII-3420 redakcija), keičia kelių rinkliava. Ši rinkliava bus ne valstybės biudžeto, o valstybės įmonės Lietuvos automobilių kelių direkcijos pajamos. Kiekvienais metais valstybės biudžetas gaudavo apie 50 mln. eurų kelių naudotojo mokesčio. Esminių kitų mokesčių ir pajamų pasikeitimų, palyginti su 2021 metais planuojamomis pajamomis, nenumatoma.

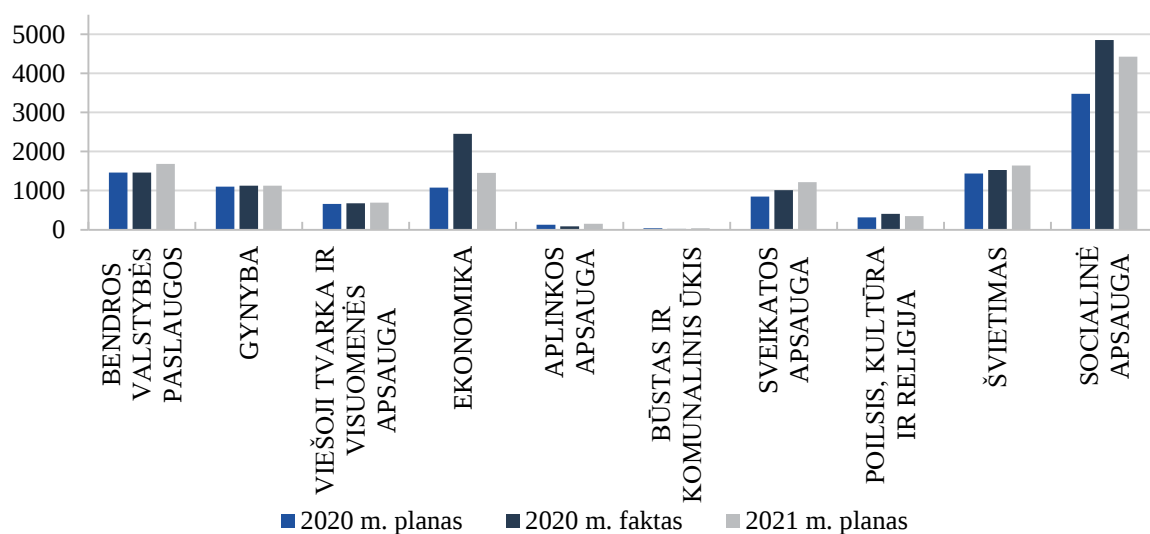
Išlaidų politikos prioritetai ir priemonės

2021 metais, siekiant prisidėti prie ekonomikos atsigavimo, įvertinus COVID-19 pandemijos neigiamus padarinius ir neapibrėžtą ekonominę situaciją, papildomų lėšų, palyginti su 2020 metais, skirta šiems prioritetams:

- įsipareigojimams, kurių planuojamas dydis numatytas teisės aktais (pavyzdžiui, socialinėms išmokoms, valstybės lėšomis draudžiamiems asmenims), vykdyti;
- COVID-19 pandemijos padariniams švelninti;
- projektams, finansuojamiems iš ES lėšų, užtikrinant nacionalinės dalies finansavimą, įgyvendinti;
- krašto apsaugai finansuoti, užtikrinant įsipareigojimus NATO;
- įmokų į ES biudžetą (nuosavų išteklių) pervedimui užtikrinti;
- savivaldybių 2020 metais planuotoms gauti, tačiau negautoms pajamoms kompensuoti.

2021 metų biudžeto įstatyme be lėšų, skirtų kovai su neigiamais COVID-19 pandemijos padariniais, numatytos lėšos MMA didinti, pensijoms indeksuoti, vaiko pinigams didinti ir kitiems anksčiau prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti. Pensijoms didinti 2021 metais skirta apie 353 mln. eurų valstybės ir VSDF biudžeto lėšų. Vidutinė senatvės pensija 2021 metais didėja 37 eurai (nuo 377 iki 414 eurų), o turintiems būtinąjį stažą – apie 41 eurą (nuo 399 iki 440 eurų). Socialinės paramos išmokoms ir valstybinėms pensijoms indeksuoti 2021 metų valstybės biudžete papildomai numatyta 29 mln. eurų. Valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų minimalus mėnesinis užmokestis iki mokesčių didėja 35 eurai (nuo 607 iki 642 eurų). 2021 metais nuo 60 iki 70 eurų didėja ir vaiko pinigai, o neįgaliesiems, gausių ir nepasiturinčių šeimų vaikams – nuo 100 iki 110 eurų. Tam valstybės biudžete numatyta 63 mln. eurų. Valstybės biudžeto išlaidų pasiskirstymas pagal valstybės valdymo sritis pateiktas 15 paveiksle.

15 paveikslas. Valstybės biudžeto išlaidų stuktūra*

Šaltinis – Finansų ministerija.

*Neįskaitant ES lėšų, EGADP lėšų.

Diskrecinių išlaidų priemonių, taip pat susijusių su COVID-19, sąrašas ir kiekybinis įvertinimas pateiktas Programos 24 lentelėje.

2022–2024 metai. Vyriausybės programos įgyvendinimo plane išskirtos keturios horizontaliosios atvirų duomenų, skaitmeninės transformacijos, regioninės politikos ir žaliojo kurso temos.

Daugiausia dėmesio Aštuonioliktosios Vyriausybės kadencijos laikotarpiu numatoma skirti penkioms reformoms: valstybės tarnybos pertvarkai, pažangos programai „Tūkstantmečio mokyklos“, skaitmeninei švietimo transformacijai, inovacijų ekosistemų mokslo centruose, inovacijų agentūros ir misijomis grįstų mokslo ir verslo inovacijų programų sukūrimui, ilgalaikės priežiūros socialinių paslaugų teikimo modelio sukūrimui.

2022–2024 metų biudžetai bus rengiami įvertinus Vyriausybės programos įgyvendinimo plane numatytiems darbams įgyvendinti reikiamas lėšas bei šalies finansines galimybes. Daugiau informacijos, kokiems strateginiams darbams numatoma skirti daugiausia dėmesio, pateikta Vyriausybės 2020 metų veiklos ataskaitos III dalyje „Aštuonioliktosios Vyriausybės prioritetai“²⁷. Šių darbų finansavimo klausimai bus sprendžiami šių metų gegužės–liepos mėnesiais, pradėjus rengti 2022 metų biudžetą.

Valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų projekcijos pagal vykdomą politiką ir nesikeičiančios politikos scenarijų pateiktos atitinkamai Programos 17 ir 19 lentelėse.

5 SKYRIUS

VALDŽIOS SEKTORIAUS SKOLA IR JOS PROJEKCIJOS

Valdžios sektoriaus skolos lygis, struktūra, dinamika ir rizikos valdymas

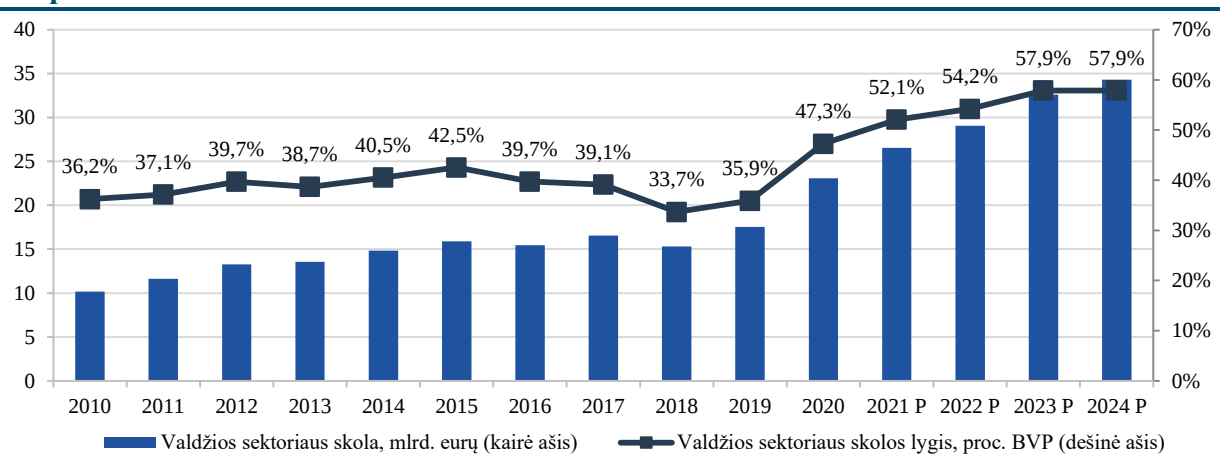
Valdžios sektoriaus skola, atsižvelgiant į sudarytas išvestines finansines priemones, 2020 metų pabaigoje sudarė 47,3 procento BVP ir buvo 11,3 procentinio punkto didesnė negu 2019 metų pabaigoje, kai siekė 35,9 procento BVP. Skolos didėjimą lėmė Vyriausybės sprendimai padidinti skolinimąsi atsižvelgiant į neapibrėžtą situaciją dėl COVID-19 pandemijos, poreikį skatinti ekonomiką šiuo sudėtingu laikotarpiu ir imtis priemonių neigiamiems pandemijos padariniams švelninti. Iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų 2020 metais buvo skirta 3,2 mlrd. eurų ekonomikai skatinti ir su COVID-19 susijusioms priemonėms finansuoti. Papildomo skolinimosi poreikis kilo ir dėl to, kad valstybės biudžetas nesurinko apie 0,9 mlrd. eurų planuotų pajamų.

Neatsižvelgiant į padidėjusį skolinimąsi 2020 metais, skolos valstybės vardu struktūra išliko nerizikinga. Trumpalaikiai įsipareigojimai pagal likutinę trukmę 2020 metų pabaigoje sudarė 9,4 procento (2019 metų pabaigoje – 12,7 procento), vidutinė svertinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė ir vidutinė svertinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė iki palūkanų normų pasikeitimo buvo tokia pati – 9,1 metų, atitinkamai 2019 metais – 7,6 ir 7,4 metų. Skola valstybės vardu už kintamąsias palūkanų normas sudarė 1,8 procento visos skolos (2019 metų

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 31 d. nutarimas Nr. 186 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 metų veiklos ataskaitos pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/aad30121923111eb998483d0ae31615c?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=436ea229-2356-4580-8cf3-134149cd5607>.

pabaigoje – 0 procentų). Įvertinus išvestines finansines priemones, skola valstybės vardu buvo 100 procentų denominuota eurais. Valstybės garantuota skola sudarė 1,1 procento BVP.

16 paveikslas. Valdžios sektoriaus skola

Šaltinis – Finansų ministerija.

Prognozuojama, kad vidutiniu laikotarpiu valdžios sektoriaus skolos lygis stabilizuosis ir 2024 metų pabaigoje sieks apie 57,9 procento BVP. 2021 metų valdžios sektoriaus skolos lygio didėjimą vis dar lemia papildomos išlaidos su COVID-19 susijusioms priemonėms finansuoti. 2022 ir 2023 metais skolos didėjimą lemia planuojamas didesnis negu įprastai ES lėšų disbalansas. Valdžios sektoriaus skolos projekcijos pateiktos Programos 20 lentelėje.

Vyriausybės 2021–2024 metų skolinimosi ir skolos valdymo gairės

Vyriausybės 2021–2024 metų skolinimosi ir skolos valdymo tikslas – užtikrinti Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytą valstybės išlaidų finansavimą ir prisiimtų skolinių įsipareigojimų vykdymą skolintomis lėšomis, patiriant kuo mažesnes sąnaudas ir priimtina riziką. Siekiant šio tikslo, toliau įvardijami du pagrindiniai Vyriausybės 2021–2024 metų skolinimosi ir skolos valdymo uždaviniai bei jų įgyvendinimo kriterijai.

Pirmas uždavinys – kuo didesnę valdžios sektoriui priskiriamų subjektų laikinai nenaudojamų piniginių išteklių dalį pritraukti į valstybės išdą. Šiuo uždaviniu siekiama gerinti valstybės išdą finansinio turto likvidumą ir efektyviau valdyti valstybės piniginius išteklius. Laikina nenaudojamų piniginių išteklių pritraukimas į valstybės išdą yra papildomas likvidus turtas, kuris esant itin nepalankioms ekonominėms sąlygoms gali padengti grynąjį netenkamų pinigų srautą trumpuoju laikotarpiu. Uždavinio įgyvendinimo kriterijus yra teisės aktų, kurie sudaro galimybę didinti valstybės išdą finansinio turto likvidumą, analizė ir priėmimas.

Antras uždavinys apima palūkanų normų kitimo, refinansavimo, valiutų kursų pokyčių ir garantuotos skolos rizikos valdymą. Rizikos valdymas yra svarbus veiksnys įgyvendinant pagrindinį skolos tikslą – užtikrinti skolos stabilumą ir Vyriausybės gebėjimą vykdyti savo įsipareigojimus. Uždavinio įgyvendinimo kriterijus yra tarptautinę praktiką atitinkančių rizikos limitų laikymasis: trumpalaikės skolos valstybės vardu pagal likutinę trukmę ir visos skolos valstybės vardu skolinių įsipareigojimų santykinis rodiklis neturi būti didesnis kaip 25 procentai; vidutinė svertinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė turi būti ilgesnė kaip 4

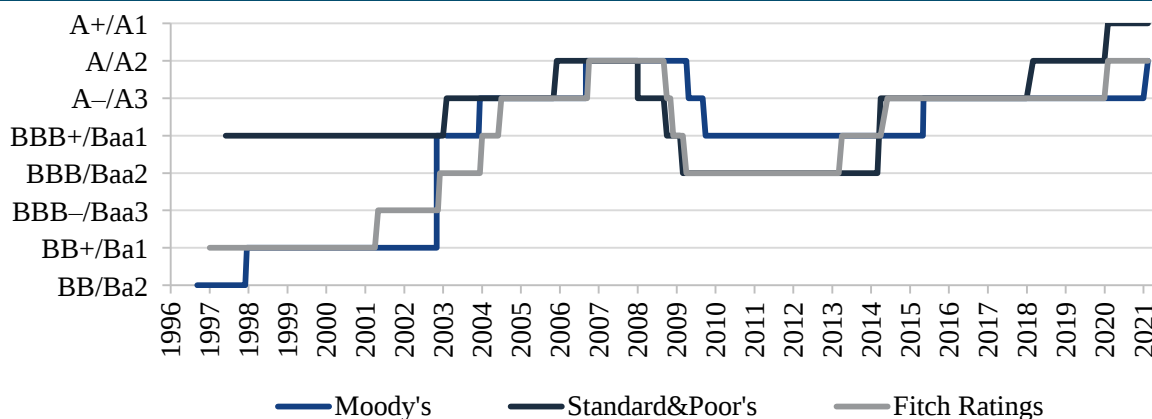
metai; vidutinė svertinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė iki palūkanų normų pasikeitimo turi būti ilgesnė kaip 3,5 metų; skolos pagal kintamąją palūkanų normą ir visos skolos valstybės vardu santykis neturi būti didesnis kaip 10 procentų; skola eurais, įvertinus sudarytus išvestinių finansinių priemonių sandorius, turi sudaryti 100 procentų visos skolos; bendras valstybės įsipareigojimų pagal garantijas lygis neturi būti didesnis negu 5 procentai BVP.

Prognozuojamas Vyriausybės skolinimosi poreikis, įvertinus taikytinas refinansavimo rizikos valdymo priemones išperkant euroobligacijų emisijas, 2021–2024 metais vidutiniškai sudarys po 5,1 mlrd. eurų.

Kredito reitingai

Tarptautinių kredito reitingų agentūrų *Moody's*, *Standard & Poor's* ir *Fitch Ratings* nustatyti Lietuvos ilgalaikio skolinimosi užsienio valiuta kredito reitingai 2021 m. kovo 31 d. buvo atitinkamai A2, A+, A (17 paveikslas).

17 paveikslas. Lietuvos ilgalaikio skolinimosi užsienio valiuta kredito reitingų raida

Šaltinis – Finansų ministerija.

Tarptautinė kredito reitingų agentūra *Moody's* 2021 metų vasarį pagerino Lietuvai 2015 metais suteiktą A3 (teigiama perspektyva) ilgalaikio skolinimosi reitingą į A2 (stabili perspektyva). *Moody's* agentūros ekspertų sprendimą dėl Lietuvos reitingo pagerinimo lėmė dvi esminės priežastys: teigiamos Lietuvos ekonomikos raidos vidutinio laikotarpio perspektyvos, grindžiamos didėjančiomis ES lėšų investicijomis į produktyvumo augimą skatinančias struktūrines reformas, ir pagerėjusios migracijos tendencijos. Be to, ši agentūra tikisi, kad, neatsižvelgiant į krizės poveikį, Lietuvos skola išliks mažesnė nei daugumos tokių patį (A2) kredito reitingą turinčių šalių, o fiskalinę padėtį dar sustiprins mažos skolos valdymo išlaidos ir skolos užsienio valiuta mažėjimas.

2020 metų vasarį tarptautinė kredito reitingų agentūra *Standard & Poor's* pagerino Lietuvai nustatytą ilgalaikį skolinimosi reitingą iš A į A+. 2020 metų rugpjūtį ir 2021 metų vasarį agentūra patvirtino Lietuvai suteiktą A+ ilgalaikio skolinimosi reitingą ir paliko stabilią perspektyvą. Agentūra patvirtino aukštą ilgalaikio skolinimosi reitingą, palankiai vertindama lūkesčius, susijusius su greitu šalies atsigavimu po COVID-19 pandemijos ir pagerėjusiu užsienio mokėjimų balansu. Taip pat atsižvelgta į Europos Centrinio Banko vykdomą pinigų

politiką, leisiančią ES valstybėms ateinančius kelerius metus lengviau išgyventi, tikėtina, laikiną fiskalinės padėties pablogėjimą.

2020 metų sausį tarptautinė kredito reitingų agentūra *Fitch Ratings*, palankiai įvertinusi Lietuvos viešųjų finansų ir ekonominę situaciją, pagerino šaliai nustatytą ilgalaikio skolinimosi reitingą iš A– į A. 2020 metų liepą ir 2021 metų sausį agentūra patvirtino Lietuvai 2020 metų sausį suteiktą ilgalaikio skolinimosi reitingą ir paliko stabilią perspektyvą. Agentūros ekspertų sprendimą dėl Lietuvos reitingo lėmė stipri institucinė sąranga ir patikima politinė sistema, palaikoma narystės ES. Nors Lietuvos ekonomika yra atvira, tačiau dėl mažos turizmo sektoriaus dalies COVID-19 pandemijos poveikis jai yra santykinai mažesnis, palyginti su kitomis ES valstybėmis. Taip pat teigiamą poveikį šalies ekonomikai turi ir makroekonominis subalansuotumas. Stabili perspektyva atspindi įsitikinimą, kad valdžios institucijos laikysis strategijos, kuria užtikrinamas ilgalaikis valstybės finansų tvarumas.

IV DALIS VIEŠŲJŲ FINANSŲ KOKYBĖ

Mokesčių administravimas

Mokesčių administravimo tobulinimo srityje bus siekiama geresnio mokestinių rizikų valdymo, mažinant šešėlinės ekonomikos pasireišimo galimybes ir PVM atotrūkį, sudaryti sąlygas nacionaliniu mastu efektyviau užkardyti sąmoningai pasirinktą šešėlinę veiklą, skaitmeninti mokesčių administratorių veiklą, užkirsti kelią naujiems mokesčių vengimo būdams, kelti savanoriško mokesčių mokėjimo lygį, mažinti gyventojų toleranciją mokesčių nemokėjimui.

2021 metais numatoma patvirtinti šešėlinę ekonomiką ir PVM atotrūkį mažinančių veiksmų planą, kurio įgyvendinimą koordinuos speciali Vyriausybės sudaryta komisija, taip pat priimti sprendimus dėl VMI duomenų analizės ir kompetencijų centro tolesnės veiklos, skirtos šešėlinei ekonomikai mažinti nacionaliniu lygmeniu.

Toliau bus vystoma VMI administruojama išmanioji mokesčių administravimo informacinė sistema, 2023 metais įdiegiant išmaniųjų elektroninių kasos aparatų posistemį (i.EKA), kuris sudarys sąlygas skaitmeninti atsiskaitymų už parduodamas prekes ir suteikiamas paslaugas duomenų administravimą ir sukurti naują į mokesčių vengimo prevenciją orientuotą nuolatinį mokesčių mokėtojų stebėsenos procesą, kartu plečiant mokesčių administratoriaus teikiamas elektronines paslaugas mokesčių mokėtojams, kad jie galėtų kuo paprasčiau apskaičiuoti ir sumokėti mokesčius. Iki 2024 metų bus siekiama padidinti duomenų analitikos potencialą ir optimizuoti rizikingų subjektų profiliavimą, visų pirma siekiant PVM atotrūkio mažinimo, įdiegiant tam reikalingas organizacines ir technines priemones; sudaryti sąlygas plėsti elektroninių dokumentų (e. kvitų) naudojimo versle apimtį; kompleksiskai pagerinti Lietuvos muitinės vykdomą fiskalinės rizikos, kylančios dėl prekių kontrabandos ir muitų teisės pažeidimų, vertinimą ir valdymą, pasitelkiant pažangiausias duomenų analitikos ir prognozavimo technologijas; didinti asmenų aptarnavimo kokybę,

kuriant skaitmenines paslaugas ir diegiant naujus mokesčių administratorių paslaugų teikimo būdus.

Numatoma parengti Mokesčių administravimo įstatymo pataisas ir numatyti duomenų iš skaitmeninių prekybos ir paslaugų teikimo platformų bei mokėjimo tarpininkų gavimą. Iš skaitmeninių prekybos ir paslaugų teikimo platformų bus gaunami 2023 metų ir vėlesnių metų duomenys, o iš mokėjimo tarpininkų – 2024 metų ir vėlesnių metų duomenys, kartu sudarant sąlygas tarptautinio bendradarbiavimo plėtrai.

Nuosekliai didinant visuomenės sąmoningumą, numatoma kryptingai ugdyti vaikų ir jaunimo žinias apie mokesčių sistemą, kartu sudarant sąlygas praktikoje išmokyti atsiskaityti negrynaisiais pinigais, stebėti išlaidas ir mokesčių mokėjimą.

Biudžeto sistemos pertvarka

Lietuvoje vykdoma biudžeto sistemos pertvarka, kurios tikslas – sukurti patikimą ir efektyviai veikiančią vidutinės trukmės biudžeto sudarymo ir programų valdymo sistemą, kuri bus susieta su atnaujinta valstybės strateginio valdymo sistema.

2020 metais priimtas Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymas, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo ir kitų susijusių teisės aktų pakeitimai, kuriais įtvirtintas naujas integruotas strateginio valdymo modelis, sukurta ir plėtojama į rezultatus orientuota strateginio valdymo sistema, integruojant strateginio planavimo, regionų plėtros ir teritorijų planavimo procesus, siekiant užtikrinti ilgalaikę ir darnią valstybės pažangą ir veiksmingą valdžios sektoriaus finansų planavimą ir panaudojimą. Taip pat nustatyta 15 valstybės veiklos sričių. Rengiant Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą bus siūloma Seimui valstybės biudžeto asignavimus tvirtinti pagal valstybės veiklos sritis ir joms priskirtas visas įstaigas, kurių vadovai yra valstybės biudžeto asignavimų valdytojai, tokiu būdu visuomenei ir sprendimus priimančioms asmenims atskleidžiant, kiek asignavimų skiriama skirtingoms valstybės veiklos sritims ir kokios institucijos ir įstaigos veikia šiose srityse. Taip pat bus siūloma 2022 metų biudžeto projekte nustatyti valstybės veiklos srityse siekiamus pagrindinius NPP nustatytus pažangos uždavinius ir jų vertinimo rodiklius bei atitinkamais biudžetiniais metais siektinas šių rodiklių reikšmes. Valstybės veiklos sričių išskyrimas valstybės biudžete susies biudžeto sudarymo ir strateginio valdymo procesus bei sustiprins biudžeto orientavimą į rezultatus.

Įgyvendinant tolesnius biudžeto sistemos pertvarkos darbus, Programos rengimo metu parengtas ir Vyriausybei pateiktas Strateginio valdymo metodikos projektas, kurio nuostatų taikymas užtikrintų dešimtmečiui planuojamiems valstybės strateginiams pokyčiams skirtų lėšų – pažangos lėšų – aiškų atskyrimą biudžete nuo įstaigų vykdomos tęstinės veiklos lėšų. Visi pokyčiai bus planuojami ir įgyvendinami vadovaujantis NPP, kurio strateginiams tikslams ir pažangos uždaviniams įgyvendinti sudaromos 10 metų finansinės projekcijos iš visų valstybei prieinamų finansavimo šaltinių ir kuris įgyvendinamas nacionalinėmis plėtros programomis.

Vyriausybės programos įgyvendinimo plane numatytas Vyriausybės strateginis darbas „Į strateginius tikslus orientuotas valdžios sektoriaus finansų planavimas“ – planuojama parengti vidutinės trukmės biudžeto sudarymo taisyklės, tęstinių išlaidų²⁸ skaičiavimo metodiką ir atlikti sisteminę valstybės biudžeto išlaidų peržiūrą. Planuojama šiuos darbus pradėti vykdyti jau 2021 metais, o šių darbų sėkmingas įgyvendinimas leistų jau 2024 metais efektyviau planuoti, paskirstyti ir panaudoti valstybės biudžeto lėšas.

Išlaidų peržiūra

Rengiantis sudaryti 2022–2024 metų biudžetą, kaip ir ankstesniais metais, taip pat buvo siekiama nustatyti, kokios biudžeto išlaidos panaudojamos neefektyviai arba skiriamos neprioritetinėms veikloms. Atsižvelgiant į 2020 metų pradžioje prasidėjusią COVID-19 pandemiją ir reaguojant į sparčiai blogėjančią ekonominę situaciją buvo imtasi su COVID-19 susijusių priemonių (pavyzdžiui, buvo numatytos ir priemonės, kuriomis siekiama išsaugoti darbo vietas ir gyventojų pajamas). Todėl siekiant, kad viešosios lėšos būtų investuojamos kuo efektyviau, rengiantis deryboms dėl 2022–2024 metų planuojamų valstybės biudžeto asignavimų ir siektinų rezultatų, 2020 metų viduryje buvo atliktos dvi viešųjų išlaidų peržiūros, vadovaujantis 2019 metais parengta viešųjų išlaidų peržiūros metodika. Socialinės apsaugos ir darbo srityje buvo peržiūrėtos Užimtumo tarnybos įgyvendinamų aktyvios darbo rinkos politikos priemonių išlaidos, o švietimo, mokslo ir sporto srityje – profesinio mokymo įstaigų (įskaitant darbo rinkos mokymo centrus) pagrindinės veiklos išlaidos. Šių išlaidų peržiūrų rezultatai bus naudojami derybų dėl 2022–2024 metų planuojamų valstybės biudžeto asignavimų ir siektinų rezultatų metu. Vyriausybei patvirtintus Strateginio valdymo metodiką, viešųjų išlaidų peržiūros bus įtrauktos į biudžeto sudarymo ciklą ir tikimasi, kad reguliarios peržiūros leis rasti įstaigų vidinių finansinių išteklių, kuriais būtų galima prisidėti prie prioritetinių tęstinių veiklų finansavimo ir kurie leistų efektyviau panaudoti skiriamus valstybės biudžeto asignavimus.

VNT valdymo pertvarka

2020 metais užbaigtas AVNT perėmimas valdyti centralizuotai. Nuo 2015 metų iki 2020 metų Vyriausybės patvirtintais šešiais etapais valstybės įmonei Turto bankui (toliau – Turto bankas) centralizuotai valdyti perduota 100 procentų (virš 707 tūkst. kvadratinų metrų) perduotino AVNT, kurio turto valdymo ir priežiūros išlaidos po perdavimo sumažėjo 12 procentų (buvo planuota šias išlaidas sumažinti iki 10 procentų) (18 paveikslas).

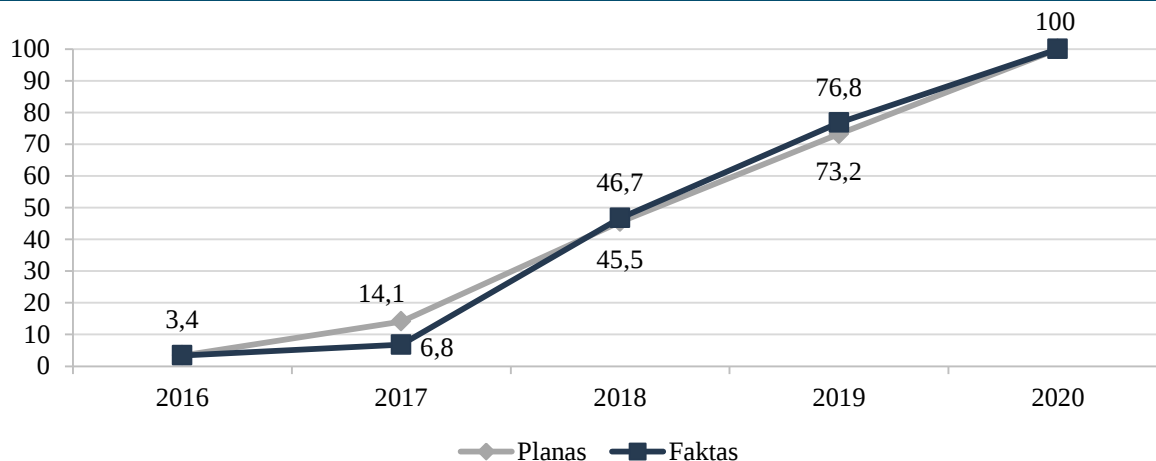
2020 metais pakeistas AVNT centralizuoto valdymo modelis, kurio pagrindu tapo nuomos santykiai tarp centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo ir AVNT naudotojų (valstybės institucijų ir įstaigų).

Suformavus centralizuotai valdomo AVNT portfelį ir įvertinus jo būklę, jo valdytojo Turto banko laukia nauji iššūkiai. Pagal finansų ministro patvirtintą AVNT atnaujinimo investicijų planą 10 metų strateginis tikslas – optimizuoti AVNT apimtį, tai yra 2030 metais valdyti centralizuotai ne tik neperteklinį, bet ir kokybišką AVNT portfelį, kurio ne mažiau

²⁸ Tęstinės išlaidos, angl. *baseline expenditures*.

kaip 85 procentus sudarytų geros būklės AVNT, naudojamas valstybės įstaigų funkcijoms atlikti. NPP numatyta, kad iki 2025 metų Turto bankas turėtų pasiekti 10 procentų AVNT optimizavimo rodiklį, o 2030 metais – 25 procentų AVNT portfelio sumažėjimą, atitinkamų metų AVNT portfelio apimtis lyginant su 2021 metų pabaigoje nustatyta centralizuotai valdomo AVNT portfelio apimtimi.

18 paveikslas. AVNT dalis, perduota valdyti centralizuotai, procentai

Šaltinis – Finansų ministerija, Turto bankas.

Be AVNT centralizavimo, VNT centralizuotas valdymas nuolat vykdomas ir kita kryptimi: perduodant valdyti centralizuotai nenaudojamą bet kokios paskirties VNT, taip pat bešeimininkį, konfiskuotą ir valstybės paveldėtą nekilnojamąjį turtą. Siekiant atsisakyti valstybės funkcijoms atlikti nenaudojamo VNT, Vyriausybės patvirtintas viešuose aukcionuose parduodamo VNT sąrašas 2020 metais buvo papildytas dar 221 nauju turto objektu. 2020 metais už viešuose aukcionuose parduotą VNT į valstybės biudžetą gauta apie 7 mln. eurų pajamų.

2020 metais baigtos rengti rekomendacijos dėl VNT, naudojamo švietimo, mokslo ir sporto, sveikatos apsaugos, kultūros, socialinės apsaugos, vidaus reikalų ir teisingumo srityse, efektyvaus valdymo. Remiantis rekomendacijose pateiktais VNT valdymo ir naudojimo, taip pat paslaugų, kurioms teikti naudojamas šis VNT, analizės rezultatais, įvertinus paslaugų ir turto valdymo finansavimo aspektus ir užsienio šalių praktiką, 2021 metais kuriama švietimo, sporto, sveikatos, socialinės apsaugos, kultūros, teisingumo, vidaus reikalų sričių naudojamo VNT efektyvaus centralizuoto valdymo sistema.

Finansinio stabilumo užtikrinimas

Makroprudencinė politika. Nuo 2011 metų taikomi Atsakingojo skolinimo nuostatai padeda užtikrinti atsakingą skolinimo ir skolinimosi praktiką bei tvarų namų ūkių skolos lygį. Atsakingojo skolinimo nuostatuose nustatytos makroprudencinės priemonės, skirtos skolininkų apsaugai (minimalus pradinis įnašas – 15 procentų; didžiausias visų finansinių įsipareigojimų ir pajamų santykis – 40 procentų, su palūkanų šoko testu – 50 procentų; ilgiausia kredito grąžinimo trukmė – 30 metų), išlieka nepakitusios.

2021 metais Kapitalo reikalavimų direktyvos²⁹ pakeitimo nuostatas perkėlus į nacionalinę teisę, Lietuvos bankas galės lanksčiau taikyti reikalavimus konkretiems skolinimo segmentams, jei jie darytų reikšmingą įtaką sisteminės rizikos augimui. Šiais pakeitimais bus sudarytos sąlygos vieną iš papildomų kapitalo reikalavimų – sisteminės rizikos rezervą – taikyti skolinimui konkretiems segmentams, o tai leis tikslingai reaguoti į struktūrines ir ciklines rizikas. Be to, maksimalus leistinas taikyti O-SII³⁰ kapitalo rezervo dydis bus padidintas nuo 2 iki 3 procentų pagal riziką įvertinto turto.

Kredito unijų sektoriaus pertvarka. Kredito unijų sektoriuje buvo toliau siekiama kredito unijų reformos uždavinių ir tikslų. Nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo įstatymų, kuriais įgyvendinama kredito unijų sektoriaus reforma, pakeitimai, pagal kuriuos numatoma galimybė centrinėms kredito unijoms ne tik teikti finansines paslaugas, bet ir pareigą palaikyti savo narių kredito unijų likvidumą, užtikrinti jų mokumą, stebėti ir tikrinti jų prisiimamą riziką. Po reformos sustiprėjęs kredito unijų sektorius jau trečius metus iš eilės veikia pelningai ir tvariai didina veiklos apimtį (2020 metų rezultatas – 6,6 mln. eurų neauditoto pelno, paskolos grynąja verte per 2020 metus išaugo beveik 17 procentų). Kredito unijos, nusprendusios tapti specializuotais bankais, turi tam pasirengti iki 2023 metų.

Bankų pertvarkymo funkcijos vykdymas. Lietuvos bankas, vykdydamas pertvarkymo institucijos funkciją, padeda užtikrinti, kad bankus, patyrusius sunkumų, būtų galima operatyviai pertvarkyti ir užtikrinti jų nenutrūkstamą veiklą be valstybės pagalbos. Tuo tikslu Lietuvos bankas kartu su Bendra pertvarkymo valdyba, Švedijos, Danijos, Estijos ir Latvijos pertvarkymo institucijomis rengia bankų pertvarkymo planus. 2020 metais planuojant pertvarkymą buvo atnaujinti Švedijos SEB ir „Swedbank“ bankų grupių pertvarkymo planai, apimantys ir Lietuvoje veikiančius patronuojamuosius bankus. Šiuo laikotarpiu buvo atnaujinti ir dviejų vietos kapitalo bankų – AB Šiaulių banko ir UAB Medicinos banko – pertvarkymo planai, pirmą kartą parengti dar dviejų kredito įstaigų – Lietuvos centrinės kredito unijos ir Jungtinės centrinės kredito unijos – pertvarkymo planai individualiu lygiu. Taip pat buvo atnaujinti Estijos „Luminor“, Latvijos „Citadele“ ir Danijos „Danske“ bankų grupės pertvarkymo planai. Stiprinant tinkamą pasirėngimą pertvarkymui, buvo nuosekliai tobulinamas krizės valdymo vadovas.

Šešioms Lietuvos kredito įstaigoms nustatytas privalomas minimalaus nuosavų lėšų ir tinkamų įsipareigojimų (toliau – MREL) lygis (patronuojamųjų bankų – vidinis MREL), tai yra papildoma finansinės apsaugos priemonė, kuria būtų užtikrinta, kad bankai, patyrę veiklos sunkumų, turėtų pakankamai išteklių nuostoliams absorbuoti ir kapitalui atkurti. Šia priemone būtų užtikrinamas sklandus jų pertvarkymo strategijos įgyvendinimas. MREL nustatytas pagal naują ES teisinį reguliavimą, įsigaliojusį 2020 metų pabaigoje. Visi trys didžiausi bankai (AB SEB, AB „Swedbank“ ir AB Šiaulių bankas) MREL turės vykdyti nuo 2024 m. sausio 1 d., kitos trys kredito įstaigos – nuo 2022 m. sausio 1 d.

²⁹ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB.

³⁰ Kitos sisteminės svarbos įstaigos (angl. *other systemically important institutions*, O-SII).

Toliau buvo nuosekliai kaupiamos lėšos Bendrame pertvarkymo fonde, kuris 2020 metais siekė apie 42 mlrd. eurų. 2020 metais iš Lietuvoje veikiančių bankų surinkta ir į Bendrą pertvarkymo fondą pervesta 5,9 mln. eurų *ex ante* įmokų suma, o iš visų 19 euro zonos valstybių bankų – 9,2 mlrd. eurų. Fondas bus suformuotas per pirmus aštuonerius metus (2016–2023 metais), iki 2024 metų jame siekiama sukaupti ne mažiau kaip 1 procentą visose bankų sąjungos kredito įstaigose esančių draudžiamųjų indėlių sumos, tai yra apie 70 mlrd. eurų.

V DALIS ILGALAIKIS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ TVARUMAS

Ilgalaikio viešųjų finansų tvarumo užtikrinimas – visų ES valstybių rūpestis, kurį dar labiau sustiprina COVID-19 pandemijos sukelta krizė, kai ES valstybių, taip pat Lietuvos, vyriausybės skolinasi, kad galėtų finansuoti pagalbos verslui, žmonėms ir sveikatos apsaugos sektoriui priemones. Pasibaigus COVID-19 pandemijai ir ekonomikai grįžus į tvaraus augimo kelią, siekiant užtikrinti ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą, bus svarbu siekti tvaraus valdžios sektoriaus skolos lygio, didinti užimtumą ir įgyvendinti ekonomikos potencialą galinčias sustiprinti struktūrines reformas.

Programoje teikiama EK tarnybų kartu su Visuomenės senėjimo darbo grupe atlikta valdžios sektoriaus ilgalaikių išlaidų kompleksinė projekcija Lietuvai³¹ (toliau – ilgalaikė projekcija), kuri leidžia nustatyti demografinių pokyčių poveikį pensijų, sveikatos apsaugos ir švietimo sistemų tvarumui ilguoju laikotarpiu ir numatyti veiksmus jų stabilumui ateityje užtikrinti. Ilgalaikė projekcija atlikta darant prielaidą, kad vidutiniu laikotarpiu priimti sprendimai sveikatos apsaugos, pensijų ir švietimo srityse tęsis ilguoju laikotarpiu, todėl svarbu pabrėžti, kad projekcija neatspindi labiausiai tikėtino ateities scenarijaus. Ilgalaikės projekcijos tikslas – nustatyti su demografiniais pokyčiais susijusius viešųjų finansų iššūkius.

Ilgalaikę projekciją sudaro keturių kategorijų ilgalaikių išlaidų visuma: pensijų, sveikatos apsaugos, ilgalaikės sveikatos priežiūros ir švietimo. Ilgalaikės projekcijos pagrindas – pirmąjį 2020 metų pusmetį ES mastu bendrai sutartos ir tų pačių metų lapkritį paskelbtos makroekonominės prielaidos ir Eurostato 2020 metais atlikta demografinė Lietuvos projekcija, pagal kurią iki 2070 metų gyventojų Lietuvoje sumažės apie 35 procentus iki 1,8 mln. Nuo 2019 iki 2070 metų Lietuvoje darbingo amžiaus (20–64 metų) gyventojų sumažės nuo 60,2 iki 49,8 procento, o senyvų (65 metų ir vyresnių) gyventojų pagausės – jie sudarys nuo 19,8 procento iki 32,9 procento visų gyventojų. Dėl Eurostato prognozuojamos neigiamos neto migracijos ir žemo gimstamumo rodiklio, 2021–2070 metais mažės darbingo amžiaus gyventojų. Pagal naujas Eurostato demografines projekcijas nuo 2019 iki 2070 metų Lietuvoje sumažės 0–14 metų vaikų – nuo 19,9 procento 2019 metais iki 17,3 procento 2070 metais.

³¹ Senėjimo ataskaita 2021 (angl. *The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member states (2019–2070)*), https://ec.europa.eu/info/publications/2021-ageing-report-underlying-assumptions-and-projection-methodologies_en.

Faktinė demografinė situacija šalyje šiuo metu yra geresnė, nei numatyta Eurostato projekcijose. 2020 metų kovą Lietuvos statistikos departamento paskelbtais duomenimis, 2019 metais – į Lietuvą imigravo 10,8 tūkst. asmenų daugiau, negu emigravo, o 2020 metais užfiksuotas geriausias nuo 1990 metų neto tarptautinės migracijos rodiklis – grynoji migracija sudarė 20 tūkst. asmenų.

Programos 9 lentelėje pateikiamos valdžios sektoriaus finansų (pensijų, sveikatos apsaugos, švietimo sistemų) ilgalaikių išlaidų projekcijos iki 2070 metų rodo, kad bendros su senėjimu susijusios išlaidos ilguoju laikotarpiu padidės apie 2 procentiniais punktais BVP. Numatoma, kad jos padidės nuo 15,3 procento BVP 2019 metais iki 16,5 procento 2030 metais, tolesniais metais augs ir 2060 metais bus didžiausios – 17,3 procento, o 2070 metais šiek tiek sumažės – iki 16,9 procento.

9 lentelė. Ilgalaikių valdžios sektoriaus išlaidų projekcijos

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas					
	2019 metai	2030 metai	2040 metai	2050 metai	2060 metai	2070 metai
Su amžiumi susijusios išlaidos*:	15,3	16,5	17,2	17,3	17,5	16,9
pensijoms	7,1	7,9	8,4	8,2	8,1	7,5
senatvės ir išankstinėms pensijoms	5,5	6,1	6,6	6,5	6,5	6,0
kitoms pensijoms (invalidumo, našlių ir našlaičių)	1,7	1,8	1,7	1,7	1,6	1,5
profesinėms pensijoms (valdžios sektoriaus)	–	–	–	–	–	–
sveikatos apsaugai	4,2	4,4	4,6	4,8	4,8	4,7
ilgalaikei sveikatos priežiūrai	1,0	1,2	1,4	1,6	1,7	1,8
švietimui	3,0	3,0	2,9	2,7	2,9	2,9
Darbo produktyvumo (per valandą) didėjimas	2,4	3,0	2,1	2,0	1,8	1,5
Potencialaus BVP didėjimas	3,8	1,4	1,0	0,7	0,8	1,1
Vyrų (20–64 metų) darbo jėgos aktyvumas	85,2	86,1	87,0	87,2	87,9	87,9
Moterų (20–64 metų) darbo jėgos aktyvumas	82,1	82,7	83,6	83,8	84,6	84,7
Darbo jėgos (20–64 metų) aktyvumas – iš viso	83,6	84,4	85,4	85,6	86,3	86,4
Nedarbo lygis (20–74 metų)	6,2	6,9	6,8	6,7	6,7	6,7
65 metų ir vyresnių gyventojų iš visų gyventojų (metų pradžioje)	19,8	25,1	29,6	31,6	33,5	32,9

Šaltinis – EK visuomenės senėjimo ataskaita 2021 (*Ageing report 2021*).

* Dėl apvalinimo išlaidų pensijoms, sveikatos apsaugai, ilgalaikei sveikatos priežiūrai ir švietimui suma gali nesutapti su lentelės duomenimis „Su amžiumi susijusios išlaidos“.

VI DALIS MAKROEKONOMINIŲ IR FISKALINIŲ PROJEKCIJŲ PALYGINIMAS, RIZIKOS IR JAUTRUMO ANALIZĖ

1 SKYRIUS PROJEKCIJŲ PALYGINIMAS

Ekonominės raidos scenarijų rodiklių palyginimas

Lietuvos BVP projekcijos, palyginti su SP2020, pakeistos atsižvelgiant į Lietuvos statistikos departamento paskelbtus faktinius 2020 metų duomenis, esamas ūkio raidos tendencijas, epideminės situacijos pokyčius ir prielaidas dėl užsienio aplinkos perspektyvų (10 lentelė).

10 lentelė. BVP projekcijų palyginimas su ankstesnių ekonominės raidos scenarijų projekcijomis (taip pat SP2020 pateiktomis projekcijomis)

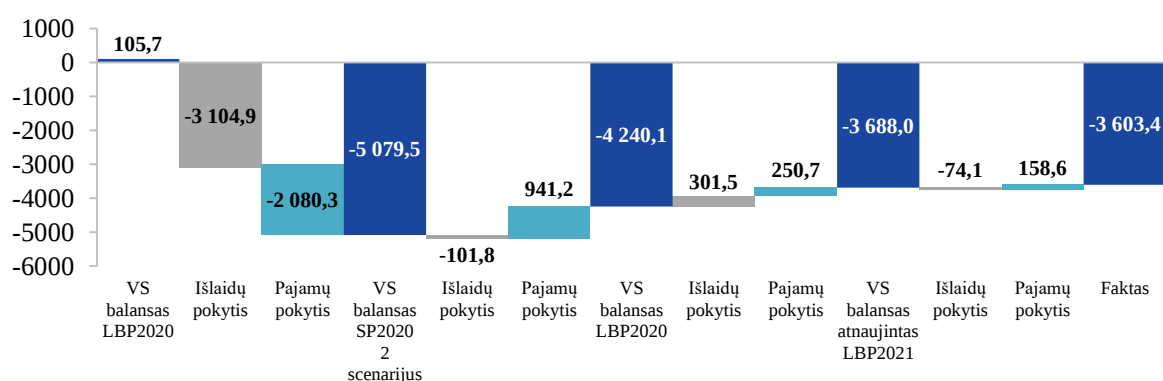
Rodiklio pavadinimas	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
Realaus BVP pokytis (procentais):					
2020-03-20 projekcija	-1,3	2,2	2,2	2,2	–
2021-03-19 projekcija	-0,8	2,6	3,2	3,2	3,2
sumažėjimas (-) / padidėjimas (+)	0,5	0,4	1,0	1,0	–
SP2020 (1 scenarijus)	-2,8	5,4	–	–	–
2021-03-19 projekcija	-0,8	2,6	3,2	3,2	3,2
sumažėjimas (-) / padidėjimas (+)	2,0	-2,8	–	–	–
SP 2020 (2 scenarijus)	-7,3	6,6	–	–	–
2021-03-19 projekcija	-0,8	2,6	3,2	3,2	3,2
sumažėjimas (-) / padidėjimas (+)	6,5	-4,0	–	–	–

Šaltinis – Finansų ministerija.

Valdžios sektoriaus finansų ir skolos projekcijų palyginimas

2020 metų valdžios sektoriaus faktinis balansas yra geresnis, nei buvo prognozuota SP2020 (2020 metų pavasarį) ir 2021 metų Lietuvos biudžeto projekte (2020 metų rudenį), tačiau blogesnis, nei planuota tvirtinant 2020 metų biudžetą (19 paveikslas). 2020 metų planinių, prognozinių ir faktinių duomenų skirtumus lėmė kintantis lėšų poreikis su COVID-19 susijusioms priemonėms, kai buvo griežtinamos karantino sąlygos, o palankesniais pandemijos laikotarpiais laisvinamos, taip pat didelis neapibrėžtumas dėl Lietuvos ekonomikos nuosmukio gylio.

19 paveikslas. 2020 metų valdžios sektoriaus balanso projekcijos ir faktiniai duomenys*

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Išlaidų ir pajamų pokytis su minuso ženklu blogina, o su teigiamu gerina balansą. Duomenys pateikiami neįskaitant ES lėšų, kurios neturi poveikio balansui.

2021 metų valdžios sektoriaus balanso projekcijos, pateiktos SP2020, parengtos pagal nesikeičiančios politikos scenarijų ir darant prielaidą, kad su COVID-19 susijusios priemonės sudarys tik 0,1 procento BVP. Programoje pateikta 2021 metų valdžios sektoriaus balanso projekcija atspindi patvirtintą 2021 metų biudžetą ir numatomus 2021 metų biudžeto pakeitimus ir yra parengta atsižvelgiant į 3,5 procentinio punkto BVP dydžio išlaidų ir pajamų priemones, susijusias su COVID-19. Neigiamą 0,5 procento BVP įtaką 2021 metų valdžios sektoriaus balansui turi statistinė korekcija, susijusi su karinės įrangos, ginklų ir atsargų įsigijimo išlaidų vertinimu kaupiamuoju principu (11 lentelė).

11 lentelė. Programoje pateiktų valdžios sektoriaus balanso projekcijų palyginimas su SP2020 pateiktomis projekcijomis

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+) / skolinimasis (–):	B.9	BVP procentas				
SP2020 (1 scenarijus)		–9,1	–2,4	–	–	–
Programoje pateikta projekcija		–7,4*	–8,1	–6,0	–4,0	–2,2
sumažėjimas (–) / padidėjimas (+)		1,7	–5,7	–	–	–
SP2020 (2 scenarijus)		–11,4	–3,9	–	–	–
Programoje pateikta projekcija		–7,4*	–8,1	–6,0	–4,0	–2,2
sumažėjimas (–) / padidėjimas (+)		4,0	–4,2	–	–	–

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Faktinė reikšmė.

Refinansavimo rizikos valdymo rezultatai, atnaujintos BVP, pajamų, išlaidų projekcijos lemia skolos lygio projekcijų skirtumus (12 lentelė).

12 lentelė. Valdžios sektoriaus skolos projekcijų palyginimas su SP2020 pateiktomis projekcijomis

Rodiklio pavadinimas	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
Valdžios sektoriaus skola:	BVP procentas				
SP2020 (1 scenarijus)	46,8	47,9	–	–	–
Programoje pateikta projekcija	47,3*	52,1	54,2	57,9	57,9
sumažėjimas (–) / padidėjimas (+)	0,5	4,2	–	–	–
SP2020 (2 scenarijus)	50,6	52,7	–	–	–
Programoje pateikta projekcija	47,3*	52,1	54,2	57,9	57,9
sumažėjimas (–) / padidėjimas (+)	–3,3	–0,6	–	–	–

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Faktinė reikšmė.

Programoje pateiktų ir EK projekcijų skirtumus, tikėtina, lemia nesutampantis projekcijų rengimo laikas, sparčiai kintanti ir sunkiai prognozuojama ekonominė situacija, kuri 2020 ir 2021 metais ypač veikiama neigiamų COVID-19 pandemijos padarinių (13 lentelė).

13 lentelė. Finansų ministerijos ir EK projekcijų palyginimas

Rodiklio pavadinimas	Metai	BVP procentas		
		Finansų ministerija (Programos rodikliai)***	EK prognozė	Finansų ministerijos projekcijos ir EK prognozės skirtumas absoliučiaja verte, procentiniais punktais
Valdžios sektoriaus balansas	2020	–7,4	–8,4*	1,1
	2021	–8,1	–6,0*	2,1
Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas	2020	–7,2	–7,7*	0,5
	2021	–7,4	–5,0*	2,4
Valdžios sektoriaus skola	2020	47,3	47,2*	0,1
	2021	52,1	50,7*	1,4
BVP pokytis, procentais	2020	–0,8	–0,9**	0,1
	2021	2,6	2,2**	0,4
SVKI, procentais	2020	1,1	1,1**	0,0
	2021	1,8	1,7**	0,1

Šaltiniai: Finansų ministerija, EK.

* EK 2020 metų rudens prognozė, ** EK 2020 metų žiemos prognozė, *** faktinės 2020 metų rodiklių reikšmės.

2 SKYRIUS

JAUTRUMO ANALIZĖ

BVP jautrumo analizė

Lietuvos ekonomika yra maža ir atvira, eksportas sudaro apie tris ketvirtadalius BVP (2020 metais sudarė 73,3 procento BVP), todėl prekybos partnerių ekonominė padėtis ir ateities perspektyvos daro didelę įtaką Lietuvos ūkio raidai. Vidutiniu laikotarpiu ekonominė raida, palyginti su numatyta ERS, paskelbtame 2021 m. kovo 19 d., gali būti spartesnė arba lėtesnė. Daugiausia dėl COVID-19 pandemijos raidos ir išorės veiksnių neapibrėžtumo egzistuoja tiek teigiama, tiek neigiama nukrypimo nuo ERS rizika. Todėl buvo atlikti techniniai skaičiavimai ir sudaryti alternatyvūs scenarijai, darant prielaidą, kad BVP augimas atitinkamais vidutinio laikotarpio metais bus 1 procentiniu punktu lėtesnis nei ERS (pesimistinis scenarijus), ir darant prielaidą, kad BVP augimas atitinkamais vidutinio laikotarpio metais bus 1 procentiniu punktu spartesnis nei ERS (optimistinis scenarijus). Sulėtėjus (paspartėjus) BVP augimui 1 procentiniu punktu, valdžios sektoriaus pajamos sumažėtų (padidėtų) vidutiniškai apie 0,4 procento BVP (14 lentelė).

14 lentelė. Alternatyvūs scenarijai

Rodiklio pavadinimas	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
ERS					
BVP palyginamosiomis kainomis pokytis, procentais	-0,8	2,6	3,2	3,2	3,2
BVP to meto kainomis, mln. eurų	48 794,2	50 966,3	53 564,1	56 312,2	59 251,0
BVP to meto kainomis pokytis, procentais	0,0	4,5	5,1	5,1	5,2
Pesimistinis scenarijus					
BVP palyginamosiomis kainomis pokytis, procentais	-0,8	1,6	2,2	2,2	2,2
BVP to meto kainomis, mln. eurų	48 794,2	50 462,2	53 037,4	55 758,3	58 668,1
BVP to meto kainomis pokytis, procentais	0,0	3,4	4,1	4,1	4,2
Optimistinis scenarijus					
BVP palyginamosiomis kainomis pokytis, procentais	-0,8	3,6	4,2	4,2	4,2
BVP to meto kainomis, mln. eurų	48 794,2	51 470,5	54 091,0	56 866,4	59 834,1
BVP to meto kainomis pokytis, procentais	0,0	5,5	6,1	6,2	6,3

Šaltiniai: Finansų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas.

Pajamų ir centrinės valdžios mokėtinų palūkanų jautrumo analizė

Vidutiniu laikotarpiu rinkoje 1 procentiniu punktu padidėjus kintamosioms ir fiksuotosioms palūkanų normoms, mokėtinos už centrinės valdžios priištus naujus įsipareigojimus palūkanos 2022–2024 metais padidėtų atitinkamai 24 mln. eurų, 51 mln. eurų, ir 86 mln. eurų, tai yra vidutiniškai po 9 bazinius punktus BVP per metus (15 lentelė).

15 lentelė. Pajamų ir centrinės valdžios mokėtinų palūkanų jautrumo analizė

Rodiklio pavadinimas	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
Pajamų pokytis pasitvirtinus pesimistiniam* scenarijui, mln. eurų	-186,7	-199,9	-208,6	-218,5
Pajamų pokytis pasitvirtinus optimistiniam* scenarijui, mln. eurų	186,7	199,9	208,6	218,5
Valdžios sektoriaus balanso pokytis dėl pajamų pokyčio pasitvirtinus pesimistiniam* scenarijui, procentais BVP	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Valdžios sektoriaus balanso pokytis dėl pajamų pokyčio pasitvirtinus optimistiniam* scenarijui, procentais BVP	0,4	0,4	0,4	0,4
Mokėtinų centrinės valdžios palūkanų pokytis, 1 procentiniu punktu padidėjus (sumažėjus) kintamosioms ir fiksuotosioms palūkanų normoms	–	24 (–24)	51 (–51)	86 (–86)
Valdžios sektoriaus balanso pokytis, atitinkamai padidėjus (sumažėjus) mokėtinoms centrinės valdžios palūkanoms	–	0,0	–0,1 (0,1)	–0,1 (0,1)

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Pajamų jautrumas vertintas pagal Programos 14 lentelėje suprojektuotus scenarijus.

3 SKYRIUS RIZIKOS VERTINIMAS

ERS pasitvirtinimo rizika

ERS parengtas didelio neapibrėžtumo sąlygomis. Epideminė situacija 2021 metų pradžioje tiek Lietuvoje, tiek kitose ES ir pasaulio valstybėse vis dar buvo labai nestabili, reikalaujanti griežtų epideminės kontrolės priemonių. Naujos viruso atmainos, dėl kurių COVID-19 gali plisti daug sparčiau ir sukelti didesnę mirtingumą, didina riziką, kad, siekiant suvaldyti viruso protrūkius ir apsaugoti sveikatos apsaugos sistemas nuo perkaitimo, poreikis taikyti neigiamą įtaką ekonomikai turinčias priemones Lietuvoje ir ES valstybėse gali užtrukti ilgiau nei pirmąjį 2021 metų ketvirtį. Todėl pandemijos sukelta įtampa darbo rinkoje, tiekimo grandinių sutrikimai ir verslo bei vartotojų elgsenos pokyčiai gali būti paveikti labiau, nei numatyta scenarijuje. Dėl nuolatos kintančio tiekiamų vakcinų kiekio ir pristatymo terminų plano kol kas nėra patikimų duomenų apie masinio visuomenės vakcinavimo pabaigos datą. Taip pat nėra žinomas masinio visuomenės vakcinavimo poveikis atskiroms visuomenės grupėms, nežinoma, kaip ilgai po vakcinavimo išlieka atsparumas COVID-19 sukeliančiam virusui, nėra aišku, ar nuo šios ligos visuomenei teks vakcinuotis kasmet.

Didelis neapibrėžtumas dėl pandemijos suvaldymo terminų, neužtikrintumas dėl globalios ekonomikos atsigavimo laiko ir masto, geopolitinės įtampos bei galima įtampa finansų rinkose, neatsakingas pavargusios nuo ilgą laiką truncančių ribojimų visuomenės elgesys – esminiai neigiamos rizikos veiksniai, dėl kurių ERS numatytų pagrindinių rodiklių įverčiai gali keistis.

Jeigu pasitvirtintų EK vasario mėnesį paskelbtas pesimistinis scenarijus, dėl nepasitvirtinusios pagrindinės Lietuvos eksporto rinkos perspektyvų prielaidos, taikytos sudarant šį scenarijų, scenarijuje numatytų rodiklių įverčiai taip pat atitinkamai keistųsi.

Pesimistiniame scenarijuje EK numato, kad dėl stipresnio ir ilgiau trunkančio COVID-19 protrūkio ir su tuo susijusio poreikio ilgiau taikyti griežtesnes pandemijos valdymo priemonės arba vėluojančių skiepavimo programų įgyvendinimo euro zonos ekonomika 2021 metais gali augti apie 2 procentiniais punktais lėčiau, nei numatyta vasario mėnesį paskelbtame EK pagrindiniame scenarijuje.

Taip pat kyla rizika, kad per anksti nutraukus valstybės finansinę paramą verslui ir gyventojams gali išaugti įmonių bankrotų skaičius, sulėtėti naujų darbo vietų kūrimas ir padidėti ilgalaikis nedarbas bei socialiai pažeidžiamų asmenų skaičius. Visa tai lėtintų ekonomikos atsigavimą ir keltų įtampą viešiesiems finansams.

Galima ir teigiama rizika, kad efektyvus masinio visuomenės vakcinavimo planų įgyvendinimas Lietuvoje ir kitose ES valstybėse sudarys pagrindą dar šiemet ekonomikai augti sparčiau, nei numatyta ERS. Spartesnis ES ir globalios ekonomikos atsigavimas, ES fondų lėšų panaudojimas ir EGADP priemonių plano³² įgyvendinimas vykdant reformas ir investuojant vidutiniu laikotarpiu gali paskatinti Lietuvos ekonomikos augimą daugiau, nei numatyta ERS.

Nepasitvirtinus esminėms prielaidoms, kuriomis remiantis buvo sudaromas ERS, daugelio ERS numatytų rodiklių įverčiai keistųsi.

Fiskalinės rizikos

2020 metais pirmą kartą parengta Fiskalinių rizikų apžvalga³³, kurioje analizuojamos rizikos, galinčios neplanuotai neigiamai ir reikšmingai paveikti valdžios sektoriaus finansus. Apžvalgoje pateikiama informacija apie rizikų pasitvirtinimo tikimybę, galimą poveikį finansams vidutiniu laikotarpiu, priemonės, galinčios sumažinti rizikos pasitvirtinimo tikimybę ar jos poveikį finansams arba atsverti neigiamą poveikį finansams. Darant prielaidą, kad visos rizikos pasitvirtina vienu metu, poveikis valdžios sektoriaus finansams sudarytų apie 5,6 mlrd. eurų, arba 11,5 procento 2020 metų BVP. Iš jų labai mažos ir mažos pasitvirtinimo tikimybės rizikos sudaro 4,9 procento BVP, vidutinės ir didelės – 3,1 procento BVP, labai didelės tikimybės – 3,5 procento BVP (20 paveikslas).

Artimuoju laikotarpiu tarp aktualiausių rizikų išlieka COVID-19 pandemija ir tolesnė jos eiga. Kova su neigiamais pandemijos padariniais 2020 metais lėmė valdžios sektoriaus deficito susiformavimą ir skolos padidėjimą 11 procentinių punktų BVP iki 47,3 procento BVP. Taip pat 2021 metais COVID-19 pandemijos raida lemia papildomų valdžios sektoriaus lėšų poreikį. 2021 metų biudžeto įstatyme su COVID-19 susijusioms priemonėms numatyti 2 procentai BVP. Tvirtinantis su COVID-19 susijusiai rizikai, rengiamas 2021 metų biudžeto įstatymo pakeitimo projektas, kuriame numatoma papildoma 1,1 procento BVP lėšų suma su COVID-19 susijusioms priemonėms finansuoti.

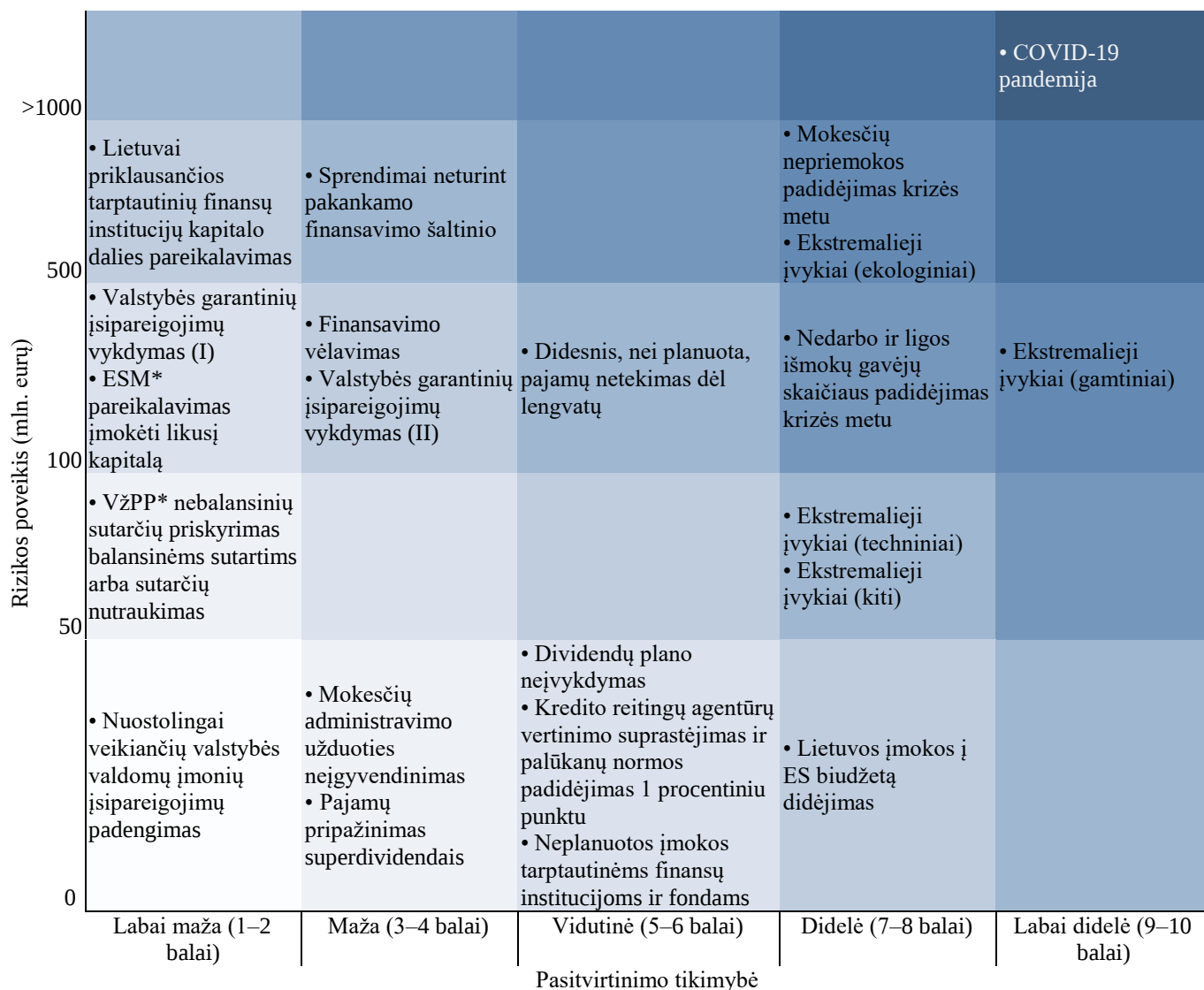
Svarbu išsamiai įvertinti, kokioms konkrečiai priemonėms turi būti skiriamos lėšos, užtikrinti jų panaudojimo efektyvumą. Tikslingas ir efektyvus lėšų naudojimas itin svarbus

³² EGADP į ERS nėra įtraukta.

³³ Fiskalinių rizikų apžvalga, <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/fiskaline-politika/fiskaliniu-riziku-apzvalga>. Fiskalinių rizikų apžvalgą numatoma atnaujinti 2022 metais.

užtikrinant kovos su COVID-19 pandemija ir jos padariniais veiksmingumą bei valdant valdžios sektoriaus finansų tvarumo rizikas vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu.

20 paveikslas. Fiskalinių rizikų poveikio ir tikimybės matrica

*ESM – Europos stabilumo mechanizmas, VžPP – valdžios ir privataus subjektų partnerystė

Be rizikos, susijusios su COVID-19 pandemija ir jos neigiamais padariniais ekonomikai, sveikatos apsaugos sistemai, socialinei aplinkai, įtakos valdžios sektoriaus skolos dydžiui ir jos raidai gali turėti vėlesnis EGADP plano įgyvendinimo pradžios laikas. Lietuvos EGADP planas galės būti pradėtas įgyvendinti tik tada, kai visos ES valstybės narės ratifikuos Sprendimą dėl ES nuosavų išteklių, kuriuo EK bus suteikta galimybė rinkose pasiskolinti Naujos kartos ES programai (kurios dalis yra EGADP) įgyvendinti reikiamus 750 mlrd. eurų. Nors planuojama, kad ratifikavimo procesas bus baigtas ir Sprendimas dėl ES nuosavų išteklių įsigalios iki 2021 metų vasaros, vis dėlto išlieka rizika, kad ratifikavimas kai kuriose valstybėse narėse gali vėluoti dėl precedento neturinčio, politiškai ir teisiškai jautraus sprendimo suteikti galimybę EK skolintis ES vardu tokia didele apimtimi.

Valdžios sektoriaus balansui ir (arba) valdžios sektoriaus skolai įtakos gali turėti ir kitos rizikos:

- kredito įstaigų priežiūros institucijos sprendimas pripažinti kredito įstaigą (-as) nemokia (-iomis) gali lemti poreikį išmokėti indėlininkų draudimo išmokas. 2020 metų pabaigos duomenimis, apdraustųjų indėlių suma sudarė 16,2 mlrd. eurų;
- dėl COVID-19 pandemijos padarinių padidėjus finansavimo poreikiams gali būti didinamas tarptautinių finansų institucijų kapitalas, tokiu atveju atitinkamai didėtų ir Lietuvos Respublikos įsipareigojimai ES ir tarptautinėse finansų institucijose (apmokėtasis kapitalas ir kapitalas pagal pareikalavimą);
- visų su klimato kaita susijusių susitarimų įgyvendinimo kaštai darys spaudimą valdžios sektoriaus finansams, tačiau tikroji rizika yra numatomų susitarimų nesilaikymas, nes realus klimato kaitos poveikis visuomenei, pramonei ir ekonomikai lemtų dar didesnę neigiamą poveikį. Šis poveikis pasireikštų ekstremalesniais gamtos veiksniais, klimato kaitos sukeliama darbo rinkos ir darbo sąlygų pokyčius, taip pat, nesilaikant tarptautinių įsipareigojimų, grėstų baudos, didinančios valdžios sektoriaus išlaidas;
- statistinės korekcijos, pavyzdžiui, karinės įrangos, ginklų ir atsargų įsigijimo išlaidų prognozių ir faktinių duomenų, valdžios sektoriaus finansų statistikoje vertinamų kaupiamuoju principu (pagal ESS), reikšmingi skirtumai gali didinti arba mažinti valdžios sektoriaus išlaidas;
- politinis ciklas, kai prieš rinkimus ir rinkimų metais patiriamas didesnis spaudimas priimti ilgalaikius įsipareigojimus, kuriems vykdyti reikės didesnių, nei planuota, išlaidų;
- pokyčiai pasaulio finansų rinkose gali didinti Vyriausybės skolinimosi sąnaudas.

Kiekybiškai įvertinti nurodytų rizikų poveikį valdžios sektoriaus finansams šiuo metu nėra galimybės, o rizikų pasitvirtinimo tikimybė vidutiniu laikotarpiu svyruoja nuo labai mažos iki labai didelės. Todėl valdžios sektoriui priskiriamus biudžetus reikėtų planuoti atsargiai, kad pasitvirtinus rizikoms neigiamas poveikis valdžios sektoriaus finansams nepažeistų ilgalaikio valdžios sektoriaus finansų tvarumo. Rizikų arba rizikų poveikio jų pasitvirtinimo atveju mažinimo priemonių įgyvendinimas yra svarbus viešųjų finansų tvarumo ir kokybės užtikrinimo veiksnys.

Valstybės garantijos

Valstybės garantuojamų paskolų portfelis, naujausiais 2021 m. kovo 1 d. duomenimis, sudarė 1 procentą BVP. Iš jų su COVID-19 susijusios valstybės garantijų priemonės sudarė 0,3 procento BVP. Atsižvelgiant į 2021 metais numatomas teikti garantijas už garantijų institucijų prisiimtus skolinius įsipareigojimus, dėl studentams teikiamų paskolų, dėl paskolų, teikiamų valstybės investicijų projektams finansuoti ir (arba) naudojamų Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatyme nurodytų įmonių apyvartinėms lėšoms papildyti, dėl paskolų ir ne nuosavybės vertybinių popierių, naudojamų ekstremaliųjų situacijų paveiktos ekonomikos skatinimo tikslams įgyvendinti ir

verslo finansiniam likvidumui didinti, prognozuojama, kad valstybės garantuota skola gali padidėti ir 2021 metų pabaigoje sudaryti iki 2,3 procento BVP. Programos 16 ir 25 lentelėse pateiktos didžiausios galimos 2021 metais suteikti garantijų priemonių sumos ir faktiškai iki 2021 m. kovo 1 d. suteiktų garantijų duomenys.

16 lentelė. Valstybės garantijos 2021 metais

Garantijų priemonė	Didžiausia galima suteikti 2021 metais garantijų suma		Suteikta garantijų, 2021 m. kovo 1 d. duomenimis	
	mln. eurų	BVP procentai	mln. eurų	BVP procentai
Valstybės garantijos, susijusios su COVID-19	741	1,5	163	0,3
Valstybės garantijos, nesusijusios su COVID-19	1 113*	2,2*	354	0,7
Iš viso:	1 854*	3,7*	517	1,0

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Su COVID-19 susijusios UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ ir Žemės ūkio paskolų garantijų fondo administruojamos garantijos yra šios sumos dalis, sudaranti 113 mln. eurų, arba 0,2 procento BVP.

Rizika Lietuvos finansų sistemos stabilumui

Finansinį stabilumą galėtų paveikti per COVID-19 pandemiją padidėjusi tiesiogiai veiklos suvaržymų paveiktų įmonių ir namų ūkių kredito rizika. Tebesitęsiant COVID-19 pandemijai ir dėl jos įvestiems ribojimams, dalis įmonių tampa vis labiau pažeidžiamos. Pavyzdžiui, finansiniai rodikliai rodo, kad jautriausias COVID-19 pandemijos pasekmių sukeltam sukrėtimui yra paslaugų (maitinimo ir apgyvendinimo, administracinės ir aptarnavimo, pramogų veiklos ir kt.) sektorius. Šio sektoriaus įmonėms suteiktų paskolų dalis siekia beveik 9 procentus visų pinigų finansų įstaigų paskolų įmonėms portfelio. Be to, pandemijos paveiktų įmonių, ypač veikiančių paslaugų sektoriuje, kredito rizika gali padidėti dar labiau, jeigu užsitęstų prasta epideminė situacija, ekonomikos atsigavimas būtų silpnesnis, nei tikėtasi, ir pradėtų trūkinėti įmonių tarpusavio atsiskaitymo grandinės. Nors 2021 metais verslo likvidumą vis dar palaiko valstybės pagalbos priemonės, galimybė atidėti paskolų įmokas ir mokesčių mokėjimą, tačiau, šioms priemonėms pasibaigus, gali padidėti įmonių bankrotų skaičius. Tokiu atveju dar labiau padidėtų ir veiklos suvaržymų paveiktose įmonėse dirbančių ar dirbusių namų ūkių kredito rizika, kuri dėl COVID-19 pandemijos šiuo metu jau yra padidėjusi, nes suprastėjo dalies gyventojų finansinė padėtis, išaugo jų nedarbo lygis. Statistikos departamento duomenimis, nedarbas 2020 metų pabaigoje siekė 9 procentus ir buvo vienas iš didžiausių visoje ES, o jaunesnio amžiaus (15–24 metų) asmenų grupės – 19,2 procento. Būtent jaunesniems (iki 29 metų) gyventojams tenka beveik šeštadalis vartojimo ir kitų (ne būsto) paskolų vertės, todėl prastėjanti šių gyventojų finansinė padėtis didina šias paskolas suteikusioms kredito įstaigoms nuostolių riziką. Be to, nors paskolų moratoriumo terminas buvo pratęstas, yra rizika, kad, pasibaigus paskolų atidėjimo terminams, dalis pertvarkytų namų ūkių paskolų, kurios trečiąjį 2020 metų ketvirtį sudarė 1,7 procento paskolų namų ūkiams portfelio vertės, galimai taps neveiksniomis, ypač tuo atveju, jei užsitęstų ekonomikos augimo sulėtėjimas. Vis dėlto naujausi Lietuvos banko reguliariai atliekami

testavimo nepalankiomis sąlygomis rezultatai rodo, kad Lietuvoje veikiantys bankai turi sukaupę atsargų galimiams nuostoliams padengti ir yra pajėgūs atlaikyti reikšmingą ekonomikos nuosmukį.

Didėja neaiškumas dėl komercinio nekilnojamojo turto – ypač biurų ir prekybinių patalpų – ateities perspektyvų, o būsto rinka vis dar yra aktyvi. Nekilnojamojo turto Baltijos šalių biržose prekiaujamų nekilnojamojo turto fondų kainų indeksas po reikšmingo kritimo pirmojo karantino metu yra grįžęs į 2020 metų pradžios lygį, tai rodo neprastėjančius investuotojų lūkesčius. Skirtingų nekilnojamojo turto segmentų rodikliai skiriasi: reikšmingai padidėjo prekybos patalpų neužimtumas, o tokių patalpų Vilniaus pagrindinėse prekybos gatvėse nuomos kainos pirmais nuomos metais krito iki 50 procentų nuo aukščiausio 2019 metų kainų lygio. Biurų rinkoje įtampa taip pat auga – aktyviai didinama naujo komercinio ploto pasiūla, tačiau dėl COVID-19 pandemijos atsiradusių struktūrinių pokyčių paklausa taip sparčiai neaugs, todėl gali didėti biurų neužimtumas. Tai padidintų spaudimą nuomos kainoms ir komercinio nekilnojamojo turto vertei, o galimas komercinio nekilnojamojo turto vertės sumažėjimas sukeltų riziką ir potencialius nuostolius finansuotojams. Gyvenamojo nekilnojamojo turto rinka po sastingio pirmojo karantino metu atsigavo ir antrojo karantino metu tebėra aktyvi. Nors būsto paskolų portfelio augimo tempas pastaruosius trejus metus buvo palyginti spartus, būsto įperkamumas vis dar yra istoriškai aukšto lygio. Kadangi jau netrumpą laiką darbo užmokestis kyla sparčiau už būsto kainas, pajamų ir būsto kainų santykio raida rinkos perkaitimo požymių nerodo, o santykinai nedidelis privataus sektoriaus įsiskolinimas ir tvari nekilnojamojo turto plėtros įmonių finansinė būklė mažina šios rizikos pasitvirtinimo tikimybę. Vis dėlto pandemijos metu didėjant namų ūkių polinkiui taupyti, esant žemoms palūkanoms, nekilnojamojo turto rinka vis daugiau žmonių gali imti atrodyti kaip patraukli alternatyva investuoti. Jei taip atsitiktų, tai gali dar labiau padidinti būsto rinkos aktyvumą ateityje ir kelti riziką dėl pernelyg optimistinių lūkesčių savaiminio pasitvirtinimo.

Lietuvos bankai tebėra priklausomi nuo patronuojančiųjų Švedijos bankų sprendimų ir būklės, todėl būtų paveikti, pavyzdžiui, įvykus disbalansų korekcijai Švedijoje. Kadangi Lietuvos bankų sektorius yra itin koncentruotas, net ir vieno banko grupės sprendimas mažinti rizikingas pozicijas apribojant skolinimą kai kuriems segmentams Lietuvoje galėtų reikšmingai pabloginti finansavimo galimybes Lietuvos įmonėms.

VII DALIS

LIETUVOS BANKO TAIKOMOS SU COVID-19 SUSIJUSIOS PRIEMONĖS

Siekdamas prisidėti prie COVID-19 pandemijos sukulto ekonominio šoko sušvelninimo, Lietuvos bankas įgyvendino pinigų politikos, finansinio stabilumo ir vartotojų apsaugos priemones³⁴. Šiomis priemonėmis prisidėta didinant kredito įstaigų galimybes palaikyti skolinimo pasiūlą, finansų įstaigos skatintos sunkumų patyrusiems gyventojams ir įmonėms

³⁴ Daugiau informacijos: <https://www.lb.lt/lt/covid-19-informacija-rinkos-dalyviams>.

suteikti galimybę atidėti kredito mokėjimus. Lietuvos bankas taip pat sumažino administracinę naštą prižiūrimiems finansų rinkos dalyviams.

Kredito įstaigoms tebegalioja sumažinti kapitalo reikalavimai, dėl kurių sprendimai buvo priimti 2020 metų pavasarį:

2020 m. balandžio 1 d. anticiklinio kapitalo rezervo norma sumažinta nuo 1 iki 0 procentų, siekiant padėti kredito įstaigoms įveikti galimų nuostolių iššūkį dėl suprastėjusios įmonių ir gyventojų finansinės padėties, taip pat planuoti tolesnį paskolų teikimą;

2020 m. gegužės mėnesį buvo nuspręsta metams atidėti dar neįsigaliojusių kitų sisteminės svarbos įstaigų (O-SII) kapitalo rezervo įsigaliojimo terminus, todėl vienam AB Šiaulių bankui anksčiau nustatytas didesnis, 1 procento, O-SII kapitalo rezervas bus pradėtas taikyti metais vėliau – nuo 2021 m. gruodžio 31 d.;

Laikinais leista nesilaikyti rekomenduojamo 2 ramsčio kapitalo (angl. *Pillar II Guidance, P2G*) reikalavimo ir jungtinio kapitalo rezervo, kurį sudaro kapitalo apsaugos rezervas, siekiantis 2,5 procento nuo pagal riziką įvertinto turto, ir O-SII kapitalo rezervas, taikomas trims didžiausios sisteminės svarbos bankams.

Bankų kapitalo pakankamumo lygis išliko aukštas visus 2020 metus ir, 2021 m. sausio 1 d. duomenimis, sudarė 21,8 procento. Prie tvaraus bankų kapitalo pakankamumo rodiklio užtikrinimo prisidėjo bankų akcininkų sprendimai 2020 metais nemokėti dividendų. Susilaikyti nuo dividendų mokėjimo dėl išaugusio neapibrėžtumo buvo rekomenduojama ir priežiūros institucijų – Lietuvos banko, Europos Centrinio Banko, Europos sisteminės rizikos valdybos, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos. Dėl tolesnio neapibrėžtumo, susijusio su COVID-19 pandemija, bankams ir draudimo įmonėms rekomenduota riboti dividendų mokėjimą ir 2021 metais.

Lietuvos bankui paraginus, 2020 metų kovo mėnesį Lietuvos bankų asociacijai priklausančios finansų ir kredito įstaigos pasiekė susitarimus dėl laikinųjų moratoriumų, pagal kuriuos visi kriterijus atitinkantys skolininkai galėjo kreiptis dėl paskolos mokėjimo atidėjimo iki 6 ar 12 mėnesių, nekeičiant sutarties sąlygų ar palūkanų. Pagal šiuos moratoriumus bankai atidėjo mokėjimus apie 0,5 mlrd. eurų paskolų, o pagal atskirus dvišalius susitarimus su klientais – dar apie 1 mlrd. eurų paskolų. Atsižvelgiant į nepalankią epideminę situaciją šalyje ir naujus griežtus karantino suvaržymus, 2021 metų pradžioje susitarta dėl moratoriumų verslui bei gyventojams atnaujinimo iki 2021 m. kovo 31 d.

Reaguojant į susiklosčiusias aplinkybes ir tarptautinių institucijų rekomendacijas, buvo imtasi priemonių finansų rinkos dalyviams tenkančiai administracinei naštai sumažinti ir lankstumui užtikrinti: nukelti inspektavimai ir tyrimai, pailginti trūkumų šalinimo terminai, pagal poreikį buvo nustatomi kiti atskaitomybės terminai, nustatyti laikini palengvinimai dėl klientų pažinimo procedūrų. Be to, buvo padidintas paskolų vartotojams sąlygų keitimo ir kreditingumo vertinimo lankstumas.

VIII DALIS VALSTYBĖS FINANSŲ DUOMENYS

17 lentelė. Valdžios sektoriaus rodikliai 2020–2024 metais*

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	Rodiklio reikšmė 2020 metais, mln. eurų	BVP procentas				
			2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
Grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (–) (B.9) pagal subsektorius							
1. Valdžios sektorius	S.13	–3 598,3	–7,4	–8,1	–6,0	–4,0	–2,2
2. Centrinė valdžia	S.1311	–3 901,3	–8,0	–8,2	–6,1	–4,2	–2,4
3. Krašto valdžia	S.1312	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
4. Vietos valdžia	S.1313	–37,5	–0,1	–0,1	–0,1	–0,1	–0,1
5. Socialinės apsaugos fondai	S.1314	340,5	0,7	0,3	0,2	0,2	0,3
Valdžios sektorius (S13)							
6. Visos pajamos	TR	17 614,5	36,1	36,7	37,7	37,3	37,2
7. Visos išlaidos	TE	21 212,8	43,5	44,8	43,6	41,4	39,4
8. Grynasis skolinimas / skolinimasis	B.9	–3 598,3	–7,4	–8,1	–6,0	–4,0	–2,2
9. Palūkanų mokėjimas	D.41	338,0	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3
10. Pirminis balansas		–3 260,2	–6,7	–7,6	–5,6	–3,7	–1,9
11. Vienkartinės ir kitos laikinosios priemonės		2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pajamų straipsniai							
12. Pajamos iš mokesčių (12 = 12a + 12b + 12c)		10 046,1	20,6	20,6	21,4	21,3	21,3
12a. Pajamos iš netiesioginių mokesčių	D.2	5 705,6	11,7	11,7	11,8	11,6	11,5
12b. Pajamos iš tiesioginių mokesčių	D.5	4 338,6	8,9	8,9	9,6	9,7	9,8
12c. Turto mokesčiai	D.91	1,95	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Socialinio draudimo įmokos	D.61	5 293,3	10,8	10,9	11,0	11,0	10,9
14. Pajamos iš turto	D.4	188,0	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
15. Kitos pajamos		2 087,1	4,3	4,9	5,0	4,7	4,6
16 = 6. Visos pajamos	TR	17 614,5	36,1	36,7	37,7	37,3	37,2
Pajamos iš mokesčių ir įmokų (D.2 + D.5 + D.61 + D.91 – D.995)		15 327,8	31,4	31,4	32,3	32,3	32,2
Išlaidų straipsniai							
17. Atlygis darbuotojams + tarpinis vartojimas	D.1 + P.2	7 824,2	16,0	17,4	17,4	16,9	16,3
17a. Atlygis darbuotojams	D.1	5 601,5	11,5	11,8	11,6	11,6	11,6
17b. Tarpinis vartojimas	P.2	2 222,6	4,6	5,6	5,7	5,3	4,7
18. Socialinės išmokos (18 = 18a + 18b)	D.6M	8 295,0	17,0	17,2	17,3	16,9	16,4
iš kurių nedarbo išmokos	D.6M	288,9	0,6	0,7	0,8	0,5	0,5
18a. Socialiniai pervedimai natūra	D.632	9 84,0	2,0	2,1	2,2	2,3	2,3
18b. Socialinės išmokos, išskyrus socialinius pervedimus natūra	D.62	7 311,0	15,0	15,0	15,1	14,6	14,1

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	Rodiklio reikšmė 2020 metais, mln. eurų	BVP procentas				
			2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
19 = 9. Palūkanų mokėjimas	D.41	338,0	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3
20. Subsidijos	D.3	1 309,6	2,7	2,3	1,3	0,5	0,4
21. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	P.51G	2 007,3	4,1	4,0	4,0	3,8	3,8
22. Kapitalo pervedimai	D.9	380,3	0,8	1,0	0,9	0,8	0,7
23. Kitos išlaidos		1 058,4	2,2	2,5	2,3	2,0	1,5
24 = 7. Visos išlaidos	OTE1	21 212,8	43,5	44,8	43,6	41,4	39,4

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Dėl apvalinimo pajamų ir išlaidų eilučių suma gali nesutapti su lentelės duomenimis „Visos pajamos“ ir „Visos išlaidos“.

18 lentelė. Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas

Rodiklio pavadinimas	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
	BVP procentas*				
Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas	-7,2	-7,4	-5,2	-3,4	-1,7
Pirminio struktūrinio valdžios sektoriaus balanso pokytis	-6,1	-0,5	2,1	1,8	1,6
Su COVID-19 susijusių priemonių pajamų ir išlaidų poveikis	6,2	3,5	–	–	–
Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas, įvertinus su COVID-19 susijusių priemonių poveikį	-1,0	-3,9	–	–	–
Pirminio struktūrinio valdžios sektoriaus balanso, įvertinus su COVID-19 susijusių priemonių poveikį, pokytis	0,2	-3,2	-1,4	–	–

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Kai kuriais metais dėl apvalinimo eilučių suma gali nesutapti su apskaičiuotų rodiklių reikšmėmis.

19 lentelė. Valdžios sektoriaus pajamos ir išlaidos pagal nesikeičiančios politikos scenarijų

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė 2020 metais, mln. eurų	BVP procentas				
		2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
1. Visos pajamos, remiantis prielaida, kad politika nesikeis	17 885,7	36,7	36,3	36,9	37,4	37,2
2. Visos išlaidos, remiantis prielaida, kad politika nesikeis	18 043,9	37,0	39,8	43,4	41,4	39,4

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

20 lentelė. Valdžios sektoriaus skolos projekcijos

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas*				
	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
1. Valdžios sektoriaus statistinė skola, įskaitant lėšas, kaupiamas refinansavimo rizikai valdyti	47,3	52,1	54,2	57,9	57,9
1.a. Valdžios sektoriaus skola metų pabaigoje, neatsižvelgiant į lėšas, kaupiamas refinansavimo rizikai valdyti	45,2	49,8	54,2	57,0	56,5
2.a. Valdžios sektoriaus skolos pokytis	11,3	4,8	2,2	3,7	0,0

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas*				
	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
Valdžios sektoriaus skolą lemiantys veiksniai					
3. Pirminis balansas	-6,7	-7,6	-5,6	-3,7	-1,9
4. Palūkanos	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3
5. Skolos pokyčio tikslinimas	4,1	-1,2	-1,3	2,3	0,7
iš jo:					
skirtumas tarp srautų ir įsipareigojimų	–	–	–	–	–
finansinio turto grynasis kaupimas, iš jo privatizavimo pajamos	–	–	–	–	–
numanoma valstybės skolos palūkanų norma, procentais	1,5	0,9	0,5	0,5	0,5
kiti svarbūs veiksniai, lemiantys valdžios sektoriaus skolą	–	–	–	–	–
6. Likvidus finansinis turtas	–	–	–	–	–
7. Grynoji skola (7 = 1 – 6)	–	–	–	–	–
8. Skolos amortizavimas nuo praėjusių metų pabaigos	–	–	–	–	–
9. Skolos procentinė dalis, denominuota užsienio valiuta	–	–	–	–	–
10. Vidutinis skolos terminas	–	–	–	–	–

Šaltiniai: Finansų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas.

* Kai kuriais metais dėl apvalinimo eilučių suma gali nesutapti su apskaičiuotų rodiklių reikšmėmis.

21 lentelė. Išlaidos, į kurias atsižvelgiama, vertinant valdžios sektoriaus išlaidų atitiktį SAP išlaidų augimo ribojimo taisyklei

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė 2020 metais, mln. eurų	BVP procentas				
		2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
1. Išlaidos ES programoms įgyvendinti, visiškai atitinkančios ES fondų pajamas	763,1	1,6	1,9	2,1	1,9	2,0
2. Ciklinės nedarbo išmokų išlaidos	45,3	0,09	0,14	0,10	0,07	0,05
3. Diskrecinių pajamų priemonių efektas	-156,4	0,3	0,4	0,7	-0,1	0,0
4. Įstatymų numatytas pajamų padidėjimas	0	0	0	0	0	0

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

22 lentelė. EGADP subsidijų poveikis valdžios sektoriaus finansų projekcijoms, mln. eurų

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas							
	ESS kodas	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai	2025 metai	2026 metai
EGADP subsidijos (pajamos)								
EGADP subsidijos, įtrauktos į pajamų projekciją		–	149,3	448,6	543,6	552,3	378,8	152,4
EGADP subsidijų pajamos (pinigų srautų principu)*		–	289,2*	121,0	496,9	531,2	447,1	339,6
Išlaidos EGADP plano priemonėms įgyvendinti								
Atlygis darbuotojams	D.1	–	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
Tarpinis vartojimas	P.2	–	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
Socialinės išmokos	D.62+ D.632	–	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas							
	ESS kodas	2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai	2025 metai	2026 metai
Palūkanų mokėjimas	D.41	–	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
Subsidijos	D.3	–	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
Einamieji pervedimai	D.7	–	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
EINAMOSIOS IŠLAIDOS, IŠ VISO		–	115,9	131,1	222,6	248,9	178,8	103,5
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	P.51g	–	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
Kapitalo pervedimai	D.9	–	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
KAPITALO IŠLAIDOS, IŠ VISO		–	33,4	317,5	321,0	303,4	200,0	48,9
Kitos sąnaudos, finansuojamos EGADP subsidijomis								
Pajamų iš mokesčių sumažėjimas		–	–	–	–	–	–	–
Kitos sąnaudos, turinčios įtakos pajamoms		–	–	–	–	–	–	–
Finansiniai pervedimai		–	–	–	–	–	–	–

Šaltinis – Finansų ministerija.

*2021 metais numatomos avansu gauti EGADP lėšos, 2022-2026 metais projektuojamas EGADP lėšų srautas remiantis prielaida, kad atitinkamais metais gautą iš EGADP lėšų sumą sudaro 40 procentų praeitais metais patirtų išlaidų ir 60 procentų einamaisiais metais patirtų išlaidų.

23 lentelė. Diskrecinės pajamų priemonės, mln. eurų

Diskrecinės priemonės pavadinimas	ESS kodas	Priėmimo data	Poveikis biudžetui (mln. eurų, pokytis nuo praėjusių metų)				
			2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
Laikinos priemonės							
Dėl COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų GPM atidėjimai 2020 m.	D.5	2020 m. kovas	–132,4	183,0	–13,9	–29,5	–2,5
Dėl COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų GPM atidėjimai 2021 m.	D.5	2021 m. sausis		–93,1	118,5	0,0	–8,5
Dėl COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų pelno mokesčio atidėjimai 2020 m.	D.5	2020 m. kovas	–52,8	73,0	–5,6	–11,7	–1,0
Dėl COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų pelno mokesčio atidėjimai 2021 m.	D.5	2021 m. sausis		–34,0	43,3	0,0	–3,1
Dėl COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų PVM atidėjimai 2020 m.	D.2	2020 m. kovas	–128,0	128,0			
Dėl COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų PVM atidėjimai 2021 m.	D.2	2021 m. sausis		–103,4	103,4		
Dėl COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų socialinio draudimo įmokų atidėjimai 2020 m.	D.6	2020 m. kovas	–29,7	29,7			
Dėl COVID-19 pandemijos nukentėjusių mokesčių mokėtojų socialinio draudimo įmokų atidėjimai 2021 m.	D.6	2021 m. sausis		–6,3	6,3		
Su COVID-19 susijusių priemonių tarpinė suma			–342,8	176,9	251,9	–41,2	–15,1
GPM netekimai dėl prastovose esančių ir nedarbingumo pažymėjimus dėl COVID-19 pandemijos turinčių darbuotojų	D.5	2020 m. m. kovas	–68,2	27,7	40,5		
Socialinio draudimo įmokų netekimai dėl prastovose esančių ir nedarbingumo pažymėjimus dėl COVID-19	D.6	2020 m. m. kovas	–75,5	22,0	53,5		

Diskrecinės priemonės pavadinimas	ESS kodas	Priėmimo data	Poveikis biudžetui (mln. eurų, pokytis nuo praėjusių metų)				
			2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
pandemijos turinčių darbuotojų							
Kitų laikinų priemonių tarpinė suma			-143,7	49,7	94,0		
Nelaikinos priemonės							
MMA padidėjimas nuo 555 eurų iki 607 eurų nuo 2020 m. sausio 1 d.	D.5	2019 m. liepa	14,6				
MMA padidėjimas nuo 607 eurų iki 642 eurų nuo 2021 m. sausio 1 d.	D.5	2020 m. spalio		9,1			
Neapmokestinamojo pajamų dydžio (toliau – NPD) didinimas iki 300 eurų, 2019 metais NPD taikymo ribą išplėtus iki 2 vidutinių darbo užmokesčių, ir NPD didinimas iki 350 eurų nuo 2020 m. sausio 1 d., NPD formulės pasikeitimas nuo 2021 m. sausio 1 d.	D.5	2018 m. birželis	-100,0	-26,0			
NPD didinimas iki 400 eurų nuo 2020 m. liepos 1 d., taikant jį nuo 2020 m. sausio 1 d. gautoms pajamoms	D.5	2020 m. birželis	-42,0	-42,0			
NPD didinimas neįgaliesiems: mažiau neįgaliesiems asmenims – iki 600 eurų, labiau neįgaliesiems asmenims – iki 645 eurų	D.5	2019 m. gruodis	-15,0				
Progresinio (32 proc.) GPM laiptelio įvedimas	D.5	2019 m. gruodis	12,5	17,0			
Nuo 1,3 iki 1,65 (× MMA) atlyginimo koeficiento, taikomo apskaičiuojant komandiruočių kompensacijas (neapmokestinamus dienpinigius), didinimas	D.5	2019 m. spalio	34,6	-16,0			
Nacionalinei kolektyvinei sutarčiai įgyvendinti skirtos lėšos (įskaitant darbo užmokesčio bazinio dydžio didinimą)	D.5	2019 m. gruodis	31,2				
Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų ir valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio padidėjimas nuo 176 iki 177 eurų	D.5	2020 m. gruodis		4,0			
Transporto priemonių taršos mokesčio įvedimas	D.5	2019 m. gruodis	12,5	17,5			
Papildomas kredito įstaigų pelno mokestis	D.5	2019 m. gruodis	17,8	-3,6	4,6	-16,9	-1,9
GPM lengvatos už studijas praplėtimas	D.5	2020 m. gruodis		-2,0			
Akcizų tarifų didinimas tabako produktams ir elektroninių cigarečių skysčio apmokestinimas nuo 2019 m. kovo 1 d.	D.2	2019 m. gruodis	16,5	16,3	2,5		
Akcizų tarifų didinimas etilo alkoholiui ir alkoholiniams gėrimams	D.2	2019 m. gruodis	24,6	4,2			
Akcizų tarifo žemės ūkyje naudojamiems dyzeliniams degalams didinimas nuo 2020 m. sausio 1 d.	D.2	2019 m. gruodis	1,2				
Žemės ūkyje naudojamų dyzelinių degalų normų mažinimas apie 5 proc. Sumažintos normos bus taikomos išduodant leidimus 2021–2022 ūkiniais metais, t. y. nuo 2021 m. liepos 1 d.	D.2	2020 m. rugsėjis		2,5	2,5		
Akcizų tarifo didinimas dyzeliniam kurui	D.2	2019 m. gruodis	45,1				
Akcizų tarifo didinimas benzinui	D.2	2019 m. gruodis	10,5				
Akcizų tarifo didinimas kaitinamojo tabako produktams nuo 2020 m. kovo 1 d.	D.2	2019 m. gruodis	6,9	1,7			
Mokesčių už aplinkos teršimą apmokestinamos	D.2	2015	2,0				

Diskrecinės priemonės pavadinimas	ESS kodas	Priėmimo data	Poveikis biudžetui (mln. eurų, pokytis nuo praėjusių metų)				
			2020 metai	2021 metai	2022 metai	2023 metai	2024 metai
sąvartyne šalinamos atliekos		gruodis					
Fizinių asmenų nekilnojamojo turto mokesčio neapmokestinamojo dydžio sumažinimas iki 150 000 eurų	D.2	2019 m. gruodis	2,4				
Apatinės nekilnojamojo turto mokesčio tarifų ribos už komercinės paskirties nekilnojamąjį turtą padidinimas nuo 0,3 iki 0,5 proc.	D.2	2019 m. gruodis		1,2			
Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 91 straipsnio 2 dalyje nustatytų apribojimų, taikomų už atitinkamą mokesčių laikotarpį susidariusiai ir grąžinamai PVM skirtumo sumai, atsisakymas	D.2	2020 m. birželis		-30,0	30,0		
Lengvatinio 9 proc. PVM tarifo viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugoms panaikinimas nuo 2023 m. sausio 1 d.	D.2	2018 m. gruodis				14,0	
Importo PVM lengvatos siuntiniams iki 22 eurų vertės panaikinimas nuo 2021 m. liepos 1 d.	D.2	2020 m. lapkritis		3,0	3,0		
Lengvatinio 5 proc. PVM taikymas ir e. žiniasklaidai – laikraščiams, žurnalams ir kitiems periodiniams leidiniams nuo 2021 m. sausio 1 d..	D.2	2020 m. gruodis		-1,0			
Minimalios mėnesinės algos padidinimas nuo 2020 m. sausio 1 d. nuo 555 eurų iki 607 eurų	D.6	2019 m. liepa	15,3				
MMA padidinimas nuo 607 eurų iki 642 eurų nuo 2021 m. sausio 1 d.	D.6	2020 m. spalio		9,6			
Nacionalinei kolektyvinei sutarčiai įgyvendinti skirtos lėšos (įskaitant darbo užmokesčio bazinio dydžio didinimą)	D.6	2019 m. gruodis	32,7				
Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų ir valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio padidinimas nuo 176 eurų iki 177 eurų	D.6	2020 m. gruodis		4,2			
„Sodros“ įmokų lubų sumažinimas (2019 m. – 120 eurų, 2020 m. – 84 eurai, 2021 m. – 60 eurų vidutinio darbo užmokesčio)	D.6	2018 m. birželis	-6,4	-21,2			
Nuo 2021 m. „Sodros“ įmokų lubų struktūriniai pakeitimai: kombinuojamos iš visų darbdavių gautos darbuotojų algos (- 7 mln. eurų), bet darbdavio įmokų daliai lubos nebetaikomos (+ 4,6 mln. eurų)	D.6	2020 m. gruodis		-2,4			
Pervedimų iš „Sodros“ biudžeto į privačius pensijų fondus sustabdymas keičiantis pensijų kaupimo sistemai	D.6	2018 m. birželis	181,5	23,2			
Nuo 1,3 iki 1,65 (× MMA) atlyginimo koeficiento, taikomo apskaičiuojant komandiruočių kompensacijas (neapmokestinamus dienpinigius), didinimas	D.6	2019 m. spalio	31,7				
Nelaikinių priemonių tarpinė suma			330,2	30,7	42,6	-2,9	-1,9
Iš viso			-156,3	195,9	388,5	-44,1	-17,0

24 lentelė. Diskrecinės išlaidų priemonės, mln. eurų

Diskrecinės priemonės pavadinimas	ESS kodas	Priėmimo data	Poveikis biudžetui (mln. eurų, pokytis nuo praėjusių metų)		
			2020	2021	2022
Laikinos priemonės					
Asmeninės apsaugos priemonių, reagentų, medicininės ir kitos įrangos įsigijimas	P.2	2020 m. kovas	92,7		
Papildomos valdant ekstremaliąją situaciją dalyvaujančių valstybės institucijų išlaidos, įskaitant darbuotojų atlyginimų priedus, ir papildomos nevyriausybinių organizacijų, veikiančių socialinėje srityje ir teikiančių būtinąsias socialines paslaugas, išlaidos	D.1, P.2	2020 m. kovas	81,5		
Subsidijos darbo užmokesčiui prastovų metu 2020 m.	D.3	2020 m. kovas	145,4		
Subsidijos darbo užmokesčiui prastovų metu 2021 m.	D.3	2020 m. gruodis		394,0	
Pasibaigus prastovai ir (ar) karantinui, pagalba valstybės lėšomis darbdaviams išlaikyti darbuotojus po prastovos ar priimti į darbą tikslinėms grupėms priklausančius bedarbius 2020 m.	D.3	2020 m. gegužė	547,3		
Pasibaigus prastovai ir (ar) karantinui, pagalba valstybės lėšomis darbdaviams išlaikyti darbuotojus po prastovos ar priimti į darbą tikslinėms grupėms priklausančius bedarbius 2021 m.	D.3	2020 m. gruodis		76,4	
Fiksuoto dydžio ligos išmokos, lygios 1 minimalaus vartojimo poreikio dydžiui per mėnesį, savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie iki teisės gauti ligos išmoką mokėjo socialinio draudimo įmokas ir dėl ekstremaliosios situacijos negali toliau vykdyti savo veiklos, mokėjimas 2020 m.	D.3	2020 m. kovas	129,6		
Fiksuoto dydžio ligos išmokos, lygios 1 minimalaus vartojimo poreikio dydžiui per mėnesį, savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie iki teisės gauti ligos išmoką mokėjo socialinio draudimo įmokas ir dėl ekstremaliosios situacijos negali toliau vykdyti savo veiklos, mokėjimas 2021 m.	D.3	2020 m. gruodis		125,9	
Darbdavių skatinimo priemonės (steigti darbo vietas bedarbiams, kuriems nustatytas 45–55 proc. darbingumas) ir savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie keis savo vykdytą veiklą (su COVID-19 susijusi priemonė)	D.3	2020 m. gegužė	18,9		
Nuomos išpareigojimų naštos verslui mažinimo koncepcijos įgyvendinimas. Numatoma apmokėti 50 proc. nuomos mokesčio įmonėms, kurių veikla karantino metu apribota ar sustabdyta. Turgavietės mokesčio kompensavimas	D.3	2020 m. gegužė	37,8		
Laikinos darbo paieškos išmokos bedarbiams, nedalyvaujantiems įgyvendinant aktyvios darbo rinkos politikos priemones, mokėjimas 2021 m.	D.6M	2020 m. kovas	142,2		
Laikinos darbo paieškos išmokos bedarbiams, nedalyvaujantiems įgyvendinant aktyvios darbo rinkos politikos priemones, mokėjimas 2020 m.	D.6M	2020 m. gruodis		100,5	
Vienkartinės išmokos socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams mokėjimas	D.6M	2020 m. gegužė	174,6		
Skiriant piniginę socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams, laikinai nevertinamas turimas turtas ir didinamas valstybės remiamų pajamų (toliau – VRP) dydis nuo 1 VRP iki 1,1 VRP teisei į socialinę pašalpą nustatyti. Trumpinami socialinio būsto laukimo terminai ir nustatomas minimalus būsto nuomos mokesčio dalies kompensacijos bazinis dydis	D.6M	2020 m. gegužė	30,0		

Diskrecinės priemonės pavadinimas	ESS kodas	Priėmimo data	Poveikis biudžetui (mln. eurų, pokytis nuo praėjusių metų)		
			2020	2021	2022
Vienkartinė išmoka šeimoms, auginančioms vaikus (įvaikius), ir vaikams, netekusiems tėvų globos, ir papildoma išmoka vaikams iš nepasiturinčių šeimų (su COVID-19 susijusi priemonė)	D.6M	2020 m. birželis	71,9		
Ligos išmokų mokėjimo prižiūrintiesiems vaikus, senyvo amžiaus žmones ir neįgaliuosius, kai švietimo įstaigose ar socialinės priežiūros ir užimtumo centruose nustatomas infekcijų plitimą ribojantis režimas, taip pat sunkiomis lėtinėmis ligomis sergantiems asmenims užtikrinimas 2020 m.	D.6M	2020 m. kovas	140,0		
Ligos išmokų mokėjimo prižiūrintiesiems vaikus, senyvo amžiaus žmones ir neįgaliuosius, kai švietimo įstaigose ar socialinės priežiūros ir užimtumo centruose nustatomas infekcijų plitimą ribojantis režimas, taip pat sunkiomis lėtinėmis ligomis sergantiems asmenims užtikrinimas 2021 m.	D.6M	2020 m. gruodis		69,2	
Parama žemės ūkio sektoriui	D.6M, D.3	2020 m. gegužė	67,1		
Subsidijos mažoms įmonėms	D.3	2020 m. gegužė	99,2		
Palūkanų mažoms ir vidutinėms įmonėms kompensavimas 2020 m.	D.3	2020 m. gegužė	8,3		
Palūkanų mažoms ir vidutinėms įmonėms kompensavimas 2021 m.	D.3	2020 m. gruodis		16,9	
Subsidijos nuo COVID-19 pandemijos nukentėjusioms mažoms ir vidutinėms įmonėms teikiamos pagal valstybės pagalbos schemą, suderintą su EK	D.3	2020 m. gruodis		100,0	
Paramos verslui paketas (subsidijos nuo COVID-19 pandemijos labiausiai nukentėjusioms įmonėms ir individualią veiklą vykdančioms asmenims, COVID-19 tyrimų kompensavimas smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams, kompensavimas kelionių organizatoriams už turistų pargabenimą iš užsienio valstybių paskelbus nepaprastąją situaciją, turgavietės mokesčio kompensavimas)	D.3	2020 m. kovas		176,5	
Turizmo ir kultūros sektorių skatinimas	D.1, P.2, D.3, D.6M, kitos	2020 m. gegužė	46,5		
Valstybinės ir vietinės reikšmės kelių rekonstravimas, taisymas	P.2, P.51, D9	2020 m. kovas	144,1		
Kelių priežiūros ir klimato kaitos programų lėšų atšildymas	D.1, P.2, P.51	2020 m. kovas	160,0		
Papildomos lėšos į Valstybės investicijų programą įtrauktiems investicijų projektams sparčiau įgyvendinti; kitiems suplanuotiems ir į Valstybės investicijų programą netraukiamiems investicijų projektams; įvairių rūšių naujiems investicijų projektams pradėti įgyvendinti ir nesuplanuotam kitam ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui įsigyti bei asignavimų valdytojų įgyvendinamoms priemonėms ir programoms finansuoti	P.51	2020 m. kovas	298,3		
Ateities ekonomikos DNR planas	D.1, P.2, P.51, kitos	2020 m. birželis	54,9	5,2	
Pagalbos verslui fondo kapitalo formavimas	D.9	2020 m. gegužė	102,3		

Diskrecinės priemonės pavadinimas	ESS kodas	Priėmimo data	Poveikis biudžetui (mln. eurų, pokytis nuo praėjusių metų)		
			2020	2021	2022
Finansinių priemonių, kuriomis siekiama išlaikyti Lietuvos Respublikos verslo subjektų likvidumą, įgyvendinimas (finansinių priemonių administravimo išlaidos UAB „Investicijų ir verslo garantijos“)	Kitos	2020 m. kovas	11,7		
Papildomi priedai medikų atlyginimams padidinti 2021 m.	D.1	2020 m. gruodis		45,0	
Papildomi priedai medikų atlyginimams padidinti 2021 m.	D.1	2021 m. balandis		48,5	
Išlaidos įsipareigojimams vykdyti (asmeninės apsaugos, medicininės priemonės, laboratoriniai tyrimai, COVID-19 karštoji linija, informacinės technologijos ir pan.), vakcinos nuo COVID-19 įsigijimo ir su vakcinavimu susijusių paslaugų (logistika, skiepijimas, medicinos pagalbos priemonės ir pan.) išlaidos	P.2	2020 m. gruodis		253,0	
Skaitmeninio ugdymo plėtos ir dėl COVID-19 pandemijos patirtų mokymosi praradimų kompensavimo išlaidos	P.2	2020 m. gruodis		11,9	
Institucijų galimų papildomų išlaidų dėl su COVID-19 susijusių priemonių įgyvendinimo kompensavimas	P.2	2020 m. gruodis		271,8	
Asmens sveikatos priežiūros įstaigų išlaidų dėl COVID-19 pandemijos darbo užmokesčiui didinti kompensavimas 2020 m.	D.1	2020 m. kovas	58,8		
Su COVID-19 susijusių priemonių tarpinė suma			2 663,1	1 694,8	0,0
Pasirengimas galimai avarijai Astravo AE (centrinė valdžia)	P.2	2020 m. spalio		6,0	
Pasirengimas galimai avarijai Astravo AE (vietos valdžia)	P.2	2020 m. spalio		2,6	
Šiaulių universiteto prijungimas prie Vilniaus universiteto	P.2	2020 m. spalio		2,3	1,5
Kultūros paveldo tvarkyba (paskatos privatiems subjektams ir naujiems objektams pradėti)	P.2	2020 m. spalio		2,0	
Pareigūnų aprūpinimas saugos priemonėmis	P.2	2020 m. spalio		3,2	
Uždarnosios akcinės bendrovės „Toksika“ patirtų pavojingų konstrukcijų šalinimo darbų, gaisravietės paruošimo atliekų tvarkymo veiklai, atliekų rūšiavimo ir ekstremaliosios situacijos padarinių tvarkymo paslaugų išlaidų dėl ekstremaliosios situacijos, paskelbtos Alytaus miesto savivaldybės ir Alytaus rajono savivaldybės teritorijose, kilus gaisrui Alytaus miesto padangų perdėbimo įmonėje UAB „Ekologistika“, padengimas	D.3	2020 m. kovas	2,0		
Mero rinkimų organizavimo ir vykdymo išlaidos	Kitos	2020 m. spalio		0,5	
Kitų trumpalaikių priemonių tarpinė suma			2,0	16,6	1,5
Nelaikinos priemonės					
MMA padidėjimas 2018 m. nuo 380 iki 400 eurų, 2019 m. – iki 555 eurų, 2020 m. – iki 607 eurų, 2021 m. – iki 642 eurų (centrinė valdžia)	D.1		7,4	5,1	
MMA padidėjimas 2018 m. nuo 380 iki 400 eurų, 2019 m. – iki 555 eurų, 2020 m. – iki 607 eurų, 2021 m. – iki 642 eurų (vietos valdžia)	D.1		12,2	7,8	
Pareiginės algos bazinio dydžio biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokesčiui apskaičiuoti didinimas (nuo 2018 m. sausio 1 d. – nuo 130 iki 132 eurų; nuo 2019 m. – 173 eurai, 2020 m. – 176 eurai, 2021 m. – 177 eurai) (centrinė valdžia)	D.1		39,5	16,8	

Diskrecinės priemonės pavadinimas	ESS kodas	Priėmimo data	Poveikis biudžetui (mln. eurų, pokytis nuo praėjusių metų)		
			2020	2021	2022
Pareiginės algos bazinio dydžio biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokesčiui apskaičiuoti didinimas (nuo 2018 m. sausio 1 d. – nuo 130 iki 132 eurų, nuo 2019 m. – 173 eurai, 2020 m. – 176 eurai, 2021 m. – 177 eurai) (vietos valdžia)	D.1		12,6	4,8	
Pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimas	D.1		93,8	69,6	
Visuomenės sveikatos priežiūros specialistų darbo užmokesčio didinimas (2020 m. Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžių įstaigų darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, atlyginimams padidinti) ir rezidentų darbo užmokesčio didinimas	D.1		2,5		
Dėstytojų, mokslo darbuotojų ir tyrėjų darbo užmokesčio didinimas	D.1		4,6	14,4	
Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymo nuostatų įgyvendinimas (centrinė valdžia)	D.1		13,1	6,9	
Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymo nuostatų įgyvendinimas (vietos valdžia)	D.1		15,9	9,1	
Darbo užmokesčio didinimas statutiniams pareigūnams (vidaus tarnybos, vadovybės apsaugos tarnybos, prokuratūros, išskyrus Krašto apsaugos ministeriją)	D.1		15,7	9,6	
Mediatorių atlyginimų didinimas nuo 2020 m. sausio 1 d.	D.1		0,4		
Valstybės įstaigų darbo užmokesčio fondo didinimas ir papildomų pareigybių finansavimas (centrinė valdžia)	D.1		13,7	19,9	
Valstybės įstaigų darbo užmokesčio fondo didinimas ir papildomų pareigybių finansavimas (vietos valdžia)	D.1		5,1	1,6	
Atlyginimų didinimas medikams nuo 2020 m. balandžio 1 d.	D.1		90,0	86,5	
Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymo skyriaus vedėjų atlyginimų koeficientų didinimas (vietos valdžios subsektorius)	D.1			18,0	
Policijos pajėgumų stiprinimas	D.1			8,3	
Išlaidos švietimo pagalbos specialistų ir kitų švietimo sistemos darbuotojų darbo užmokesčiui (vietos valdžios subsektorius)	D.1			16,6	
Išlaidos asmenų su sunkia negalia globai, paramai neįgaliųjų integracijai ir socialinių darbuotojų darbo užmokesčiui	D.1			10,0	
Šalpos išmokų ir tikslinių kompensacijų didinimas, įgyvendinant naujas įstatymų nuostatas (2020 m. šalpos pensijų bazei (nuo 54 iki 56 proc. MVPD) ir mažų pensijų priemonių ribai didinti)	D.6M		10,9	6,0	
Išlaidos pareigūnų pensijoms dėl bazinės pensijos padidinimo ir jos indeksavimo	D.6M		1,8		
Išmokos vaikams didinimas 2019 m. nuo 30 eurų iki 50 eurų, 2020 m. – iki 60 eurų, 2021 m. – iki 70 eurų	D.6M	2018 m.	99,0	62,4	
Socialinių išmokų bazinių dydžių indeksavimas	D.6M		20,0	27,5	
Įmokos už valstybės lėšomis draudžiamus asmenis	D.6M		87,9	50,2	72,3
Neįgalių asmenų, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės priežiūros poreikis, slaugytojų draudimas valstybės lėšomis	D.6M		4,0		
Nemokamas priešmokyklinio amžiaus vaikų (nuo 2020 m. sausio 1 d.) ir pirmokų (nuo 2020 m. rugsėjo 1 d.) maitinimas	D.6M		4,0	10,4	
Skatinamosios įmokos į II pakopos pensijų fondus	D.6M		36,0	23,0	28,0

Diskrecinės priemonės pavadinimas	ESS kodas	Priėmimo data	Poveikis biudžetui (mln. eurų, pokytis nuo praėjusių metų)		
			2020	2021	2022
Valstybinio socialinio draudimo pensijų indeksavimas (centrinė valdžia)	D.6M	2020 m. gruodis		148,0	
Valstybinio socialinio draudimo pensijų indeksavimas (socialinės apsaugos fondai)	D.6M	2020 m. gruodis		119,0	
Papildomas pensijų indeksavimas pagal Prezidento teiktą pataisą (centrinė valdžia)	D.6M	2019 m.	31,0	36,6	
Papildomas pensijų indeksavimas pagal Prezidento teiktą pataisą (socialinės apsaugos fondai)	D.6M	2019 m.		29,4	
Socialinių stipendijų didinimas	D.6M			4,6	
Valstybinių pensijų indeksavimas	D.6M			1,6	
Vienišo asmens pensijos išmokos*	D.6M			15,3	
Nemokamų bakalauro studijų finansavimas	Kitos		4,0	12,0	
Nelaikinių priemonių tarpinė suma			625,1	851,0	100,3
Iš viso			3 290,2	2 562,4	101,7

* Sprendimas dėl priemonės taikymo ateityje bus priimtas rengiant 2022 m. biudžeto projektą.

25 lentelė. Valstybės garantijos 2021 metais

Garantijų priemonė	Garantijų priemonės taikymo pradžios data	Didžiausia galima 2021 m. garantijų suma (mln. eurų / proc. BVP)		Suteikta garantijų, 2021 m. kovo 1 d. duomenimis (mln. eurų / proc. BVP)	
Valstybės garantijų priemonės, susijusios su COVID-19 priemonėmis					
Kelionių organizatorių garantijos	2020 m. liepa	15	0,03	2,7	0,01
Portfelinės garantijos, administruojamos INVEGA*	2020 m. birželis	92	0,18	70,2	0,14
Individualios garantijos, administruojamos ŽŪPGF*	2020 m. birželis	6,1	0,01	6,1	0,01
Valstybės garantijos dėl paskolų ir ne nuosavybės vertybinių popierių, naudojamų ekstremaliųjų situacijų paveiktos ekonomikos skatinimo tikslams įgyvendinti ir verslo finansiniam likvidumui didinti	2020 m. kovas	500	0,98	0	0,00
Valstybės garantijos dėl Europos laikinos paramos priemonės nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos, susijusios su COVID-19 protrėkiu, mažinti (SURE) sukūrimo	2020 m. rugsėjis	84,0	0,16	84,0	0,16
Valstybės garantijos dėl Europos investicijų banko, įsteigto Europos garantijų fondo, skirto atsakai į COVID-19 pandemiją	2020 m. liepa	44,0	0,09	0,0	0,00
Iš viso valstybės garantijų, susijusių su COVID-19 priemonėmis		741,0	1,5	163,0	0,32

Garantijų priemonė	Garantijų priemonės taikymo pradžios data	Didžiausia galima 2021 m. garantijų suma (mln. eurų / proc. BVP)	Suteikta garantijų, 2021 m. kovo 1 d. duomenimis (mln. eurų / proc. BVP)		
Valstybės garantijų priemonės, nesusijusios su COVID-19 priemonėmis					
Valstybės garantijos už INVEGA* prisiimtus įsipareigojimus pagal garantijas	—	623,77**	1,22*	83	0,16
Valstybės garantijos už ŽŪPGF* prisiimtus įsipareigojimus pagal garantijas	—	153,6**	0,30*	96	0,19
Valstybės garantijos dėl paskolų, teikiamų valstybės investicijų projektams finansuoti ir (arba) naudojamų Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatyme nurodytų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių apyvartinėms lėšoms papildyti	—	345	0,68	97	0,19
Valstybės garantijos dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme nurodytų valstybės remiamų paskolų	—	101	0,20	77	0,15
Valstybės garantijos dėl Europos investicijų banko paskolų	—	2,9	0,01	2	0,00
Iš viso valstybės garantijų, nesusijusių su COVID-19 priemonėmis		1 113,17	2,18	354	0,69
Iš viso valstybės garantijų		1 854,3	3,7	516,7	1,0

Šaltinis – Finansų ministerija.

* INVEGA – UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, ŽŪPGF – Žemės ūkio paskolų garantijų fondas.

** Su COVID-19 priemonėmis susijusios INVEGA ir ŽŪPGF garantijos yra šios sumos dalis.

IX DALIS INSTITUCINĖ VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ SĄRANGA

Igyvendinant 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos direktyvos 2011/85/ES dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms nuostatas, 2020 metais pirmą kartą buvo atliktas valstybės biudžeto išlaidų plano šališkumo vertinimas. Valstybės biudžeto išlaidų plano šališkumo vertinimo tvarkos aprašas patvirtintas Lietuvos Respublikos finansų ministro³⁵. Valstybės biudžeto išlaidų planas vertinamas kaip šališkas, jeigu bendras valstybės biudžeto pagal atskirą finansavimo šaltinį išlaidų nuokrypis procentais nuo BVP tenkina vieną iš šių sąlygų: teigiamas išlaidų nuokrypis procentais nuo BVP ne mažiau kaip ketverius metus iš eilės yra lygus arba didesnis negu 0,1 procento arba neigiamas išlaidų nuokrypis procentais nuo BVP ne mažiau kaip ketverius metus iš eilės yra lygus arba didesnis negu –0,2 procento.

Atlikus 2019 ir 2020 metų valstybės biudžeto išlaidų planų šališkumo vertinimus, nustatyta, kad jie yra nešališki. Išvados dėl išlaidų plano šališkumo paskelbtos Finansų ministerijos interneto svetainėje³⁶.

³⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2020 m. birželio 10 d. įsakymas Nr. 1K-175 „Dėl Valstybės biudžeto išlaidų plano šališkumo vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8db90b80abe011eab9d9cd0c85e0b745>.

³⁶ Išvados dėl išlaidų plano šališkumo, <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/valstybes-biudžeto-ir-savivaldybiu-biudžetu-vykdymo-duomenys/isvados-del-pajamu-ir-islaidu-planu-saliskumo>.

Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas bus rengiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo planu³⁷.

Informacija apie nacionaliniais ir ES teisės aktais nustatytas fiskalinės drausmės taisykles ir teisės aktus, kuriais vadovaujantis planuojami vidutinio laikotarpio valdžios sektoriaus finansai, pateikta Lietuvos stabilumo 2019 metų programoje.

Žaliojo biudžeto sistemos kūrimas Lietuvoje

2020 metais patvirtintas vienas pagrindinių 10 metų planavimo dokumentų – NPP, kuriame nustatomi valstybės strateginiai tikslai, pažangos uždaviniai, poveikio rodikliai, nurodomi horizontalieji principai, finansinės projekcijos. Į šį planą įtraukti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslai. Atsižvelgiant į vidaus ir išorės aplinkos analizę, išskirti 5 sisteminiai iššūkiai (kurių vienas – klimato kaita ir aplinkos būklė), kuriems įveikti ateinančią dešimtmetį siekiama sutelkti pastangas.

Vienas iš Nacionaliniame pažangos plane nustatytų horizontaliųjų principų – darnaus vystymosi principas, kuris taikomas įgyvendinant visus šiame plane nustatytus strateginius tikslus ir pažangos uždavinius, į juos būtina atsižvelgti rengiant Nacionaliniam pažangos planui įgyvendinti skirtas nacionalines plėtros programas, planuojant konkrečias priemones ir atliekant šio plano įgyvendinimo pažangos vertinimus.

Nacionaliniame pažangos plane nustatytas strateginis tikslas – užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, saugoti biologinę įvairovę, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui. Šis strateginis tikslas apima darnaus gamtos išteklių naudojimo, atliekų mažinimo ir tvarkymo siekiant žiedinės ekonomikos tikslų, aplinkos oro ir vandens taršos mažinimo, ekosistemų stabilumo, bioįvairovės išsaugojimo bei klimato kaitos švelninimo ir atsparumo klimato kaitos pokyčiams didinimo problemas. Siekiant užtikrinti darnų vystymąsi, šis tikslas apima pramonės pertvarkymo į žiedinę ekonomiką, poveikio aplinkai mažinimo, švaraus transporto ir energetikos sektorių, aplinkai draugiškų ūkininkavimo metodų plėtros uždavinius.

Įgyvendinant 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES)2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo 14 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus, Seimo 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. XI-2375 „Dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo“ patvirtinta Nacionalinė klimato kaitos valdymo politikos strategija, kuri atnaujinta 2019 metais. Strategijos tikslas – suformuoti ilgalaikę Lietuvos klimato kaitos valdymo politikos viziją pasiekti šalies ekonomikos neutralumą klimatui iki 2050 metų.

³⁷Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 170 „Dėl Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plano patvirtinimo“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5d616df48d6d11eb998483d0ae31615c?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=68ad3880-e151-4d8a-be35-95a32f5e1814>.

Vadovaujantis Reglamentu (ES)2018/1999, parengtas Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas 2021–2030 metams. Plane nustatyti energetikos ir klimato kaitos valdymo politikos elementai, kurie sudaro 5 tarpusavyje susijusias politikos dimensijas: priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo, energijos vartojimo efektyvumo, energetinio saugumo, energijos vidaus rinkos bei mokslinių tyrimų, inovacijos ir konkurencingumo aspektus.

2009 m. liepos 7 d. priimtas Lietuvos Respublikos klimato kaitos finansinių instrumentų įstatymas, kuris reglamentuoja prekybą apyvartiniais taršos leidimais ir Kioto vienetais, tarp jų ir nustatytosios normos vienetais. Siekiant sukurti atskirą programą už taršos leidimų pardavimus gautoms lėšoms rinkti ir klimato kaitos padarinių švelninimo projektams finansuoti, parengta Klimato kaitos programa. Į programos sąskaitą patenka lėšos, gautos už perleistus nustatytos normos vienetus ir aukcione parduotus apyvartinius taršos leidimus, taip pat fizinių ir juridinių asmenų savanoriškos lėšos ir surinktos baudos.

Programos lėšos skiriamos šioms sritims: energijos vartojimo ir efektyvumo didinimo projektams, atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo skatinimo ir aplinkai palankių technologijų diegimo projektams, vystomojo bendradarbiavimo projektams įgyvendinti besivystančiose šalyse, perduodant Lietuvos technologijas ir patirtį, visuomenės informavimui ir švietimui, mokslo tiriamiesiems darbams, veiklos vykdytojų ir kitų asmenų konsultavimui ir mokymui, miškų atkūrimui ir įveisimui, prisitaikymo prie klimato kaitos pokyčių (angl. *adaptation*) ir klimato kaitos padarinių švelninimo (angl. *mitigation*) priemonėms, kitoms klimato kaitos politikos veiksmingo valdymo priemonėms įgyvendinti.

Siekiant aplinkos kokybės gerinimo tikslų, aplinkosauginių mokesčių srityje priimti teisės aktai ir jų pakeitimai, kuriais siekiama prisidėti prie aplinkos kokybės gerinimo, žiedinės ekonomikos tikslų pasiekimo, poveikio aplinkai mažinimo ir švaresnio transporto skatinimo:

2019 m. gruodžio 17 d. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos motorinių transporto priemonių registracijos mokesčio įstatymą, kuriuo nustatė mokestį už visas M1 ir N1 kategorijos transporto priemonės, kurių CO₂ viršija 130 g/km, išskyrus istorines transporto priemonės. Registracijos mokestis susietas su CO₂ emisijomis (g/km) ir naudojama degalų rūšimi. Dyzeliniais automobiliams taikomi dvigubai didesni mokesčiai nei tokį patį emisijų dydį atitinkančioms benzinu ar dujomis varomoms transporto priemonėms. Mokestis mokamas registruojant transporto priemonę ar keičiantis jos valdytojui. Šis įstatymas įsigaliojo nuo 2020 m. liepos 1 d.

2020 m. birželio 25 d. Seimas priėmė naujos redakcijos Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą, kuriuo buvo atlikta taikomų mokesčių už aplinkos teršimą peržiūra, jų poveikis, susiejant su aplinkosauginiais tikslais oro, vandens atliekų tvarkymo srityje. Taip pat buvo įvertintos ir peržiūrėtos mokestinės lengvatos, naikinant tas, kuriomis neprisidedama prie aplinkos apsaugos tikslų ar trukdo jų siekti.
